

Biblioteca de Oaxaca

71611

†
IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA
msm

Sala 1a
Estante 49 148
Plúteo 3

IOANNIS

FERI, CON-
CIONATORIS MO-
guntini explicatio doctissima in
PSALMV^o sexagesimum primum,
qua aptissima breuitate ostenditur,
quàm necessaria sit peccatorum
confessio, quæ delictorum veniam
impetrat.

*Eiusdem in Psalmum sexagesimum sextum
breuissima simul ac utilissima
interpretatio.*

I
N
V
I
R
T
V
T
E

E
T
F
O
R
T
V
N
A.

LVGDVNI,

*Apud Gulielmum Rouillium,
sub scuto Veneto.*

1557.

tiis ita sordidatos tandiu tolerauerit. Si Deus omnipotens, ut sacra Biblia testantur, olim mundum diluio perdidit, quod ceperat deprauari, quod creuerat contemptus Dei, adulterium & tyrannus, quam omnis generis libido & petulantia comitari solet. (Sic enim textus habet. Sanctorum filij tyranni esse ceperunt super terram, & c.) quid nobis opinamur euenturum, si nosmet ita contra legem Dei ad omnem turpitudinem, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, prostiterimus? Meminerimus itaque, quanta sit ira Dei erga peccata & mandatorum diuine voluntatis prauaricatores. Patres nostri annuntiauerunt nobis, cum omnia saluis rebus starent, cum concordia fide & religione vincerent, quam bene formatae fuerint res publica, quantum hominum feruor in vestiendis Ecclesiis Dei: de quo pro studio, & Dauid suum laborem commendat: quanta denique omnium ciuium mutua societas: ita ut nos, in quos hora mundi vesperina deuenit, priora secula recte aurea, nostra vero tota lutea esse fateri cogamur. Voluit autem Deus commemorata iam Patrum nostrorum virtutes etiam singulari diuine suae bonitatis munificencia ornatas lucere, quod verè ac perpetuò agnoscerent, pios habere propitium Deum. Quae ad communem tranquillitatem, defensionem publicam, quotidianam vitae sustentationem necessaria desiderabantur, caelestis elementa ita abunde largiebatur, ut omnia in pleno & pingui perpetuoque, quasi copia eorum, possiderent. Pestilentiae, ut rariores, ita mitiores, bella & pauciora & sedatiora. Plena rerum ubertas & abundantia. Hoc verò est, quod ipse filius Dei, Matthaei 6. de patris sui bonitate testatur, Primò quarentibus regnum Dei, & iustitiã eius, omnia cooperari in bonum. Hinc creuit & multi-

plicatus

plicatus est numerus hominum. Hinc pulcherrima ita adificiorum mundi fabrica. Hinc infiniti istius agrorum, & vinearum termini. Cum erga ista omnia piis atque unitis fide & charitate largitus esset Deus, nos quoque ad contemplationem harum rerum in hanc postremam aetatem vocauit, ut ex tali meditatione perueniamus ad agnitionem diuinae voluntatis. Erga eos, qui unanimi, & aequo catholicae doctrinae consensu conuictitant, qui priuatim & publice communi paci student, qui causam fidei & religionis toto mentis affectu, nullo non in loco promotam curant. In hac pia atque deuota contemplatione animus Christianus perpetuò versari debebat. Ad hanc inuitat nos D. Paulus vas electionis, legis & sanctarum scripturarum promptuarium, cum inquit: Superna querite ubi Christus est, ad dexteram Dei sedens. Et mox: Sitis induti, tanquam electi Dei, sancti & dilecti, viscera miserationum, comitatem, & c. Ad hoc speculum nos contemplari conueniebat, si Ecclesia Dei, si salutis publicae, & priuatae, si nobis ipsis & temporaliter & spiritaliter consultum cuperemus: sed tantum abest, ut necessaria istam cogitationem ineamus ipsi, ut vim etiam patriae inferre, atque ad eam ipsam, qua omnes nauigamus, nauem perforare non quiescamus. Diuus Augustinus aliter de constituenda Republica sensit. Nolite existimare (inquit) maiores nostros armis rempublicam magnam ex parua fecisse: si ita esset, pulcherrimam nos haberemus. Quippe sociorum atque ciuium praeterea armorum & equorum maior copia nobis, quam illis. Sed alia sunt, quae illos magnos fecerunt, quae nobis nulla sunt. Domi industria, foris iustum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam & auaritiã: publicè egestatẽ, priuatim opulen-

Col. 3.

tiam. Laudamus diuitias, sequimur inertiam: inter bonos ac malos nullum discrimen: omnium virtutum premia ambitio possidet. Ita verò nostro ævo constitutos esse homines, quis tam sapiens qui non desleat. Languet omnis res publica, friget charitas publica. Quia verò publici commodi tanta est negligentia inter homines, sit ut & priuata amplius tueri nequeant. Agnoscimus omnes dolorem, quo premimur, vulnere verò nemo curari desiderat: Aegrotos nos esse sentimus, interim nemo est, qui medicum quaesitum eat. Quid tandem de Deo statuemus? Clamat ipse: Nolo mortem peccatoris. Nos verò nosmet in mortem precipites agimus. Quid autem de animarum nostrarum salute? Quid enim aliud, quam quod ego subuercor: ut quia cæci sumus omnes, omnes simul perituros. Hanc sententiam probat Christus, cum Iudæis suam cecitatem exprobrat: Vos non vultis venire ad me, vitam ut habeatis. His & similibus commonefacit nos Deus, ut non differamus conuerti ad Dominum, ne tandem pœnitendi occasio nobis subtrahatur. Sed ut reuerenda D. tua intelligat, quid velim hac satis proluxa cum paternitate vestra consultatione. Postquam nature dotes, quas mihi Deus cum reliquis hominibus communes dedit, beneficio lectionis excoluissim, ut iam ad aliquod certum vitæ & professionis genus vitam adplicarem, totum, voto religioni præstito, me Theologie, ut summa disciplina, dedi. Cum ergo iam in lectione Biblica versarer, inter reliquos omnes libros, quos sacra pagina, maxime veteris Testamenti, continet, nullo modo postremo loco censendam Hymnologiam Dauidis esse comperi. Continet enim, quicquid humano generi, de essentia Dei, de iustitia, misericordia, de incarnatione filij, de

resurre

resurrectione scitu necessarium est: item, quomodo homines fideles in hoc mundi tabernaculo viuere debeant, quò Deum propitium habere possint, & tandem in montem sanctum habitationem cœlestem ascendere valeant. Sed quia mundus totus in maligno positus est, neque huiusmodi acie mentis penetrare potest, operæ pretium arbitrabamur, in publica functione versarer, ea plebi credita proponere, qua animos eorum ad pœnitentiam non suatam, fidem veram & precationem feruidam excitarent. (ernebam ego summo animi dolore ex nouata doctrina, nouum quotidie hominum genus exoriri, crescere iniquitatem, refrigerare charitatem, nullam fidem, neque modestiam, neque humilitatem hominibus Christianis dignam, in hominum cordibus versari, sed omnia frigida, inflata, languida, dissoluta, & lubrica. His ut pro virili mederer, delegi aliquot Psalmos ad huiusmodi negotium non inconcinuos. Neque est in tota hominis vita, in quo non vsui esse possit Dauidica lectio. Si sunt res aduersæ, erit solatio, si prospera, dulci sunt oblectamento. Sed cum nulla vera esse possit precatio, qua non è corde contrito & spiritu, ut Dauid ait, contribulato proficiatur: & certum sit, Deum impœnitentes non exaudire, mihi verò incumbere, ut iuxta præscriptum Pauli arguerem, obsecrarem, & instarem cum omni præcipiendi studio, ut agnito peccatorum onere, per pœnitentiam grauem sarcinam delictorum deicerent, ad Dei misericordis tribunal per feruidam orationem confugerent, qui mihi commissi erant, & ouile verum Christi sequerentur: (nam omnia omnibus fieri debemus) Psalmum Dauidis ordine apud Latinos 31. pro publica concione explicandum sumpsi. Còplexus enim est Dauid breuissimo còpèdio

in corpore Psalmo, atque id suo exemplo, ut si quid inhone-
 ste, aut nefarie ab hominibus commissum fuerit, id non
 tegant, neque conspectum Domini fugiant, neque aliqua
 excusatione celebant, sed mox ad Domini misericordiam
 confugiant. Docet praterea errantibus salutarem medi-
 cinam esse poenitentiam. Optima sane ratio perueniendi
 ad Dominum. Sic D. Ioannes p. cursor Domini or-
 sus est predicandi munus ad preparationem Evangelij,
 Poenitentiam agit e. & c. Christus proponit singulis exem-
 pli in Evangelio, Poenitens cor Deo placere, cum Pha-
 risaum & Publicanum inducit. Similiter cum fatetur
 angelis in caelo esse gaudium, super vno peccatore respi-
 scente. Quid si angelis sit gaudium conuerso vno pecca-
 tore, quid futurum, vbi hominum agmina respuerint?
 Hunc itaque Psalmum in eum sinem publice in ade
 Moguntina explicui: quem quidem nunc nulla priua-
 ta temeritate euulgo, sed quia antehac qualiacumq; mea
 in hominum manus emissa circumferuntur, nolui hunc
 laborem meum plane interire. Optarim, qui meliora da-
 re possunt, non cessarent: sed optimum talium, in foenus
 multo melius exponerent. Expositio simplex & plana
 est, ut qua non egeat faleratis coloribus, cum per se res sa-
 tis constet, quam Dauid hic prosequitur. Hunc vero
 laborem meum tuae dignitati dicare volui, ut qui inter
 augustiss. Ecclesiae Moguntinae Praelatos primas con-
 tinere cerneris, illi debito honore & hanc opellam conse-
 crarem. Primus enim atque adeo solus occurrebas, cui
 praecipua Ecclesiastica Reipublica apud Magunti-
 nos, tam in Basilica maiore, quam in toto secundario
 Clero gubernacula sunt commissa. Non enim tibi satis
 est, edis primariae sollicitam curam gessisse, nisi & in se-
 cundario Clero omnia rite, apposite, & cum omni reue-
 rentia

rentia succedant. Quare haud immerito ad Vicarium
 generalem Reuerendiss. in Christo Iesu Archipraesu-
 lis Moguntini Principis electoris ampliss. D. nostri
 gratiosissimi adscitus est, ut ipso absente alter quasi ocu-
 lus domi speculetur, ut ab omnibus recte, pie, & laudabi-
 liter viuatur. Cui ergo potius conueniebat, etiamsi
 nihil aliud fuisset, suauiorum meorum factum offerre,
 quam tali, qui ita affectus est erga rem publicam, ut nul-
 lis, neque laboribus, neque vigiliis parcat: praterca etiam,
 qui multis iam annis magno fauore & amore me meos-
 que fratres persecutus sit. Quae quidem virtutes celebri
 nomine tuo in eum commendabiles erunt, & nomen
 eternum conciliabunt. Ut autem apud omnes extent,
 (quae madmodum nullius virtus occulta iacere debet)
 ego hoc paruum munusculum apud te perpetua quide
 obseruantia Symbolum, apud omnes vere amplissimo
 virtutum testimonio extare volui, quale quale sit, T. P.
 obnixè rogans placide suscipiat, meque ac mea studia
 cum fratribus in clientelam paternitatis suae adscribe-
 re dignetur. Vale optime, A. Augusti, Anno 1554.

D. T. deuotus, Ioan-
 nes Ferus, Concio-
 nator Moguntinus.

SERMO PRIMVS.

Vandoquidem quadragesimale tempus iam dudum nobis illuxit, in quo Ecclesia canere solita est, Dies absoluti pratererunt, dies obseruabiles redeunt, tempus adest sobrium: quæramus puro corde Dominum: videor mihi operæpretium facturus, si charitati vestræ, etiam in speciali aliquid proponam huic tempori conueniens. Quandoquidem & Ecclesia, omisis consuetis canticis, & admonitionibus, quibus per annum vitur, hoc vnum agit, quomodo scilicet filios suos ad Deum, miseros peccatores ad pœnitentiam, errantesque oues ad gregem & caulas reducere possit. Quid ni igitur & Concionatores ad eum scopum verba dirigerent? Et quamuis verbum pœnitentiæ nostro tempore malè audiat, reuera tamen non est, quòd quenquam pudeat prædicare pœnitentiam: quandoquidem Christus ipse, à prædicatione pœnitentiæ officium suum auspiciatus est. Ipse, inquam, Christus mer errantes oues quæsiuit. Ipsemet diuino suo ore pronunciauit, se non propter iustos venisse, sed vt vocaret peccatores ad pœnitentiam. Denique, in cœlo ascensus, Apostolis nihil aliud mandauit, quàm vt prædicarent pœnitentiam, & remissionem peccatorum per nomen eius in omnes gentes. Nec est, quòd quisquam cupere velit pœnitentiam ab Ecclesia sublatam esse. Nihil enim pœnitentia vtilius

Mat. 4.
Luc. 15.

Luc. 5.

Luc. 24.

lius, nihil magis consolatorium aut etiam necessarium. Per pœnitentiam enim recuperamus, quod per peccatum perdidimus. Per pœnitentiam enauigamus, alioqui submergendi, perpetuòque perituri. Per pœnitentiam Niniuitæ euaferunt periculum subuersionis suæ ciuitatis. Per eandem Dauid recuperauit gratiam & spiritum prophetiæ, quem per peccatum amiserat. Per pœnitentiam Manasses liberatus fuit è carcere. Per eandem Israëlita liberati ab omnibus malis. Per pœnitentiam & peccatrix gratiam, & Petrus gradum & statum pristinum recuperauit. Per pœnitentiam prodigus ad domum patris, & in gratiam eius receptus est. Per eandem seruus debitor audiuit, sibi remitti decem millia talenta. Et quid opus multis? Pœnitentia ipsum Deum placat. Loquor autem de vera & Euangelica pœnitentia, nò quomodo eam docuerunt Pharisei Iudæorum, nec quomodo eam seruant: imò simulant, hypocritæ nostri. Euangelica pœnitentia non est res iocosa, aut ridicula, nec est externa species tantum, aut prætextus, sed valde seriosum negotium, quod totum hominem requirit, totum hominem scrutatur, concutit, alterat & immutat. Euangelica pœnitentia non peragitur tristitia vultus, extortis lacrymis, ficta confessione, inuoluntario ieiunio, tædiosa oratione, sed longè alia & maiora exigit: nempe, perfectam sui ipsius cognitionem, cor contritum, spiritum humiliatum, anxios clamores, humilem confessionem, seueram emendationem, & ante omnia firmam fidem & fiducia in misericordia Dei per Christi

Iona 3.

Iona 3.

Psal. 50.

1. Par. 33.

Luc. 5.

Luc. 15.

Matt. 18.

Christum. En Charissimi, hic est scopus, ad quem Ecclesia tēdit hoc tempore. Hic igitur nobis opus esset egregio aliquo oratore, qui de hac re pro dignitate, & necessitate loqui posset, imò nedum loqui, sed persuadere. Quis autem ad plenum discurrere potest de re, quam nunquam expertus est. Nemo satis de pœnitentia loqui potest, nisi qui & peccati grauitatem & gratiæ Dei magnitudinem in seipso sensit. Hinc est, quòd plerique nostrum tam frigidè de pœnitentia loquātur & scribant. Dauid de hac re dignè loqui potest, expertus scilicet. Imò idem Dauid tam insigniter, tamque Euangelicè de pœnitentia locutus est, vti quis alius. Huius si cupis experimentum, lege saltem Psalmos ipsius pœnitentiales, & videbis mirabilem feruorem. Hanc ob causam, quia omnino necessarium est, vt semel perfectè ad Deum conuertamur, multum autè refert, vt pœnitentia non hypocriticè, sed Christianè doceatur, decreui vnum ex pœnitentialibus Psalmis vestræ charitati proponere. Quod vt melius fieri possit, primò mihi viam prætruam, ac paucis ostendam, cur potissimùm ex Dauide, ac eo maxime Psalmo, mihi placuerit pœnitentiæ veræ doctrinam assumere. Primò igitur nemo nescit, septem esse Psalmos pœnitentiales, quos Ecclesia ex omnibus selegit, & sic nominauit, quasi aptissimos pro agēda & prædicanda pœnitentia. Horum in ordine secundus (cùm aliàs in ordine Psalmorum sit tricesimus primus) hæc verba habet.

PSAL

PSALM. XXXI.

BEATI, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die. Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in erumna mea, dum cõfigitur spina. Delictū meū cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Veruntamen in diluuiio aquarum multarum ad Deum non approximabit.

Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea, erus me à circumdantibus me.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos. Nolite fieri, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris: sperantes autem in Domino misericordia circumdabit. Letamini in Domino, & exultate iusti: & gloriamini omnes retri corde.

HVNC Psalmum enarrare decreui, Deo dāte, non dubitans veram pœnitentiam nos acturos, si singula verba pensemus. Sed dices, Quid opus est tam longè quærere? Nōne vel ex Euangelio, vel Paulo docere posses pœnitentiam? Reuera sic est, quæ admodū Paulus ait, nēpe, quod omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū, arguendū & corripiendū & erudiendū in iustitia,

1. Timo. 3.

tia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Verum item est, quòd ex nulla scriptura certius & clarius tradi potest pœnitentia, quàm ex Euangelio, & Epistolis Apostolorum. At ego cuperem, si fieri posset, non tantum docere, sed etiam persuadere. Nemo autem ad persuadendum magis idoneus & efficax Dauid. Quem enim ille sua cithara non mouebit, non conuertet? Experiuntur omnes, qui scripturas legunt, quòd Spiritus sanctus in Psalmis, specialem quandam energiam & occultam operationem habet, qua mouetur & rapitur animus, plus quàm ex aliis scripturis. In summa, Psalmi, nedum docent, sed etiam persuadent, & monent. Docent, inquam. Quicquid enim alia scripturæ sparsim tradunt, hoc in Psalmis simul inuenies. Nusquam clarius traduntur mysteria Christi & Ecclesiæ. Nusquam dulcius instituuntur & alliciuntur ignorantes. Venite (inquit) Filij, audite me: timorem Domini docebo vos. Nusquam durius arguitur hypocrita. Quare tu, inquit, enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, &c. Nusquam frequentius monentur mali. Filij hominũ (inquit) vsquequo graui corde, &c. Nusquam abundantius consolantur pauperes, vt in Psalmo 36. Nusquam terribilius de iudicio Dei pronuntiatur in impios. Nisi (inquit) conuersi fueritis, gladium suũ vibrauit, &c. Nusquam denique magis commendatur fiducia in Deum, quàm in Psalmis. Et hæc omnia ita in Psalmis traduntur, vt veluti impetu quodã legentium animi rapiantur & moueantur. Quem enim

Psal. 33.

Psal. 29.

Psal. 4.

Psal. 7.

enim Psalmi in vitiis inueniunt, ad virtutis propositum auellunt: quem in torpore inueniunt, ad alacritatem spiritus restitunt: quem sub tentationum pondere iacentem, aut mentis angustia constrictum inuenierint, ad gaudium spiritus eleuant. Denique, quem diuinarum rerum rudem & vacuum inuenierint, suauissimis meditationibus & affectionibus adimplent. Habes rationem, cur mihi libuerit, è Dauidæ pœnitentiæ doctrinã proponere. Quod autem hunc potissimũ Psalmum assumpserim, primò, mouit me titulus, qui sic inscribitur huic Psalmo: Eruditio vel intellectus Dauid, id est, quam Spiritus sanctus dedit ipsi Dauid, & per ipsum omnibus nobis. Et ni fallor, hæc est eruditio illa, quam Dauid post recuperatam gratiam promittebat. Docebo (inquit) iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Certũ est autem, in negotio pœnitentiæ nos egere eruditione Spiritus sancti.

Psal. 50.

Ideo igitur Psalmus hic potissimũ mihi placuit. Vt interim taceam, quòd singula eius verba ad pœnitentiam veram faciant. In hoc enim Psalmo audietis quanta sit grauitas peccatorum, quanta felicitas bonæ conscientie, qua via è peccatis ad hanc felicitatem perueniatur, quid pœnitentibus Deus promittat, quid impœnitentibus comminetur. Deinde audietis, quomodo ad Deũ clamare, vos ipsos accusare, Deũque precibus flectere debeatis. Videbitis etiam in hoc Psalmo verum pœnitentem, quid in corde sentiat, in ore proferat, quid in opere promittat. Et vt semel omnia dicam, videbitis hinc habitum

bitum animi agrotantis, attoniti, destituti, dolentis, & angustiati. Hæc autem omnia ad pœnitentiam pertinent. Qui enim verè cupit pœnitere, oportet vt in corde terreatur & angustiatur, agnoscat se agrotum, destitutum, doleat & tristeretur ex corde. En ideo hunc potissimum Psalmum assumpsi. Et hæc præmonere volui, vt & frequentius conueniatis, diligentiusque audiatis. Magna res est charissimi, quam agimus. Non igitur pigri simus, paruo tempore & exiguo labore magna bona acquirere possumus. Attendamus verbum, quod Christus Iudæis dixit, Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Præueniamus igitur Fratres iudicium Dei, ne subito præoccupati vel ipso iudicio Dei, vel morte, quaramus spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus. Hæc pro exordio.

Linc. 13.

SERMO SECVNDVS.

Superiori sermone Psalmum 31. hoc tempore quadragesimali enarrandū assumpsi, tum & vt tempori huic satisfaciam, tum vt citius ad veram pœnitentiam permoueamur. Idem enim Psalmus vel ex titulo promittit eruditionem & intellectum. Deinde efficacissima verba habet ab exordio vsque ad finem. Postremò, non à Pharisæo aliquo, sed à verò Pœnitente factus est, nempe à Dauide. Hunc enim virum obiurgatio ipsius Nathan, imò comminatio Dei ita teruerat in suis peccatis, vt non contentus coram Propheta peccatum suum confiteri, sed insuper mul

2. Reg. 12.

multos Psalmos fecit, in quibus pœnitentiam suam flendo, orando, confitendo ostendit. Inter eos Psalmos, etiam hic noster computatur. Eò libentius igitur eum assumpsi. Nec video quicquã vtilius prædicari posse. Quod si hunc Psalmum possemus ad plenum ediscere, ipsa Christi resurrectio nobis acclamatura esset vltimum huius Psalmi versiculum, Letamini in Domino &c. Sed ad rem.

Beati quorum remissa sunt iniquitates) Sensus horum verborum est, quòd nemo beatus dici possit, imò, quòd nulli bene esse possit, nisi ei Deus remittat, tegat, & non imputet peccata. Atque hinc primò vides, quòd prima statim fronte Dauid, imò Spiritus sanctus nos sub peccato concludat, omnesque nos peccatores esse conuincat. Alioqui dixisset, Beati qui nunquam peccarunt, sed semper in innocentia permanserunt. Verùm sic dicere nõ potuit, quia nullū talem inuenit. Eos igitur tantum beatos pronuntiat, quorū peccata remittuntur, teguntur, & nõ imputantur. Atq; hæc est prima eruditio Spiritus sancti in hoc Psalmo, nempe vt agnoscamus nos esse peccatores. Hinc enim nulla valet excusatio, quantumcunque iusticiam præendas, quantumcunque in deserta te condas, quantumcunque pietatem simules. Si homo es, velis nolis peccatorem te esse fateri cogeris. Hoc voluit Dauid, imò Spiritus sanctus. Hoc vult tota Scriptura. Huc pertinet illud Pauli, Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. Et illud Ioannis, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, &c. Item illud Isaia, Facti sumus

Rom. 3.

1. Ioan. 2.

Psal. 64. immundi omnes &c. Hic incipienda est pœnitentia. Qui enim seipsum non agnoscit peccatorem, huic nec Christus, nec Euangelium proderit. Nam Christus non propter iustos, sed propter peccatores venit, id est, non propter illos, qui sibi iusti videntur, sed qui peccatores se agnoscunt. Et Euangelium solis pauperibus prædicatur, id est, qui pauperes se agnoscunt. Hanc primam eruditionem qui accipit, nihil de sua iustitia præsumet, nullum alium iudicabit, sed potius hoc ager, quomodo à suis peccatis liberari possit. Deinde videmus, Dauidem Psalmum hunc, quasi suspirando exordiri. Est enim quasi optantis & suspirantis ad gratiam remissionis, cum dicit, Beati, &c. Et hoc igitur nobis pro eruditione sit, nempe ad consequendam remissionem necessarium esse desiderium. Nam Deus esuriens implet bonis: diuites autem dimittit inanes. Sed de hoc inferius. Præterea videmus, Dauidem, cum hæc diceret, longè alium spiritum habuisse, quàm mundus habet. Is enim eos beatos iudicat, quibus temporalia bona adsunt, & desunt mala corporis & fortunæ. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Dauid autem solos illos beatos pronuntiat, quibus peccata remissa sunt. Vnde primò colligitur, quòd peccatum tam perniciosam rem esse iudicauit, quòd cum ipso nulli bene esse possit: id quod verissimum est. Beatus enim est, cui nihil boni deest, nihilque mali adest. Atqui peccator optimo bono caret, id est, iustitia, vel Deo, & maximum malum sentit, nempe malam conscientiam. Quomodo igitur beatus esse possit vel dici?

Luc. 1.

Psal. 143

dici: Discamus & nos peccatum pro maximo malo iudicare. Longè enim nocentius est, quàm quæcunque externa mala. Colligitur secundò ex hac pronuntiatione Dauidis, quòd bonam conscientiam maximum bonum iudicauit. Et verè sic est. Qui enim à peccato iustificatus est, pacem habet cum Deo, & gloriari potest in spe gloriæ filiorum Dei, quæ verè maxima est. Quis enim nescit, quanta filij Dei expectent & sperent? In summa, qui bonam habet conscientiam, securè dicere potest, In pace in idipsum dormiam & requiescam, &c. Habet enim huiusmodi homo Deum, qui ipsum in omnibus securum facit. Tertiò colligitur hinc, quòd Dauid omnes eos miseros pronuntiauerit, qui in peccatis iacent. Et verè sic est. Nam super peccatores ter exclamatum est horrendum illud vā. Vā vā vā, inquit, habitantibus in terra. Vā scilicet in vita, vā in morte, vā post mortem. Vnde & Dauid dicit, Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum pars calicis eorum. His autem verbis quatuor ingentia, quibus peccantes constringuntur, indicantur. Horum primum est, quòd laqueis Diaboli ligantur, vt bene operari non possint. Secundum, quòd ignis & ardor peccati omnia priora bona in ipsis exurit. Tertium est sulphur & fœtor malæ famæ. Quartum autè, spiritus procellarum, id est mala conscientia. Vides igitur, quàm multa Dauid hoc primo verbo nobis insinuet. Omnia autem in eum finem, vt hæc considerantes, citius conuertamur. Quis enim tam insanus, qui in igne positus,

Rom. 5.

Psal. 4.

Apo. 12.

Psal. 10.

non fugiat, si fugere potest? Quis tam piger & infirmus, qui si Medicum habere potest, non ipsum quærat? Quis tam negligens, qui si possit modico labore acquirere felicitatem, non laboret? Atqui omnia hæc habet peccator. Nam & in igne positus est, & tamen fugere potest: & medicum habere, & paruo labore perfectam caritatem acquirere potest. Meritò igitur admonetur, ne hæc contemnat. Beati enim, quorum remissæ sunt iniquitates, &c. Cæterum est & aliud in hoc primo versu obseruandum & quidem potissimum, nempe, quòd Dauid remissionem peccatorum, non meritis & operibus nostris, sed nec vlli legi, aut sacrificio, quòd per nos fieri potest adscribit. Imò nullius horum meminit, sed omnia adscribit gratiæ Dei. Beati, inquit, non qui meruerunt remissionem, sed quibus Dominus remisit, gratis scilicet, ex sola misericordia & gratia. Nulla enim opera nostra tam magna & bona sunt, vt eis adscribere possimus remissionem peccatorum. Nam & Abraham optima opera habuit, nulli tamen eorum adscribitur remissio peccatorum, quæ est iustitia nostra: sed credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Et Dauid bona opera habuit, in nullo tamen eorum confidere potuit. Miserere (inquit) mei Deus, non secundum merita mea, sed secundum misericordiam tuam. Nec iniuria soli gratiæ adscribitur remissio peccatorum, non autem operibus. Nemo enim centum denariis soluere potest summam decem milium talentorum. Atqui peccata nostra summa decem milia talentorum est, si ad dignitatem eius,

contra

Gen. 15.

Psal. 50.

Mat. 18.

contra quem peccauimus, conferantur. Econtra autem, omnia opera nostra vix centum denarij sunt: imò non nisi duo minuta. Oportet igitur, vt ex gratia remittatur tantum debitum. Hoc autem emeruit Christus. In hunc sensum Paulus hunc Psalmi versiculum adduxit, in Epistola ad Romanos: Si, inquit, ex operibus, ergo non ex gratia. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur ad iustitiam, sicut & Dauid beatum dicit hominem, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus &c. Huc pertinet, quòd Augustinus ait super hunc Psalmum, Nihil boni (inquit) fecisti, & datur tibi remissio peccatorum. Si attenduntur opera tua, inueniuntur omnia mala. Malis autem operibus quid debetur, nisi damnatio? Stipendium enim peccati mors. Tu autem in malis operibus inuentus es. Non tamen Deus tibi dedit debitam poenam, sed donat indebitam gratiam. Debat vindictam, dat indulgentiam. Hæc igitur eruditio potissimè obseruanda est, vt remissionem peccatorum non operibus nostris, quæcumque tandem illa sunt, sed gratiæ adscribamus. Pater ex his, quòd iustificatio nostra est remissio & non imputatio peccatorum. Iustus enim est, non qui multa facit, sed cui Deus remittit. Nam Pharisæi Iudeorum multa faciebant, non tamen iustificabantur, quia Deus non illis remisit, propterea quòd ipsi non agnoscebant peccatum. Sed dicis, si ex gratia remittuntur peccata, nihil igitur opus est contritione, confessione, oratione, satisfactione. Imò, si gratia tantum operatur securus igitur in peccatis manebo, confidens de gratia,

Luc. 21.

Rom. 4.

August. in
Psal. 31.

&c. Hic vide ne offendas, sed regiam viam te-
neas, neque ad dextram, nec ad sinistram decli-
nes. In quacunq[ue] enim partem declinaueris,
erras. Si in operibus tuis præsumis, nec gratia
tibi opus esse arbitraris, erras. Si e contra de mi-
sericordia Dei præsumens, nihil agere pro salute
tua vis, sed securus in peccatis manere, erras &
cadis. Securam viam tenebat Dauid, qui ita in mi-
sericordiam Dei confidebat, vt tamen p[œ]nitentia-
lium operum nihil remitteret: ita eisdem ope-
ribus exercebatur, vt tamen omnem fiduciam in
Dei misericordia poneret. Sic agamus nos, &c.

SERMO TERTIVS.

Avdistis superiori sermone, cur Dauid
tam fiducialiter beatos pronuntiet,
quibus remissa, t[er]ta & non imputata
sunt peccata. Nunc videamus, quid vl-
terius nobis obseruandum sit in hoc Psalmo. Et
primò non temere, nec sine causa factum est,
quòd Dauid toties peccatorum meminit, nec
semper eodem nomine ea nominat. Primò enim
dicit iniquitates: Secundò, peccata in plurali:
Tertiò, peccatum in singulari: Quartò, delictum:
Quintò, iniustitiam: Sextò, impietatem. Om-
nia autem hæc ideo fecit, vt nobis ob oculos po-
neret peccatorum nostrorum multitudinē, ma-
gnitudinem, grauitatem & diuersitatem, vt scia-
mus non vnum esse peccatum nostrum, sed mul-
ta: nec vnus generis, sed multiplicia. Ideò que tot
verbis vtitur, quasi non satis ostendere potens,
quid

quid de peccatis hominum sentiat. Nescit enim,
quibus ea nominibus exprimat, vt dignum esset.
Et hoc igitur nobis pro eruditione sit, nempe
vt sciamus multa & multiplicia esse peccata no-
stra. Non enim est Christiani hominis, vt dicat,
quemadmodum Suetonius Titum Imperatorem
dixisse scribit, nempe, vitam sibi eripi immerenti.
Neque enim extare vllum factum, cuius se
p[œ]niteret, excepto duntaxat vno. Sunt quidem
& inter nos, qui vnum aut alterum tantam pen-
sant peccatum, reliqua negligunt. Non hoc docet
Dauid. Hic enim sibi ipsi & peccata, & iniqui-
tates, & delicta, iniustitiam, & impietatem tri-
buit. Et in alio loco dicit, Iniquitates meæ super-
gressæ sunt caput meum. Et iterum: Propter no-
men tuum, Domine, propitiaberis peccato meo,
multum est enim. Hunc igitur imitemur, si rectè
p[œ]nitere volumus. Reuera enim multa peccata
habemus: videlicet Originale, Actuale, & pecca-
ta omissionis: item peccata cordis, oris, & ope-
ris: item, peccata cōtra Deum, contra proximum
& contra nos ipsos. Item peccata in Patrem, in Fi-
lium, in Spiritum sanctum. Omnia hæc ad p[œ]ni-
tentiam pertinent: omnia hæc remissione indi-
gent. Nec vnum dimittitur sine alio. Sed nun-
quid Dauid tantam nouit peccata aggravare? Ne-
quaquam. Hoc enim esset ad desperationem ad-
ducere. Sed si attendimus, non minùs magnificè
commendat misericordiam Dei. Nam & hic, non
vnum, sed tria verba ponit, remittere scilicet, te-
gere, & nō imputare, eadem scilicet, ratione, quòd
vno verbo non satis potest exprimere magnitu-
dinem

Psal. 37.

Psal. 14.

dinem misericordiae Dei. Nihil enim hac multiplicatione verborum aliud vult, quam ostendere, quod apud Dominum sit misericordia, & copiosa redemptio. Sic enim etiam nobis necessarium est. Tria maxima damna ex peccato habemus: Primum, quod odium & indignationem Dei incurrimus: Secundum quod Diabolo subiicimur: Tertium, quod ad poenam obligamur. Contra haec tria, David triplicem nobis gratiam Dei praedicat: Primum, quod remittit offensam & iram suam: Secundum, quod tegit peccata, ne Diabolus ea videre & accusare possit: Tertium quod non imputat ad poenam. An non magna sunt haec? Sufficere nobis poterat, quod Deus dicitur remittere peccata. Ne quis tamen suspicetur eum remittere quidem, sed non obliuisci, quemadmodum solent homines: addit David, quod etiam tegit peccata, non tantum, ut ea homines non videant, aut Diabolus, sed quod nec ipse Deus ea videre velit. Quod si quis etiam adhuc dubitat, peccata sua tegit quidem nunc, sed forsitan in futuro reuelanda, quemadmodum multa nunc tecta sunt, quae manifestabuntur. Ecce alia consolatio, quod Deus peccata, nedum remittere & tegere, sed etiam nunquam imputare velit. Quid amplius petis? Hic vides manifeste verum esse, quod David in alio Psalmo dicit secundum multitudinem dolorum nostrorum, etiam nobis a Deo consolationes dari.

Mat. 10.

Psal. 93.

Obserua autem, quod haec secunda verba, remittere, tegere, non imputare, ad Deum referri debent, non ad nos ipsos, aut alios homines. Primum

modum enim, non satis est, si tibi ipsi peccata remittas. Nec satis est, si tibi homines remittant. (Non loquor hic de absolutione Sacramentali, in qua non homo, sed Deus remittit, sed loquor de remissione offensarum.) Offendisti proximum: non satis est, nec ideo beatus es, si ipse tibi remittat, nisi etiam Deus remittat. Sic de aliis. Eodem modo non satis est, peccata tua per te, vel per alios tegi: nec ideo beatus es, sed cum Deus tegit. Multipliciter enim teguntur peccata. Quorundam peccata tecta sunt coram hominibus, quorum oculos exterior sanctitas, fascinauit, Deum verò qui scrutatur corda, non latet eorum interior turpitudine. Et hi quidem apud homines beati dicuntur, sed coram Deo maledicti sunt. Sunt alij, quibus sua peccata tecta sunt propter ignorantiam, vel cordis caecitatem. Nec hi beati sunt, sed potius miseri. Alij sunt, qui non ignorant quidem peccatum, tamen ob complacitiam vel dissimulant, vel excusant. Nec hi beati sunt, sed quibus Dominus tegit. Tunc enim verè tecta sunt. Non enim tegit Deus peccata, quasi cum quis hulus tegit panno. Tunc siquidem, etsi non videatur hulus, tamen verè adhuc adest, & viuit, & sentitur. Deus autè ita tegit, ut nihil remaneat. Huc pertinet, quod

Isai. 38.

Exe. 18.

Mich. 7.

imputat. Verè magna felicitas hominis, qui hoc consecutus est. Hactenus igitur Dauid velut proloquio vsus est, quo conatus est omnes nos attentos & beneuolos reddere. Quis enim non excitetur, vbi beatitudinis mentio fit? Quis non bene suadenti obtemperet, cui tanta pericula imminènt, si in peccatis permanerit, tanta autem bona promittuntur, si pœnitentiæ remedia arripuerit? Sequamur, Fratres, nostra enim res agitur, & magna quidem. Sed quonam modo, inquis, & peccatorum pericula euadere, & eorundem remissionem acquirere possum? Audi sequentia.

Nec est in spiritu eius dolus.) Sensus verbi est, Beatos esse eos, quorum remissa sunt iniquitates. Hoc enim certo Spiritus pronuntiat. Cæterùm peccata non remittuntur, quàm diu dolus adhuc latet in spiritu. *Quare eum etiam beatum pronuntio, qui in spiritu suo non habet dolum, in quo nihil est simulatum, fucatum, sed omnia sincera, seria, viua: qualis erat Nathanaël, de quo Christus dicebat, Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est.* Cæterùm dolus in spiritu est: primò cum quis tantùm simulat pœnitentiam, nihil seriò agit, aut loquitur, sed omnia fiçtè vel coactè. Secundo, cum quis dissimulata suorum peccatorum multitudine, sibi ipsi de sua sapientia, iustitia, operibus, & meritis, placet. Tertio, cum quis maiora peccata tantùm attendit, de minoribus, quæ venialia dicuntur, nihil curans. Maximè autem dolum in spiritu habet & alit, qui tantum respicit in crassa illa in verbis & operibus, à quibus si immunis sit, reputat se omnino purum

Ioan. I.

purum: cum interim non attendat, quòd se ipsum amat, sua quærit, non amat Deum, non quærit quæ Dei sunt, non timet Deum, non credit, &c. omnia sibi salua esse putans, si hæc, vel illa faciat. Hic, inquam, se ipsum decipit externa specie sanctitatis. Nam ignorat, quòd homo totus nihil, nisi peccatum est, & quòd nemo iustus est, nisi ignoscante & non imputante Deo. Huiusmodi dolum in spiritu habebat Phariseus ille, qui dissimulatis peccatis suis, tantum de suis operibus gloriabatur. Deus, inquit, gratias ago, quòd non sum, sicut cæteri hominum, &c. En, hic nihil in se mali videbat, sed tantùm bona opera. Habebat quidem & peccata: sed ea non videbat. Tales erant omnes Pharisei. Vnde & Christus eos sepulcris dealbatis comparauit. Tales erant, qui dicebant: Nunquid & nos cæci sumus? Item, qui dicebant, Semen Abraham & filij Dei sumus. Item qui dicebat, Diues sum & nullius egeo, cum interim vere esset miser & miserabilis: quod tamen non videbat, vel videre volebat. Tales sunt iam fer me omnes Christiani, adèd vt quàm paucissimi sint, qui hunc dolum in spiritu non habeant: quòd fit, vt & pauci veniam consequantur. Beatus igitur dicitur, in cuius spiritu nò est dolus: hoc est, qui se ipsum perfectè agnoscit, is in se non solum inuenit crassa illa peccata, quæ etiam mundus iudicat, & quæ sola Hypocritas terrent (si tamen verè ipsos terrent) sed inuenit se etiam totum in corpore & anima, non dico peccatorem, sed ipsum esse peccatum: imò inscrutabile peruersi cordis ingreditur profundum & clamare cogitur, Deli

Luc. 18.

Matth. 23.

Ioan. 9.

Ioan. 8.

Apo. 3.

Psal. 18.

Psal. 24. Delicta quis intellit? Ab occultis meis munda me: & Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Hic primùm perfectè suspiratur ad Deum, dum perfectè, quantum licet, cognoscitur peccatum. Hic primùm diuina misericordia dimittit peccatum: quia tu non remittis tibi, non ignoscis tibi, sed ex corde cognoscis te nihil esse, nisi impietatem. Tegit peccata, quia tu non tegis. Non imputat peccatum, quia tu tibi imputas. Hinc igitur est, quod Dauid eum beatum esse pronuntiat, in cuius spiritu non est dolus. Itaque, si verè pœnitere cupis, si remissionem peccatorum desideras, derege dolū, scrutare cor, agnosce te nihil esse, nisi peccatum, nihil ex te posse, nisi peccare, & quod ex natura malus es, nulli rei, quàm ad ignem utilis. Hic primus gradus est ad consequendam remissionem peccatorum. Quò enim magis te humiliaueris, eò citius misericordiam consequèris. Hæc igitur breuiter è duobus primis versibus dicta sufficiant, &c.

S E R M O Q V A R T V S.

Avdistis supra, quàm magnam gratiam Dauid esse pronuntiet, inò certam beatitudinem, vbi Deus remittit, tegit, & non imputat peccata. Et reuera sic est. Nihil enim maius & melius in hac vita à Deo accipere possumus, quàm si remissis peccatis nostris, & rectis, iustos non reputet. Hoc est optimum illud donum, & datum perfectum, quod venit desursum à Patre luminum, &c. Hoc qui habet, omnia habet. Hoc qui non habet, nihil habet,

Iacob. 1.

bet, etiam si multa videtur habere. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, *Mat. 16.* animæ verò suæ detrimētum patiatur? Caterùm, donum hoc non pro meritis datur, sed ex gratia. Nec quibuslibet datur, sed solis electis. In hoc *Gen. 24.* enim Deus agit, quemadmodum de Abraham legitur, quòd scilicet filiis concubinarum dedit muñera, filio autem suo Isaac hæreditatem. Sic Deus impiis externa quidem dat, sed non remissionem peccatorum: piis autem hanc primò omnium dat. Pro consequenda igitur remissione peccatorum maximè laboremus. Verè enim beati quibus remissæ sunt iniquitates. Verùm de his satis. Audiamus sequentia.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea.] In hoc versu Dauid causam assignat, cur eos homines beatos dixerit, quorum remissæ sunt peccata, & qui dolum non habent in spiritu. Ac primò mutat personam. Nam cum hætenus in tertia persona locutus sit, nunc in prima persona loquitur, ac seipsum in exemplum proponit, vt omnes sciamus, quòd hanc eruditionem non nudis verbis didicit, sed ipsa experientia. Vbi enim nudis verbis res agitur, quantumuis magna pompa proponatur, nihil tamen aliud est, quàm si cæcus de coloribus disputet, quos nunquam vidit. Qui autè expertus est, is tandem rectè de ipsa re loqui potest potest. Ob hanc igitur causam, gratior nobis esse debet Psalmus hic, quod scimus & audimus non nuda verba esse, sed experientiam: non fumum, sed ignem: non literam, sed spiritum. Caterum verba ipsa huius textus obscura sunt: imò vident

videntur sibiipsis contraria. Dicit enim, se simul tacuisse, clamasse: itémque ex clamore etiam ossa sua inueterasse. Quæ omnia nedum absurda, sed etiam impossibilia videntur esse. Attendenda igitur nobis est historia, cui hic Psalmus innititur, ea nos docebit, quomodo Dauid simul clamauerit, & tacuerit. Commiserat Dauid adulterium cum vxore Vriæ Ethei, quòd quamuis magnum peccatum erat, tamen dissimulabat illud, putans latere. Postquam autem vidit mulierem concepisse, absente viro, timebat, ne adulterium propalaretur. Ideo omnibus modis curabat hoc tegere. Et primò quidem Vriam ad se vocans, adque propriam vxorem ei redire permittens, putabat hoc modo se adulterium suum tegere posse, cum autem Vrias, Deo sic ordinante, potius in platea dormire quàm ad domum suam accedere veller, frustratus Dauid spe sua, aliud excogitauit, nimirum vt Vrias fraude periret. Quod cum factum esset, statim vxorem eius sibi assumpsit. Iamque admodum securus erat de peccato, vt nihil amplius sollicitus esset. Putabat enim neminem posse quicquam mali suspicari, nec de adulterio eius, nec de iniusta occisione Vriæ. Sic igitur tacebat & dissimulabat peccatum. Interim tamen vrgente conscientia quiescere non poterat à suspiriis & clamoribus, sicque seipsum consumebat tristitia: adhuc tamen tacebat à cõfessione peccati, vsque ad natiuitatem pueri imò diutius taciturus fuerat, nisi Propheta Nathan cõfessionem ab eo eliciuisset. Is enim proposita parabola de diuite, qui pauperi ouiculam, quam

2. Reg. 11.

3. Reg. 12.

habebat vnicam, per vim abstulerat, & Dauid nihil de se suspicans sententiam protulisset: tunc dixit Nathan, Tu es ille vir, &c. Dauid igitur videns peccatum suum latere non posse, imò Deum penam comminari, & quòd seipsum pena mortis dignum pronuntiaffet, amplius tacere non potuit, sed aperuit os ad cõfessionem, primò coram ipso Nathan, dicens, Peccaui Domino. Deinde in multis Psalmis, quos eo tempore fecit. Hic igitur vides, quomodo Dauid simul tacuit & clamauit: tacuit, quia peccatum non confitebatur: clamauit, quia peccati grauitatem ferre non potuit. In hac angustia posito inueterauerunt ossa eius, &c. Hoc est quod dicit. Volebam (inquit) tacere & abscondere peccata mea. Quia enim hominibus occulta erant putabam etiam Deum ea non videre. Interim consenuerunt ossa mea: omnes vires meæ defecerunt: robur omne abscessit: omnis vigor spiritus cõsumptus est, quèadmodum homo ad ossa vsq; consumitur: tamen si iugiter apud me gemerem & clamarem. Donec enim tacemus, donec dissimulamus, donec excusare volumus, donec aperte nolumus confiteri, quæ latent in corde nostro, non sunt exaudibiles orationes nostræ, quantumuis clamemus voce & exteriori gestu Deum postulauerimus. Ex hoc igitur textu videmus, quàm difficulter humanum cor emolliatur ad penitentiam & cõfessionem peccati. Imò potius omnia patitur quàm peccatum cõfiteatur: nec vnquam persuadetur, nisi vel morbo aliquo graui, vel interna angustia adigatur & tamen etiã ea tam diu suffert, donec dolore victus, amplius tacere non potest: quèadmodum

qui

qui in tortura peccatum suum tantisper celat, donec dolore victus, amplius tacere non potest. Hæc est duritia, imò superbia cordis humani, cuius exemplum videmus in Adam & Cain: quorū prior adeo præsentia & voce Dei terrebatur, vt se absconderet sub lignis Paradisi: alter tanto terrore correptus fuit in iudicio DOMINI, vt planè desperaret. Neuter tamen adigi potuit, vt confiteretur, cum Deus nihil aliud quæreret. Si enim confessi fuissent, veniam meruissent. O quot etiã nunc si pereunt, & perierunt. Quanta autem dementia est, malle perire, quàm confiteri: malle in corpore & anima miserum esse, quàm Deo gloriam dare, se ipsūque iniustitiæ accusare. Et qui dem in iudicio humano non mirum, quòd malefactores difficulter, & non nisi coacti confitentur. Sciunt enim ideo confessionem quæri, vt confessi puniantur. Hic alia res est. Non ob aliud Deus exigit confessionem, nisi quòd vult remittere, tegere, obliuisci, nō imputare. Deinde vides ex hoc versu, quam ob causam tanta nobis mala internè & externè immittatur. Quoniam (inquit) tacui. Laudatur quidem aliquando taciturnitas, sed nō semper. Mala enim taciturnitas est, vbi tacetur à laude Dei. Vnde Isaias, Væ mihi quia tacui. Item, cum tacetur ab oratione: iuxta illud, Non est qui inuocet nomen tuum. Item, cum tacetur à correctione. Maximè autem, cum tacetur à confessione peccati. Hinc enim omnia mala nobis proueniūt, quòd non confitemur, non agnoscimus peccata. Deus autem confessionem habere vult, siue hoc fiat hic, siue in futuro, siue sponte, siue inuitè. Multa enim

ta enim media habet, quibus confessionem peccati nobis exprimit. Peccauerant filij Iacob in fratrem suum: nec tamen ad multos annos peccatum confitebantur, donec in Aegypto miseria correpti dicerent, Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, &c. Sic Deus confessionem ipsi Nabuchodonosor expressit per deiectionem eius à regno, Antiocho per grauem & horribilem morbum, Manasi per incarcerationem, Dauidi per comminationem Prophete, Iudæ autem per angustiam animi. Itaq; cum mala sentis in corpore vel animo, cogita, quòd Deus per hoc à te exprimere vult confessionem peccatorum & pœnitentiam. Vide igitur ne taceas. Præterea videmus in hoc versu, quantum malum sit mala conscientia, quæ peccatum in se habet & fouet. Inueterauerunt (inquit) ossa mea. Hoc aliqui solent spiritualiter exponere: videlicet, quòd qui peccata sua celant, nec per confessionem ea deponunt, incipiunt à priore ardore spiritus deficere, & flaccessere in solitis obsequiis Dei, efficiunturque velut languidi spiritu. Et quidem vera hæc sunt & pia. Verum Dauid aliud videtur voluisse: nempe, quòd cōscientia mala nedum animam cruciat, sed etiam corpus & ossa debilitat. Id quod pulchrè in alio Psalmo expressit: Laboraui (inquit) in gemitu meo, &c. Hic vides, quòd mala conscientia angustiat & cruciat animam. Laborare enim hoc loco significat, anxium & in magna difficultate esse: quemadmodum & de Christo dicitur, Pro eo quòd laborauit anima eius, id est, valde anxia fuit, adeo vt diceret, Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Quantum autem

Gene. 42.

Dan. 4.

2. Mac. 9.

Matth. 27.

Psal. 6.

Isai. 53.

Matth. 26.

laborauerit & angustiata fuerit anima Davidis, ex eo pater, quod subdit: Lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Sensus enim est: O vtinam tantum mihi lacrymarum esset, quo per singulas noctes lectum meum lauarem: tantum, vt ab hac anxietate liberarer. Eodē modo & Ezechias confitetur, se totam vitam suam mille in amaritudine agere, quā has portas inferni sustinere. Reco-
Isa. 38. gitabo (inquit) tibi, (vel potius, secundum Hebraeos, promouebo tibi) omnes annos meos in amaritudine animae meae. Totam enim vitam optat amarissimam, modò liceat hanc angustiam euadere. Vide quantum mala cōscientia cruciet animā: verūm non id solum, sed etiā corpus & ossa exiccant. Sicut enim, vbi cor est exultandum & gaudium perfusum, videmus ossa velut roborari, ac ad saliendum, grauisimūmque corpus portandum prompta fieri, ita vt gaudium sentiat diffundi per omnia ossa, velut irrigatio quaedam, (iuxta illud Sapientis, Et erit irrigatio ossium tuorum.) Sic e contra ex turbatione spiritus turbantur etiā ossa, & tremunt, nulliusque virtutis sunt, nec corpus ferre possunt. Spiritus enim tristis exiccet ossa. Vnde & Ezechias: Sicut leo, inquit, copriuuit omnia ossa mea. Huc pertinet, quod Dauid dicit,
Psal. 6. Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos. Oculum pro aspectu & specie accipit: vt sit sensus, Sic me turbat mala cōscientia; quòd toto habitu repente immutor, deformisque reddor. Mala enim conscientiae ea vis est, vt immutet totum hominis aspectum. Consumit enim ossa & sanguinem. Nec mirum. Quilibet

bet enim tristitia tandem deformar habitum hominis & vultum. Verūm, quod alia efficiunt paulatim, hoc angustia mentis subito facit, acceleratque breui senium nimio tristitia impetu. Legimus multos magna tristitia repente canos esse factos: quāto magis hac agonia veterascent homines? Nam ea tantū est, quòd pauefactus ac conteritus à furore Dei, simul nullius creaturae habet solatium, sed quicquid aspicit, aduersatur sibi. Creatura enim cum suo creatore agit. Vnde subdit Dauid ibidē, Inueteraui inter omnes inimicos meos. *Psal. 6.* Vndique mihi angustia: omnia me tribulant: omnis creatura mihi aduersatur. Non est quòd fugiam. Ideo sic anxius inueterasco ante diē. Hoc sibi vult etiam hoc loco, cum dicit, Quoniam tunc inueterauerunt ossa mea. Videtis igitur, charissimi, quanta miseria, quantum malum sit peccatum fouere, & occurrere in conscientia, & quā miserè nos ipsos perdamus. O si vel ad momētum sensissemus hanc miseriam, quā gratum nobis futurum esset Euangelium gratiae Dei, quā libenter omnia ageremus & pateremur, &c. Sed de his postmodum latius, &c.

SERMO QVINTVS.

A Vdistis suprā ex Psalmo 31. quantum malum peccatum in conscientia post se relinquit, nempe, perpetuam angustiam, qua non solum anima cruciatur, sed etiam corpus eneruatur, ossa inueterascent, omnesque vires deficiunt. Nihil quidem horum credit insanus mūdus: quia harum rerum inexpertus est. Vnde & perpetuò manet in pecca-

tis. At Dauid hoc malū expertus est. Vnde & beatos pronuntiavit, quorum peccata remissa sunt, & qui sine omni dolo suam miseriam fatentur. Quoniam tacui (inquit) inueterauerunt ossa mea, &c. Quid sibi velit versus hic audistis. Sed dicet aliquis, Quomodo factum est, vt Dauid hoc malum conscientia sentiret, & non ego? Audi causam.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: &c. Ergo si te Dominus tetigisset, sicut Dauidem, & tu sensisses malum hoc. Nemo enim hoc malum rectè sentit, nisi manu Domini prematur. Manus autem Dei, potentia eius est. Sic enim solet scriptura loqui: vt cum dicitur, Viderūt Aegyptios mortuos & manum magnam, quam fecerat Dominus, id est, potentiam. Itemque: Duxit eos in manu forti, &c. Sic & nos, vñtato sermone de apostolicis dicimus, Tetigit eum manus Domini, id est potentia. Congrua autem metaphora per manum sua omnia opera exequitur, sic Deus potentia sua. Obseruandum autem, quod Dauid non simpliciter de manu aut potentia Dei loquitur, sed de ea, quæ grauatur. Nō enim semper grauis est manus Dei, nec semper terribilis eius potentia. Inuenitur enim in scripturis & manus Domini bona. Imò, sicut homo manu sua bene & malè facere potest, percutere & mederi: sic Deus sua potentia bonis succurrit, malos perdit. Ego (inquit) occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & sanabo: & nemo est, qui de manu mea possit eruere. In summa, quàm consolatoria est piis manus Domini bona, tā terribilis est impiis manus Domini grauis.

Ape

Aperis (inquit Dauid) manum tuam, & imple omne animal benedictione. Itemque, Cū ceciderit iustus, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Hic habes manum Domini bonam. Econtra autem, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt. Pones eos, vt clibanum ignis, &c. Hic habes manum Domini grauem. At cū dicit, Dominus erigit elisos, Dominus illuminat cæcos, &c. & in fine, Vias peccatorum disperdet. Hic habes vtranque manum Domini. Vtranque expertus est Dauid. Verūm hic tantū loquitur de manu graui, qua scilicet premit & terret, quos vult. Tripliciter autem manus eius grauis dicitur ac premit: Primò cū temporalia auferat: Secundo cū corpus corripit infirmitatibus: Tertio cū animam terret suo iudicio. Vbiq; grauis est manus Domini, sed tamen differenter. In primo siquidē, cū externè nos affligit, manus eius grauis est, & valde premit. Sensit hoc Iob, cui omnia sua bona simul perierunt. Sensit Iacob, cui semper vna tentatione cessante, aderat alia & maior. Sensit hoc Ioseph in suo exilio. Sensit Dauid, q̄ nec in terra Israhel, nec inter alienigenas securus erat. Sentiunt adhuc, quibus sua vel incendio pereunt, vel aliàs auferuntur, quàm grauis sit hæc manus Dei, quàm urgeat & premat: vt vix inueniatur, qui eā patienter ferat. At lōgè grauior est manus Dei, vbi ipsum corpus tangit. Sensit hoc Iob, Thobias, Ezechias. Hinc diabolus cū videret sanctum Iob patienter ferre externorum ablationem, egit vt etiam in corpore percuteretur. Pellem, inquit, pro pel-

Psal. 144.
Psal. 36.

Psal. 20.

Psal. 145.

Iob 2.

le, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Sed mitte manum tuam, & tange carnem eius, &c. Sub hac manu Domini videmus, quomodo gemant & murmurent homines, & sæpe desperent. Verùm longè grauisima est manus Dei, cum animam suo iudicio terret, hoc est, cum homo videtur sibi consistere coram Dei iudicio, nihilque videt in Deo, nisi iratum iudicem, in se autem nihil nisi peccatum, & nullam effugium, hic cadunt omnia, in quibus homo confidebat: hic
Nabm. I. necessè est, vt homo trepidet. Ante faciem enim
Iob 9. indignationis eius, quis stabit? Hic si Deus interrogauerit, non potest homo respondere vnum pro mille: imò cogetur obmutescere semperque
Matth. 22. timere, ne de se dicatur, Ligate illi manus & pedes, & proiicite, &c. Hæc est verè grauis manus Domini: imò nihil nisi infernus. Hic enim terror & horror verè infernus est. Vide autem, quàm facile Deus sic terrere potest. Non opus habet multo negotio. Solo aspectu, solòque verbo, omnem nostram fortitudinem deiicit in summum pauorem. Sic in Exodo dicitur: Respexit Dominus supra castra Aegyptiorum, &c. & statim sequitur: Subuertit rotas curruum: ferebanturque in profundum. En solo aspectu perdit impios. Sic Abacuc: Aspexit (inquit) & dissoluit gentes & turbati sunt montes seculi. Sic Dauid: Tunc loquetur ad eos in ira sua & in furore suo conturbabit eos. Et iterum: Increpalli gentes, & periiit impius. Vides, etiam solo verbo impios ita terri, vt consistere non possint. Quod si sola Dei facies, & increpatio, hominem ita terret, quid

quid faciet eius seuera iustitia, ira, & furor? Si stillas indignationis eius ferre non possumus, quomodo feremus tonitruum? Hanc manum Domini deprecabatur Dauid, cum diceret, Domine ne in furore tuo corripas me, &c. sed miserere mei, quoniam iuirmus sum, &c. De hac manu Domini etiam hic loquitur: Quoniam inquit, die ac nocte grauata est super me, hoc est, nunquam cessat dolor: nunquam remittitur angustia: quia manus tua semper me premit. Hic igitur vide, quanta sit insania nostra, qui tam pertinaciter contra Deum agimus, cum solo nutu & verbo nos perdere possit, & ira perterrefacere, vt constare non possimus. Vide deinde cecitatem nostram, qui tam ridiculè de peccatis, & iudicio Dei loquimur & sentimus, cum audiamus sanctos viros tantum, tamque miserabiliter, sub ea manu Dei gemere. At nihil tamen sentio, inquis. Age igitur gratias Deo, qui tibi parcit. Age gratias Christo, qui hunc horrorem pro te pertulit, cum diceret, Tristis est anima mea vsque ad mortem, sanguinemque sudaret, & demum in cruce clamaret, Deus meus vt quid me dereliquisti? Iustè, inquam, merebatur, vt perpetuò in hoc horrore essemus: sed parcit nobis Deus propter Christum. Interim tamen, vt sciamus & videamus, qualiter nobiscum sua iustitia agere posset, ostendit hunc errorem in quibusdam sanctis, vt in Dauide, Iob, Ezechia, & Christo. Itemque in aliquibus impiis, vt in Iuda traditore: itemque in Cain, &c. Hoc igitur iterum tale quid est, quod merito ad poenitentiam nos permouere deberet. Nec

*Iob 26.**Psal. 6.**Matth. 26.**Luca 22.**Matth. 27.*

enim est aliud medium ad hanc manum Dei euadendam. Sed audiamus sequentia.

[*Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.*] Sic habet textus noster. Est autem sensus: Quandoquidem ego ita meipsum negligebam tacendo & occultando peccatū meū, tu Deus meus de salute mea sollicitus, vt me ad pœnitentiā peccatūque cognitionem & confessionem perduceres, grauasti super me manum tuam, hoc est tam graues mihi tentationes inflixisti, vt in tali afflictione positus, agnosceresq; vlticem manum tuā, tandem conuersus sim de peccato ad te Deum, a quo per peccatum fueram auersus, cum remorsus ille malæ conscientie ad modum spinæ pungeret me, imò aded mihi infixæ esset spina illa, vt me semper vexaret & dilaniaret. Alij sic exponūt: In illa ærumna mea: sic me verti & reuerti, quasi qui volutatur in spinis: totūque fui in miseria, dum mihi infixæ esset spina iudicij tui & ex altera parte me pungerent spinæ peccatorum, itēque gratia contempta & tēporis perditū. Ceterū hoc loco in Hebræo additur, Selah: quæ dictio nūquam in tota scriptura inuenitur, nisi in Psalmis, & Cantico Abacuc. Voluerūt autem quidam, per Selah significari sensum esse finitum: alij pauandū esse in cantu: alij notam esse exaltatæ vocis, vel mutationis carminis. Reuera autem Selah, nihil aliud est, quàm monitorium, vt diligētius quæ dicta sunt, attendamus: quemadmodum in libris nostris, vbi quid notatu dignum occurrit, vel manum appingimus, vel adscribimus, nota, aut aliud quoddam signū addimus, quo Lector moneatur, ne osci

ne oscitanter eum locum prætereat, sed diligēter expendat. Et reuera David dictionem hanc Selah nūquam posuit, nisi vbi magnum quid dixerat. Sic hoc loco, Quoniam inquit, die ac nocte grauata est super me manus tua: Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Selah, quasi diceret, Verè grauis manus Domini, verè pungit spina conscientie. Attende hoc Lector. Multū enim facit ad pœnitentiā. Hieronymus sic transtulit: Versatus sum in miseria mea, dum exardesceret me sicut iugiter, quod ita intelligitur: Tribulatus & afflictus fui in miseria mea, cum viderem iugiter peccata mea maturescere & appropinquāte æstu iudicij diuini, quasi ad propinquam retributionem parari. Competit & huic sensui, Selah, adiunctum. Vere enim notatu dignum est, quod peccata nostra indies crescunt & maturescunt, indiesque appropinquet iudicium Dei, quo velut in messe, peccata nostra tollentur, cum scilicet matūra fuerint, hoc est, cum impleuerimus mensuram peccatorum nostrorum. Attende hinc Selah positum: hoc est, te commoneri ad diligentem considerationem eorum, quæ dicuntur. Alij sic transferunt: Immutatus est humor meus in siccitates æstatis. Hoc est, Quicquid ante peccatum in me fuerat virotis & humoris ex gratia Dei, exiccatum est, velut æstate nimio æstu solet exiccari terra. Et hinc igitur cōpetit, Selah, vt scilicet cogitemus perniciem peccati, &c. Hæc est igitur vna eruditio, quam David dat, imò didicit in hoc Psalmo, nempe, grauitatem manus Domini & peccatorum. Hæc autem non ed dicuntur, vt ad despe-

Matt. 23.

rationem nos adigere cupiat, sed vt ad pœnitentiam permoueat: vt patet in sequentibus.

S E R M O S E X T V S.

Multa & magna hætenus dixit Dauid de grauitate manus Domini, de spina mala conscientia, & que adeo de miseria hominis peccatoris. Restat audire, quomodo hanc manum Dei grauem, hanc spinæ punctionem euaserit.

Delictum meum cognitum tibi feci, &c.) Hic primum ponitur vera & summè necessaria eruditio. Hic describitur vera & utilis pœnitentia. Hic vides, quo medio cōscientiæ angustiatæ mederi possis: Nihil profuerat Dauidi, clamare, conqueri, suspirare, &c. donec os in cōfessione aperiret. Nec mirū. Nam etiam in externo morbo, quantumuis quis gemat & clamet, non minuitur tamen morbus, nisi eum medico ostenderit. Hæc igitur erit eruditio huius versus, quod spina mala conscientia pungens & mordens, nunquam nullisq; remediis euelli aut extrahi potest, nisi os aperiat ad confessionē peccati. Per os (inquam) exit hæc spina, & quàm diu os claudis, manet infixæ animæ: quantòq; minus te humiliaueris, tantò grauius te premit & vrget manus Dei. Verè necessaria eruditio. Verba igitur hæc diligenter expēdamus. Prius tamen videamus, quid Dauid sub graui illa manu Domini egerit, quod ipsi non in malum, sed in bonum celsit. Nam plerisque eadem manus Domini cedit in malum, vt patet de Iuda & Cain. Atqui Deus non ideo aggrauat super nos manum suam,

vt nos

vt nos perdat, sed vt sanet & purget. Mallet quidem, non nisi leni & bona beneficæque manu nobiscum agere. Verùm nos in bonis semper peiores efficitur: ideo quodammodo cogitur grauem suam manum imponere. Hæc enim nos humiliat & vrget ad bonum: iuxta illud, Iugum & lorū curuant collum durū. Hinc in Psalmo dicitur, Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. Et iterum: Cùm occideret eos, quærebant eum, &c. Et in Osea: Sepiam viam tuam spinis: & tunc dices, reuertar ad virum meum priorē, &c. In hunc finem Deus manum suam super nos grauat. Pauci autem hoc intelligunt. Hinc videmus, quod plerique hanc manum sentientes, sibiipsis necem inferunt, putantes se per hoc euasuros manum Domini, cùm nihil minus fiat. Abiciendo enim manū Dei, non effugies eā, sed duplicabis. *Se-* sit hoc Ionas. Vnde in Hieremia dicitur: Confregisti catenas ligneas, & habebis pro eis ferreas. Alij manum Domini sentientes, omnibus voluptatibus & mūdānis gaudiis se immergunt, sperantes per hoc se posse mitigare internam angustiam. Verùm frustra. Ne hoc quidem prodest. Alij omnino desperat, & à Deo se auertit, nihil boni amplius facere volētes. Nō sic agit Dauid: sed quomodo? Primò suffert manū Dei. Deinde nō à Deo, sed ad Deū fugit. Hoc notent homines afflicti. Videte, ne impatiēter manū Domini abicere conemini. Deinde non à Deo, sed ad ipsum Deum currite. Nec vos terreat irata eius facies. Cōsiderate è regione: faciem eius placatā in Christo. Tentat enim vos Dominus, & per tentationes ex vobis vasa gra-

tia

Eccle. 33.

Psal. 15.

Psal. 77.

Ose. 2.

Ione 1.

Hie. 28.

tia facere intendit. Videte igitur, ne è manibus eius excidatis. Audite quid Dauid hic faciat. Sic ter-
 ritus & angustiarus, non à Deo, sed ad Deum fugit.
 Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci, &c.
 Sic in Psalmo alio, cum similiter sentiret manum
 Dei, dicit, Miserere mei Domine, quia infirmus
 sum, &c. Sic alibi quoque dicit: Cor meum contur-
 batum est in me, &c. Et dixit, Quis dabit mihi pen-
 nas, sicut colubæ? quasi diceret, sic cogitabam, quod
 si haberem pennas, possem effugere. Verum aliud
 propius & certius medium inueni. Expectaui, in-
 quit, eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate
 spiritus, &c. Sic Hieremias: Pars mea Dominus,
 dixit anima mea: propterea expectabo eum. Bonus
 Dominus sperantibus in se, &c. Hoc igitur pri-
 mum circa hunc versum obseruandum est. Ca-
 terum, nec hoc prætereundum est, quod Dauid in-
 nuit se graui manu Dei ad confessionem peccati
 adactum. Vbi planè vides superbiam hominis,
 qui ne coram se quidem facile humiliatur. Sic vi-
 demus in Adam & Cain, &c. Sic videmus in no-
 bis ipsis, qui iam grauatim confitemur, &c. Ma-
 xime autem obseruanda sunt, quæ Dauid hic de
 confessione dicit. De confessione (inquam) non qua-
 cunque, sed peccatorum. Nam est & confessio lau-
 dis diuinæ, de qua frequenter in Psalmis. Hic autè
 de confessione peccatorum loquitur. Ideo nominat
 peccata, nominat iniustitiã, nominat impietatem.
 De hac (inquam) loquitur, & quidè logicaliter, quam
 nos. Nobis confessio videtur inutilis, & nõ necessa-
 ria, impossibilisq; esse, ac deniq; contra libertatè
 Christianam. Dauid autem dicit, hanc confessio-
 nem

nem sibi summè fuisse consolatoriam, sibi in bo-
 num celsisse, se ab omni angustia exemisse. De-
 nique clarissimè de ea loquitur, vt vix alibi me-
 lius inuenias. Quis Dauidem docuit sic sentire
 de confessione? Manus Domini. Et reuera caro &
 sanguis non hoc docet tanti æstimare confes-
 sionem: imò eam maximè odiunt. Manus autem Do-
 mini hoc docet. Nec aliud in causa est, quod adè
 contemnimus confessionem, quàm quod nõ sen-
 simus manum Domini. Hanc si vel ad momentum
 temporis sensissemus, pro summo bono confes-
 sionem duceremus. Et quidem videmus interdum
 aliquos contemptim satis de confessione loquen-
 tes, postea ita tentationibus obrui, vt nisi confes-
 sionis remedium haberent, planè desperarèt. Tu
 igitur, quisquis es, noli confessionem contemne-
 re: noli seductorum verba audire, qui placentia
 loquuntur: noli item carni & sanguini naturæque
 tuæ nimirum indulgere aut credere: sed audi Da-
 uidem, imò Spiritum sanctum: is te docebit, num
 confessio peccatorum, utilis sit, vel non: itèmq;
 necessariãne, an secus. Imò docebit te, quid &
 quomodo confitearis, & quid fructus inde conse-
 quaris. Primò igitur vides, hic apertè confes-
 sionem in scripturis fundatam, id quod & alibi
 manifestè videmus: vt cum Sapiens dicit, Qui ab-
 sconderit scelera sua, non dirigitur. Qui autem
 ea confessus fuerit, misericordiam consequetur.
 Et aliàs: Ne confundaris, inquam, confiteri pecca-
 ta tua. Et Ioannes: Si confessi fuerimus peccata,
 fidelis est Deus, &c. Vides eandem non esse no-
 uum quid, & nuper inuentum, sed semper fuisse
 apud

Pro. 28.

Eccle. 4.
1. Ioan. 2.

2. Reg. 12.

apud fideles vtriusque Testamenti. Sic confitetur hic Dauid: sic confitebantur, qui in templo sacrificia offerebant: sic confitebantur fideles in primitiua Ecclesia. Et te igitur non pudeat hos imitari. Videmus tertio hic, quod Deus etiam confessionem ab homine exigit, & omnino habere vult, ad eum vt eos, qui sponte confiteri nolunt, manu sua graui ad hoc vrgeat. Et reuera sic omnino fiet. Aut enim hic sponte nos confiteri oportet, aut postea inuitè & coactè in pœnis. Vult enim Deus, vt omnè gloriam iustitiæ & bonitatis ipsi soli tribuamus: quod fieri non potest, nisi nos ipsos iniustitiæ & peruersitatis accusemus. Qui hæc tria diligenter attendit, non disputabit num confessio sit de iure diuino, vel humano. Hic enim videbit Deum exigere confessionem. Nec obstat, quod patres veteris Testamenti Deo confessi sunt, nos autem cōfitemur hominibus. Nam & hi etiam coram hominibus peccata sua confitebantur, vt Dauid coram Natban: & nos Deo peccata nostra confiteri oportet. Sacerdoti enim cōfitemur, non vt homini, sed vt Dei ministro, qui in persona Dei nos absoluit. Vides igitur, quàm vana sint omnia, quæ contra confessionem adducuntur. Tu si errare non vis, si tibi ipsi benefacere cupis, audi & imitare Davidè, & senties tibi non malè cessurum. Hæc de confessione in generali dicta sint. Nunc audiamus etiam, quid Dauid confessus sit & quomodo. Et primò obserua, quod Dauid de peccatis loquens, non vno nomine vtitur, sed tribus, quorum semper posterius grauius est præcedente. Primum est delictum, quo comprehenduntur, quæ per omissionem

nam committuntur. Secundum est iniustitia, cum scilicet non tantum bona omittuntur, sed etiã mala contra legem Dei, & maxime contra dilectionem proximi committuntur. Tertium est impietas cordis, quæ grauissimum peccatum est, cum scilicet Deum non curamus, non timemus, non amamus, &c. Omnia hæc Dauid in confessione sua inclusit. Et verè obseruanda res est, quod vir tanti nominis (cui nedum scriptura, sed etiam Deus ipse, tantum testimonium perhibuit, vt diceretur vir secundum cor Dei) omnis generis peccatorum se reum agit, omissionis iniustitiæ, impietatis. Quid hic dicemus nos? Vides, quàm nos confundat vir ille & Rex? Quis non miretur hanc humilitatem? In nullo siquidem sibi ipsi parcit. Manifestè se confitetur peccatorem hominem, scelestum & impiũ: ac nudum se offert misericordiæ Dei. Nihil disimulat, nihil tegit: nescit quomodo se satis accusare possit & debeat. In summa, omnem dolum è spiritu abiicit: veritatem confiterur: misericordiam implorat. Hic erubescat negligentia nostra, imò impietas, qui semper nobis iusti videmur, cum etiam sanctus hic tantorum se peccatorum reum confiteatur. Discat autem fidelis quilibet, quod omnia hæc ad confessionem pertinent, delictum, iniustitia, impietas. Iam tecum perpende, quæ præcepta Dei omiseris, quid contra Dei prohibitionem egeris, quam impietatem in corde habeas; & ni fallor, inuenies, quid confiteri debeas, &c. Declara ex præceptis &c. Deinde & hoc obseruandum, quod Dauid etiam confessionem non vno, sed tribus verbis enuntiat. Cognit

gnitum (inquit) tibi feci, Non abscondi, Confitebor. Et horum etiam semper posterius, plus quidam habet præcedente. Plus enim est non abscondere iniustitiam, quàm simpliciter fateri delictum, id est, peccata omissionis. Sunt enim qui confitentur, quæ bona omiserint: sed, tacent, quid iniusti commiserint. Deinde plus est, fateri impietatem cordis, quàm non abscondere iniustitiam. Multi enim fatentur se iniustos, sed nolunt esse impij. Dauid autem omnia hæc simul coniungit: notum facit: non abscondit: confitetur. Hæc congeries verborum ostendit ardentem animum fuisse in Dauide, adeò vt vix inuenerit, quomodo se satis accusare posset. Bone Deus, quàm nihil est confessio nostra ad hanc confessionem Dauidis. Imò si confessio nostra ad hanc conferatur, a deo dicere, quòd nihil est, nisi deceptio nostri, illusio Sacramenti, contemptus Dei. Nihil enim inter omnia frigidius agimus, quàm negotium confessionis. Multòque maiorem diligentiam adhibemus, si quid leuioris summæ hominibus debemus, quàm hic, vbi Deo (Deo inquam) plusquam decem millia talenta debemus. Quis non contremiscat ad hanc nostram oscitantiam? Vos, fratres charissimi, moneo: attendamus nos ipsos. Imitemur Dauidem: nostra res agitur, aut magno bono aut magno periculo nostro. Scrutemur itaque vias nostras, & reuertamur ad Dominum.

SERMO SEPTIMVS.

Vdistis superiori Sermone, quonam modo Dauid vsus sit ad euadendam manum Dei grauem, conscientiaq; spinam pungentem.

gentem. Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci, &c. Quibus verbis satis ostenditur, quid tam ipse, quàm Spiritus sanctus sentiat de confessione peccatorum: nempe quòd res sit utilis, necessaria & summè consolatoria: vt verè mirum sit, quòd nos Christiani sic eam contemnamus, tam scurriliter de ea loquamur, tamque omnino eam omitamus, cum tamen plus habeamus, quàm Dauid habuerit: nempe, certam promissionem & absolutionem, quam ministri Ecclesiæ ex institutione & mandato Christi nobis communicant. Quid simile habuit Dauid? & tamen confessus est in spe misericordiæ consequendæ: quæ tamen eum non fefellerit: multò libentius confessurus, si certam sibi absolutionem dandam sciuisset. In summa, hæc Dauidis deuotio, instantia, feruor, confundit & arguit nostram negligentiam. Verùm progrediamur in Psalmo, audiamusque, quomodo Dauid confessus sit.

Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam.) In hoc versu describuntur ipsissimæ conditiones veræ confessionis, ita vt non facilè exactius inueniri putem, etiam si multos libros euoluamus. Singula enim verba hæc posita speciale quiddam ad confessionem pertinens, præ se ferunt. Igitur singula etiam nobis expendenda sunt. Primum verbum est, Dixi, id est, cogitavi, proposui, quo verbo palàm indicat, se non impræmeditatè ad confessionem accessisse, quemadmodum nos: sed præmeditatum, itémque cum deliberatione præuia. Magni enim negotij res est, cum Deo de peccatis agere, vt docet parabola de seruo debitore. Quàm re-

præhensibiles igitur sunt, qui rationem redditori de modica summa pecuniæ, maiorē curam & præmeditationē adhibent, quam cum Deo rationem reddere debent decem millium talentorum, &c.

Deinde etiam ideo dicit Dauid se proposuisse confiteri & apud se deliberasse, ne putaretur coactus, & contra voluntatem suam hoc fecisse. Grauebat quidē eum manus Domini: sed tamen præmeditatus confessus fuit, & voluntarius. Itidē nobis faciendum. Ecclesia quidem præceptum nos iubet confiteri: non tamen propter solum præceptum confitendū est, sed quia videmus Ecclesiam monere quod bonum est, voluntariē illud apprehendamus. Hilarem enim datorem diligit Deus.

2. Corin. 9.

Secundō non dicit, Pœnitentiam agam: contritionem habebō: super peccatis dolebo, &c. sed confitebor. Exigit enim Deus vocalem cōfessionem: vult vt ore nostro nos accusemus: quēadmodum

Dan. 9. Daniel. Tibi (inquit) iustitia: nobis autē confusio faciei nostrę. Hanc vocalem confessionem certum est Deum exigere, adeō vt si eam voluntariē non præstemus, inuitos eam præstare nos coactus sit. Id quod sapius fecit, vt patet in Manasse, Antiocho, &c. Maximē autē eam exprimet in inferno: vbi tamen nihil plus proderit confessio. Tertiō,

Luc. 18.

quemadmodum Phariseus ille faciebat in tēplo, & nunc plerique etiam in cōfessione peccata obticentes, tantum bona sua opera recensent: sicque vidētur habere vocē Iacob, sed manus, id est, ope-

Gen. 27.

ra corū, sunt manus Esau. Nō sic Dauid. Cōfitebor iniustitiā meā, inquit: imo (vt supra dictū est) etiā deli

delictum, & impietatem. Hæc pertinent ad confessionem: hic aperi os: merita autem tua tace, & soli Deo ea æstimanda relinque. Quartō, signanter addit, iniustitiam meā, quēadmodum & supra dixerat, Delictum meum, & infra, Impietatem cordis mei. Semper (inquam) pronomen hoc addit. In confessione enim nos ipsos accusare oportet, non alios. Tua peccata confitere, non aliorum. Confitebatur & Adam peccatū, verūm nō suum, sed vxoris. Mulier (inquit) dedit mihi, &c. Verūm hæc confessio magis ei obfuit, quā profuit. Quintō dicit, Confitebor Domino, hoc est, sine fictione, tanquam corā eo, quē nihil latet, qui omnia videt, coram cuius oculis omnia nuda & aperta sunt. Itidē tibi psuadeas, te nō homini cōfiteri, sed Deo. Hominem fallere potes, sed nō Deum. Vltimō addit, Aduersum me. Sunt enim, qui de peccatis suis gloriantur, & se iactāt: iuxta illud, Exultāt in rebus pessimis, & gloriantur, cum malē fecerint. Sūt alij, qui peccata sua in Deum referunt, in quorum persona Iob loquebatur. Si peccavi (inquit) quid tibi feci, aut incommodavi? Imō, cur nō tollis peccatum meum? Cur fecisti me cōtrarium tibi, quasi diceret, tu causa peccati es, &c. Alij peccata in diabolū referunt: hunc accusant, non se. Alij cōstellationibus peccata sua imputāt. Verūm omnia hæc mala sunt. Dauid nō gloriatur de peccatis suis: nō incusat Deum: non culpāt diabolū, aut constellationes: sed, Confitebor, inquit, aduersum me ipsum. Ego solus in culpa sum: praua mea voluntas causa est peccati mei. Vide, quā pulchrē Dauid veras illas cōfessionis cōditiones descripsit.

Gen. 3.

Hebr. 4.

Proverb. 2.

Iob 7.

Fuit confessio eius nuda. Notum, inquit, feci, non abscondi, confessus sum. Fuit vera: quia ex animo. Fuit præmeditata: quia dixi, id est proposui. Fuit accusatoria: quia aduersum me. Fuit integra: quia non solum peccata, sed & delictum, & iniustitiam, & impietatem confessus est. Fuit denique in fide, quia Domino facta est. Quid amplius queris de confessione? Nonne hic expressum habes exemplar veræ confessionis? Quid hic dicent, qui eos irrident, qui de conditionibus confessionis scripserunt? An non fundamentum habent in scriptura? Restat, Charissimi fratres, ut contemptis falsariorum clamoribus, sanctum Dauidem imitemur.

Thre. 3. Scrutemur vias nostras & reuertamur ad Dominum. Tollamus nobiscum verba, & dicamus: Nos iniquè egimus: ideo tu inexorabilis factus es. Nunc autem, Domine, omnem aufer iniquitatem & reddemus vitulos labiorum nostrorum. Ne quem autem confessio peccatorum grauet, audiamus etiam eius vtilitatem. Dixi (inquit) confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei. Vides hic confessionis summam vtilitatem, quòd per eam confertur remissio peccatorum, per eam teguntur peccata, & non imputantur peccata. Quod autem maius bonum homini contingere potest, quàm remissio peccatorum? Peccato enim remisso, iustificati & beati sumus, ut in exordio Psalmi audiuius. Attende autem emphasim verborum. Nondum confessus (inquit) eram, sed tantum dixi, id est proposui, & tu remisisti, &c. Si voluntas confitendi remissionem peccatorum adfert, quanto magis ipsa confessio? Imò si hoc po-

tuit

tuit confessio coram Deo tantum, & cum nondum effusus esset sanguis Christi, nondum data essent clauces ligandi & soluendi, remittendi & retinendi: quanto magis hoc poterit confessio nostra, quæ adiunctam habet absolutionem efficacem ex merito passionis Christi, & ex eiusdem Christi institutione. Hunc confessionis fructum attendamus, & non pigebit nos confiteri. Quod ut melius fiat, etiam hic additur in fine, Selah, quod primò nihil aliud est, quàm confirmatio eius, quod vltimò dictum est. Quasi diceret, Reuera sic est, reuera remisisti. Deinde monitorium signum est, ut hic intendamus cogitationem, cogitemusque, quantum bonum sit remissio peccatorum, imò quanta bonitas Dei, qui remittit tantum debitum, tantum sui contemptum, & pro tantillo, imò gratis. Nihil enim exigit, nisi confessionem. Solis verbis vult contentari. Quid minus exigere posset? Noli tu tibi remittere peccata, & iam à Deo remissa sunt: noli tu tegere, & iam tecta sunt. Tu tibi imputa, & non imputabuntur tibi à Deo. Hanc Dei misericordiam diligenter cogitandam, admonet nos hæc dictio, Selah in fine huius versus posita. Ex omnibus igitur iam dictis patet, quid Christianus de confessione peccatorum sentire debeat. Nihil de meo dixi, sed omnia, ut vides, ex scriptura. Scito igitur hanc Dei esse voluntatem, ut confiteamur peccata nostra: confiteamur autem non fictè, sed ex animo, in fide, & fiducia gratiæ & misericordiæ Dei per Christum. Si Dauidem non fecellit hæc confessio, nec nos fallat. Sentiant alij, quod volunt.

SERMO OCTAVVS.

Avdistis suprà, quomodo, & per quod medium, Dauid & peccata sua, & malam conscientiam, manumque Domini euaserit. Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiã meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Hoc vltimum verbum non dubium est eum dixisse cum magno affectu, feruore, & gratitudine: id quod & adiunctum Selah ostendit. Verè enim laude & gratiarum actione dignum est, cum quis in conscientia sentit sibi remissa esse peccata: id quod sequens versus planius ostendit.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus, &c. Sensus verborum est, Si semper irascereris, nunquam autem peccata remitteres, nemo quicquam gratiæ sperare posset. Quia autem eam benignè remittis, tamque manifestè hanc misericordiam in me ostendisti, alij confidentius orabunt pro remissione peccatorum. Misericordia mihi ostensa omnibus peccatoribus spem & consolationem dabit, ne vnquam desperent de gratia. Pro hac orabit omnis sanctus. Pro hac, id est, quia tam benignè remittis. Si enim non remitteres, nemo oraret. In eundem modum loquitur Paulus. Ideo (inquit) misericordiam consecutus sum, vt in me primùm ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem omnium, qui credituri sunt, &c.

Quòd si versum hunc ad præcedentes conferamus, habebimus quatuor ad consequendã remissionem peccatorũ requisita. Horum primum est, te ipsum

te ipsum sine dolo agnoscere, arguere, condemnare: Secundum, suspirare ad gratiam: Tertium, confiteri peccatum: Quartum, orare pro venia. Hæc qui non facit, nullam speret remissionem peccatorum. Cæterum docet versus hic, quòd omnes homines, imò omnes etiam sancti, necesse habent orare pro remissione peccatorũ. Vnde palàm sequitur, nullum etiam sanctum esse sine peccato. Idèd non dicit, Pro hac orabit omnis homo, ne quis crassos tantum peccatores hac oratione opus habere putet, sed dicit, Pro hac orabit omnis sanctus, contra Phariseos, qui sibi persuadent, se non esse, sicut cæteri homines sunt, sed iustos & sine peccato, nec opus habentes remissione peccatorũ: qualis erat Phariseus ille in Euangelio, & adhuc multi hypocritæ sunt, qui intelligunt se versus illo tantum admoneri, vt pro aliorum peccatis orent, quandoquidem propria peccata non habent. Et quidem verum est, quòd tenemur etiam pro aliorum peccatis orare. Hoc enim charitas exigit. Sic orauit Moyses pro peccatis Israëlitarum. Sic Daniel pro peccatis in captiuitatem adductorũ, &c. Sic Hieremias in Threnis suis. Cæterum longè aliud vult Dauid, nempe, quòd nemo tam sanctus est, qui non opus habeat pro suis propriis peccatis orare. Non enim loquitur hic de sanctis, qui cum Christo sunt, sed de his, qui in terra adhuc degunt, quales sunt credentes. Hos enim scriptura, tam in veteri, quàm nouo Testamento, sanctos nominat. Sic Moyses Israëlitis dicebat, Populus sanctus Domini es. Sic Paulus vbique fideles sanctos nominat. Sed dicis, quomodo

do sancti sunt, cum adhuc orare habet pro remissione peccatorum? Quomodo simul stare possunt, sanctum esse, & simul etiam peccatorem esse? Audi, non ideo sancti dicuntur Christiani, quod sine omni peccato sint. Sanctitas in ipsis cepta est, sed nondum perfecta. Hinc Ioannes, Qui sanctus (inquit) est, sanctificetur adhuc. Sic Moyses Israelitas quidem pronuntiat esse populum sanctum Domini: sed interim subinde admonet & inclamat, Sanctificamini. Itidem faciunt Prophetæ. Sic Petrus nos quidem nominat genus electum, gentem sanctam: interim tamen Ioannes dicit, Qui hanc spem habet, sanctificat seipsum. Sic Paulus credentes sanctos nominat: sed interim simul orat, ut Deus ipsos sanctificare dignetur. In summa, non ideo sancti dicimur, quod nullum peccatum habeamus, sed quod indies pro remissione peccatorum oramus. Sancti sumus propter fidem, propter nomen sanctæ Trinitatis, quod super nos inuocatum est: propter sanguinem Christi, quo abluti sumus: propter nomen Christi, quo insigniti sumus: propter Spiritum sanctum, quem in baptismo accepimus. Sed interim in nobisipsis nihil aliud sumus, quam peccatores. Merito igitur etiam omnis sanctus orat pro peccato. Docemur igitur hoc versu, ut etiam iustificati non ociamur, sed semper oremus pro peccatis. Addit autem Dauid, In tempore opportuno, & quidem non sine causa. Non enim semper erit tempus opportunum orandi. Omni negotio tempus & opportunitas, ait Sapiens. Hinc Christus dicit, Me oportet operari, dum dies est: venit nox, in qua nemo operari potest.

Apocal. 21.
Denter. 7.

Exo. 20.
2. Pet. 2.

1. Ioan. 3.
1. Thess. 5.

Ecclesi. 8.

Ioan. 9.

test. Sic fatuæ virgines non exaudiuntur, quantum in tempore opportuno orant, sed post clausam ianuam. Ideo Paulus monet, ut dum tempus habemus, operemur bonum. Cæterum tempus opportunum orandi pro remissione, apud veteres erat tempus sacrificij matutini & vespertini. Circa sacrificia enim vel maxime oportebat ipsos orare pro venia: id quod maxime nobis dictum putamus, tunc scilicet esse tempus opportunum orandi pro venia, cum memoria celebratur sacrificij, quod Christus in cruce obrulit. Tunc enim vel maxime impetratur remissio propter meritum passionis Christi. Deinde tempus opportunum est, cum Deus internè mouet corda nostra, admonetque peccatorum commissorum. Hoc dum sentis, vide ne tempus hoc prætereas. Item, tempus opportunum est, cum Deus per nuntios suos gratiã suã nobis offert. Hinc Ecclesia semper post prædicationẽ Euãgelij confitetur, & orat pro remissione peccatorum. Præterea tempus opportunum est, cum homo seipsum recolligit, atque à seipso rationem operum suorum exigit: id quod pius homo omni die facere debet. Tunc, inquam, tempus est orandi. Generaliter autem tempus opportunum est, tempus noui Testamenti, & gratiæ. Idèò autem dicitur tempus opportunum, quia in eo tempore Deus promissit, se exauditurum & adiuturum. Tempore (inquit) accepto exaudiui te, &c. Vult igitur Dauid, ne tempus hoc prætereamus. simulque ostendit, quid sancti querant in hac vita, nempe, non diuitias, non honores, &c. sed remissionẽ &

Mat. 25.

Gala. 6.

2. Cor. 6.

Isai. 49.

gratiam. Hinc Dauid, Ne auertas (inquit) faciem tuam à me, &c. Et Hieremias, Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero. Non sis mihi tu formidini, &c. Per hoc igitur nedum arguuntur hypocrita, vt dixi suprà, sed etiam quique peccatores, qui cessant orare pro remissione peccatorum. Si enim sancti orant pro remissione, quàm reprehensibile est, vbi peccator non orat? Si sancti securi non sunt cum paruis & paucis peccatis, quomodo tu securus eris cum multis & magnis? Si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt. Vide autem dementiam hominũ mundanorum: quò magis pij orant pro peccatis suis & alienis, eò magis mundus insanit. Sic Moyse orante, populus non cessabat peccare. Sic Christo orante pro peccatis hominum, Iudæi magis insaniebant & augebant peccata. Sic Ecclesia orante, nos nedum cessamus ab oratione, sed etiam peccata excusamus, alius sic, alius sic. Sic Daniele orante, impius Rex Balthasar securus in peccatis suis erat, donec videret manum Domini contra se ferientem, in pariete, Mane, tekel, phares: quo significabatur, quòd terminus eius iam adesset: quòd nullius ponderis inuẽtus esset corã Deo, & deniq; regnũ eius auferendũ ipsi esset. Itidem contingit his, qui securè in peccatis suis manent. Interim enim numerus dierum ipsorum elabitur. Interim corã Deo expenduntur, & librantur opera eorũ, & tandem auferitur ab eis regnum Dei, &c. Audiamus igitur Dauidem, oremus pro remissione: nõ putemus rem paruam esse, in qua Dauid beatitudinem ponit, & quam omnes sancti desiderant.

S E R

SERMO NONVS.

Vdistis suprà, quantum bonum Dauid esse iudicet remissionem peccatorum: simũlque audistis, quibus medijs ad hanc pertingere possimus. Ne quis autem putet se huiusmodi nihil opus habere, subdidit, omnes sanctos necessariò pro remissione hac orare: contra eos, qui putant pœnitentiam tantũ pertinere ad publicos peccatores. Audiamus igitur sequentia.

Veruntamen in diluuiò aquarum multarum ad eum non approximabunt.) Hæc verba apud Hebræos non proprium verbum constituunt: sed præcedenti versui coniuncta sunt. Cæterum diuersimodè transferuntur & exponuntur. Secundum nostram enim translationem sensus est: Orat quidem omnes sancti pro remissione peccatorũ: sed in diluuiò aquarum non appropinquat ad Deum. Alij sic intelligunt, quòd quia omnis sanctus & pius homo semper ad Deũ orat pro remissione, ideo ad eum pertingere non possunt aquæ tentationũ. Vtraque sententia pia est, licet posterior magis videatur fuisse Dauidis. Vtranque igitur exponam. In priori siquidem ostenditur, quid impediat homines, quò minus orent pro remissione peccatorum. In posteriori autem, quantum utilitatis adferat crebrò orare pro remissione peccatorũ. Quæris igitur, quid peccatores nos impediat, quò minus pro remissione peccatorum oremus, cum tamen reos nos sciamus tantorũ criminum, videamũsq; omnes sanctos orare? Diluuium aquarum multarum. Quid hoc dictum est? Aqua multæ

multæ (inquit Augustinus) doctrinæ variæ. Hæ impediunt hominem, ne oret pro remissione. Cum enim alius peccata tribuat influxui stellarum, alius præscientiæ Dei, alius dicat, nihil opus esse oratione. Si prædestinatus, inquit, es, saluaberis, etiam si non ores: alius dicat, Christianis nullum peccatum imputari, si modò credant: hæ sunt aquæ multæ, hoc est diluuium, in quo homines ad Deum non appropinquant. Qui enim hæc audit, & credit, dicit, Quid opus est orare, confiteri? &c. Sic igitur non approxinant ad Deum. O quot nunc sic impediuntur per falsas doctrinas, ut nolint quicquam amplius orare aut facere, sed omnino sibi securi videntur! Cauendæ igitur aquæ humanarum doctrinarum: certè enim impediunt. At contra Dei doctrina non multæ aquæ, sed vna aqua est. Hac si contentus fueris, profectò orabis pro remissione peccatorum. Scriptura enim sacra ubique nos peccatores esse conuincit, docetque nos egere gratia, nihil nobis adscribere boni, sed omnia bona Deo. In summa, docet humilitatem, quam qui habet, ad Deum semper appropinquat, & orat. Hæc est expositio Augustini. Alij per aquas multas intelligunt voluptates seculi, temporaliaque bona, quæ ad modum aquæ dilabuntur. Hæ, si in alueo suo manent, id est, si ad necessitatem tantum adhibentur, non impediunt. Si autem inundare cœperint, hoc est, si ad superfluitatem & nimio studio & amore quæruntur, certè impediunt, ne ad Deum appropinquemus. Vnde Christus. Facilius est camelum per foramen acus intrare, quàm diuitem in regnum cœlorum. Et

Mat. 19.

Et iterum: Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Et Paulus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum, &c. In hunc modum exponunt versiculum hunc, secundum translationem nostram. Cæterum videtur Dauid verba hæc in alium sensum protulisse, nempe quòd his, qui semper pro remissione peccatorum orant, nullæ aquæ tribulationum appropinquare possunt. Et secundum hoc eundem sensum haberet versus hic, quem habet Psalmus nonagesimus: nempe, quòd qui habitat in adiutorio altissimi, &c. securus sit ab omnibus malis, à laqueo venantium, à verbo aspero, à timore nocturno, &c. Hæ sunt aquæ multæ, quæ ad iustum non appropinquant. Per aquas enim in Scriptura intelliguntur tentationes & tribulationes & angustia, non tamen quæcunque, sed maxima, quæ hominem nituntur perdere. De huiusmodi aquis sapius loquitur Dauid. Et nunc quidem orat: ne ipsum demergat tempestas aquæ, &c. nunc quasi in aquis positus, de profundis clamat ad Deum, ut eruatur: nunc autem gratias agit, quòd ereptus sit de aquis multis. Cæterum non loquitur de aquis materialibus. Nusquam enim legitur, quòd in periculo externo aquarum fuerit, sed de tentionibus & angustiis loquitur, quas sæpenumero passus fuit. Congruè autem per aquas intelliguntur huiusmodi angustia mortis: tum quia per aquas Deus semel vniuersum mundum perdidit, omnibusque summum terrorem incussit: tum quòd Israelitæ ex Ægypto egressi, primam mortis angustiam senserunt in mari, cum scilicet ab vtraque parte aquam haberent, in modum

Matt. 6.
1. Tim. 6.

Psal. 90.

Psal. 68.

Psal. 129.

Psal. 17.

Gen. 7.

Exo. 14.

dum montium stantem & minantem, à tergo autem hostem persequentem: tum terrore propter ipsam aquarum naturam. Sicut enim aqua, cum improviso veniunt, omnia prosterunt, ingentemque terrorem incutiunt: sic tentationes & mortis angustia, ubi in hominem irruunt. Item, sicut qui in aquam cadit aut deturbatur, perit nisi eripiatur: sic in huiusmodi angustias. Ob has igitur causas aquis comparantur. Ceterum sicut multae sunt aquae, sic multae angustiae videlicet, corporales, spirituales, & infernales. Angustias corporis & animi Dauid tam crebro sensit, ut saepius clamaret, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquae usque ad animam meam. Tribulationes externas sensit in persecutione Saulis, item Absalonis. Ideo tunc dicebat: Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum. Omnia excelsa tua & fluctus tui, transierunt super me. Tribulationes & angustias animi sensit, cum diceret, Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, &c. Item, cum diceret, Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me? Multi enim dicunt animae meae, Non est salus ipsi in Deo eius. Item cum diceret, Quemadmodum desiderat ceruus, &c. dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus? De angustias damnatorum & inferni multa dixit, ut cum diceret, Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c. Item, Dominus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit de tabernaculo tuo &c. Et Isaias: Formido, fouea, & laqueus super omnes impios. Habes igitur triplex aquarum & tentationum diluuium.

Sicut igitur in aquis aliqui lauantur, alij suffocantur: sic in tentationibus praedictis pij mundantur, impij pereunt. Hoc sibi vult Dauid, cum dicit, diluuium huiusmodi tentationum ad eos non venturum, qui pro remissione peccatorum subinde orant. Non quod omnino nullam tentationem sentiant, sed quia à nulla tentatione vincantur, & deliciantur. Impletur enim in ipsis, quod Christus dicit de eo, qui domum suam aedificat super petram. Ea enim contra omnes inundationes consistere potest. Atque hoc est, quod in libro Iob de viro iusto dicitur, In sex tribulationibus liberabit te: id est, in hac vita. In septima autem non tangeret te malum. Vis igitur securus esse, ne aquae tribulationum te opprimant? Ora pro remissione: tunc ad te non approximabunt: dicisque cum Dauid, In pace in idipsum dormiam & requiescam. Dormies, inquam, & non erit, qui exterreat. Vides quantum bonum sit remissio peccatorum, & quam merito Dauid huiusmodi homines beatos dicat. Cura igitur, ut & tu hanc beatitudinem consequaris.

SERMO DECIMVS.

Dixi ab exordio, quod Psalmus trigessimus primus nihil est, nisi eruditio quaedam per Spiritum sanctum Dauidi & omnibus peccatoribus data. Et reuera sic est. Quot enim versus habet, tot & eruditiones habet, easque pulchre ordinatas. Nam in exordio pro fundamento ponit, solos illos beatos esse, quibus Deus propter Christum remittit, & non imputat peccata. Deinde suo ipsius

ipſius exemplo oſtendit, quàm miſerè habeat peccator. Tertio docet, quomodo remiſſio acquiritur. Quarto monet, vt nemo non pro remiſſione peccatorum oret. Quintò eos ſolos qui hoc faciunt tuos fore in futuris tentationibus ſubindicare. Nunc in verſu qui ſequitur, docebit, quomodo orare debeamus. Omnia hæc diligenter attendenda ſunt. Caterùm in verſu octauo, diluuij aquarum multarum meminit: quo verbo nihil aliud ſignificare voluit, quàm varias, eãſque grauiffimas tentationes & maximè ſpirituales, quæ nobis hîc contingunt. Et mundus quidem vitã hanc magnum & appetibile bonũ eſſe putat, cùm lob

Iob 1.

dicat ipſam plenam eſſe miſeriis, & nihil aliud eſſe, niſi militiam. Itidem è Pſalmis Dauidis colligi poteſt. Nec facile aliquem inuenias, qui plura de malis huius vitæ, & tentationibus ſpiritualibus ſcripſerit, quàm duo hi, lob ſcilicet, & Dauid. Et certe Dauid non ſe ſatis dicere poſſe de his tentationibus putat, nec tot nomina inuenire, vt grauitatem earum tentationum exprimere poſſit. Pluribus ſiquidem nominibus vtitur. In exordio enim Pſalmi, tentationes eas expreſſit per manum Domini grauem: poſt, per ſpinam: hîc, per diluuium aquarum multarum: in alio Pſalmo per abyſſum, & cataractas cœli. Quæ varietas nominũ ad hoc facit, vt grauitatem tentationum melius intelligamus. Dicuntur enim manus Domini quia premunt. Dicuntur ſpina, quia pungunt, nec patiuntur quieſcere. Dicuntur aqua, quia ſubmergunt, niſi adſit ſubleuans. Dicuntur abyſſus, quia homo ſibi videtur ſemper profundius cadere, nec

Pſal. 41.

fun

fundamentum inuenire. Dicuntur cataractæ, quia cum impetu veniunt, quafi hominem oppreſſuræ. Has tentationes omnes expectare habemus. Et vnus quidem eas plus ſentit, quàm alius: imò etiã citius. Et quamuis aliqui eas hîc non ſentiunt: fortius tamen eos ſentient in inferno. Nec alia via eas euadere poſſemus, quàm ea, quam monſtrauit Dauid, cùm dicit, Pro remiſſione peccatorũ orabit ad te omnis ſanctus. Ideo in diluuiò aqua illa multæ & fortes, ad ipſum non approximabunt. Ob hanc cauſam & ipſe Dauid ſtatim incipit orare.

Tu es refugium meum, &c.) Hic Primum vides, quid in diluuiò aquarum multarum faciendũ nobis ſit. Et hoc quidem alius latius docet, vt in Pſalmo quadrageſimoprimo per totũ. Hîc autẽ quàm breuiſſimè monet, nempe, vt bene de Deo ſperemus, & oremus. Non enim (vt ſuprà quoque dixi) debemus à Deo, ſed ad Deum fugere. Qui à Deo fugit, cadit. Qui ad deum fugit, conſeruatur. Sic etiã ſi pluiiæ magno impetu è canalibus ſuper hominem cadant, quàm diu ſtat, nihil ei nocent: ſed eo attacto dilabuntur. Si autem cadit, facile ſubmergitur. Vide igitur, vt firma fide conſiſtas, ſiue aqua è cœlo, ſiue ex abyſſo veniant. Sic tempore Noë ſimul & vno tempore rupti fuerũt omnes fontes abyſſi magnæ, & omnes cataractæ cœli apertæ fuerunt, tantãmq; inundationem fecerunt, vt omnis anima viuens interiret: tamen Noë permãſit illæſus. Per quid? Num per ſuas vires? num per arcam ſuam? Non, ſed per fiduciam, quam habebat in Deum, & feruentes orationes.

Pſal. 41.

Gen. 7.

Job. 1. Sic Iob undique expugnabatur intus & foris, à Diabolo, ab hominibus, à Deo: tamen perstitit. cur? quia speravit in Deum. Huc pertinet, quod David dicit, Tu es refugium meum, &c. quasi diceret, fugiant alij ad Deos suos, ad Dæmones suos, ad vires suas ad excusationem peccatorum suorum, &c. Mihi in hac tentatione, tu solus refugium es. Et reuera sic est. Nemo hinc auxiliari potest, nisi Deus. Hoc autem non omnes sciunt, aut scire volunt. Ideo non dicit, Tu es refugium nostrum, sed meum: quasi diceret, Ego sic sentio: sed mundus longè aliter. Cæterum, quod nos legimus, Tu es refugium meum: alij legunt, Tu es secretum meum. quod in eundem sensum redit. Nihil igitur aliud vult David in hoc versu, quàm ostendere, Deum certissimum esse refugium omnium afflictorum. Nec est, quod vereamur, accedere: imò irascitur, cum aliunde auxiliū

4. Reg. 1. quarimus. Ideo ad Ochoziam dicitur, Quia misisti ad Beelzebub, quasi non esset Deus in Israël, de lecto, quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Ob eandem causam etiam & Aza arguitur. Imò ipse Moyses, & Aaron. Quia (inquit) non sanctificastis me coram Israël, non introducetis hos populos in terram, &c. Securè igitur ad Deum accede tentatus, & dic, Tu es refugium meum: & verè senties auxiliū. Huc pertinet

Psal. 30. quod in alio Psalmo dicit de iustis, Abscondes eos in abscondito tabernaculi tui. Item, quod dicit Isaias, Erit eis protectio, umbraculum in die ab æstu, in securitatem & absconsionem, Notentur hæc quatuor verba, & videbitur, quàm meri-

tò dicat David, Tu es refugium meum. O verè securum refugium, vbi non tantum mala euadimus, quæ in Psalmo nonagesimo continentur: sed ingentia bona inuenimus. Apud te (inquit) est fons vitæ, &c. Ideo & David hic non tantum nominat Deum refugium suum, sed etiam exultationem suam. Et insuper addit, iuxta Hebræum, Canticis lætitiæ circumdabis me, quasi diceret, Tantam exultationem in te, & apud te inuenio, vt non possum non laudare, &c. Nos legimus, Exultatio mea erue me à circumdantibus me. Vbi duo quædam quasi contraria sibi inuicem connectuntur. Fatetur enim se & gaudere, & gemere. Nisi enim gauderet, non diceret, Tu es exultatio mea. Nisi etiam gemeret, non diceret, Erue me à circumdantibus me. Fatetur itaq; se magna quidem accepisse à Deo, sub eius refugio: sed tamen nondum omnino penitus assecuratum, quàm diu est in mundo. Atq; hæc est conditio piorum in hoc mundo, quod in Deo quidem gaudent, in seipsis autem gemunt. Vnde eis dicitur, Spe gaudetes: sed additur, In tribulatione patientes, &c. Sic & Paulus idè alibi dicit, Spe salui facti sumus: sed tamè præmittit intra nosmetipsos gemimus, &c. Huc pertinet, quod in fine huius versus iterum additur, Selah: quo verbo monemur, vt hæc duo diligenter expendamus, nempe quanta gratia sit, quod Deus sinum misericordie suæ omnibus ad se recurrentibus aperit. Deinde, quod quàm diu hic viuimus, semper malis & hostibus circumdamur. Nec vsquam securi sumus ex toto, donec ex hoc mundo migremus. Hæc duo considerare, non paruum vtilitatem adfert.

*Psal. 90.**Psal. 35.**Rom. 12.**Rom. 8.*

SERMO VNDECIMVS.

Avdistis præcedenti Sermone, quò de-
beamus confugere in tentatione, nem-
pe ad Deum: & quid de ipso sperare
& expectare debeamus. Verùm dicit
aliquis, Audio, quòd ad Deum currere debeam:
quis autem scit, an me suscepturus sit? Hæc est no-
ua tentatio & summa, vbi quis tentatione pres-
sus, nec de Deo bene sperare audet. Aliàs enim
quantacunq; sit tribulatio, leuis tamen redditur,
si bene quis de Deo speret. Nihil enim aliud, &
Dauidem & Iobem seruauit in aduersis infractos,
quàm bona spes ad Deum. Ne quis igitur vsquam
de Dei bonitate dubitet, iterum personam mutat
Dauid, & qui hæcenus in persona sua locutus
fuit, nunc deinceps loqui incipit in persona Dei:
quasi diceret, Si mihi nõ credis, saltem audi, quid
Deus ipse promittat his, qui ad eum confugiunt.
Sic enim dicit:

*Intellectum tibi dabo, & instruam te in viatua,
&c.)* Hoc verbum quidam ad personam Dauidis
referunt, quasi ipse malis edoctus, velit consilium
& intellectum præbere peccatoribus, ne similes
efficiantur brutis, nec expectent, donec chamo &
fræno cohibeantur à malis. Melius tamen est, &
magis consolatorium, vt hæc verba, quasi à Deo
dicta, accipiamus. Sic enim primò videbimus im-
mensam Dei misericordiam, qui non contentus
remisisse debita, insuper statim addit promissa, &
quidem ingentia. Promittit enim hoc versu ad se
conuersis intellectum, instructionem, & suam cura-
ram. Et quid maius promittere posset?

Primò

Primò (inquit) intellectum tibi dabo. Quid hac
promissione opus? Nõne homo ex natura sua
habet rationem & intellectum? Verum est: habet
homo in rebus externis intellectum ad eò vt etiã
alios possit instruere. In rebus autem diuinis nul-
lum habet intellectum, sed planè cæcus est. Vnde
& sapientissimi, quos habuit mundus, ne dicere
quidem aliquid certi de Deo potuerunt: & doctis-
simi quique apud Christianos turpissimè aberrar-
unt. Ostenditur igitur hoc versu, quòd Deus so-
lus doctor est, atque ad eò hic prosternitur omnis
sapientia humana. Est enim sensus: Quia te ipsum
cognoscere non potuisti, nunc ad me conuerso,
ego tibi aperiam oculos, vt primò videas tene-
bras tuas: alioqui nõquam videres cæcitatè tuam,
& dolum in spiritu, quemadmodum & illi, qui di-
cebant, Nunquid & nos cæci sumus? Me autem do-
cente, videbis te toto errare cælo. Non igitur do-
ce me, neque te: sed abnega te: mihi te totum per-
mitte: & sic sequere me, non quò tu vis, sed quò
ego volo. Esto paruulus & insipiens tibi, & sine in-
tellectu tuo, vt sis sapiens coram me. Ego intelle-
ctum tibi dabo. Intellectum (inquam) tui ipsius, vt
humilieris: intellectum mei, vt omnem gloriã mi-
hi tribuas: intellectum terrenorum, vt ea cõtem-
nas & transeas: intellectum æternorũ, vt ea qua-
ras: intellectum pœnarum, vt eas fugias: intelle-
ctum (inquam) tibi dabo. Verè doctus homo est,
qui hunc intellectum habet. Hæc est vera sapien-
tia nostra, quæ, maximè à nobis requiretur. Non
enim in iudicio interrogabimur, an Aristotelem
intelligamus, nec ea scientia proderit tũc, sed co-

Isa. 9.

1. Cor. 2.

10an. 17. gnoscere Deum erit, & est vita æterna. Secunda promissio est: Instruam te (vel vt alij transferunt, Ducam te in via hac, qua gradieris. Hæc promissio maior priori est. Multi enim intellectum habent, sed tamen aberrant, propterea quod non habent Deum conductorem. Est igitur sensus huius verbi, quasi diceret: Non solum tibi intellectum dabo, vt & te, & me plenè cognoscas: sed insuper instruam te in via, & ducam te, ne si tibi relinquare, iterum aberres: sed ostendam, quomodo à te ad me peruenias. Præterea instruam & ducam te in via hac, ne in via hæreas, sed vt ad finem peruenias. Quicquid enim extra Deum est, via est. Solus Deus finis noster est. Multi autem oblitii finis sui, in via id est, in terrenis hæret. Ideo instruam te in via. In summa, dabo tibi intellectum, vt cognoscas. Instruam autem & ducam te, vt sequaris. Hic est verus ordo: imò hic est verus Doctor, qui vt runque præstare potest, intellectum scilicet, & affectum. Potest illuminare intellectum, & mouere voluntatem. Hoc nemo hominum potest. Hunc igitur Doctorem quæramus, audiamus, sequamur. Alioqui qui ignorat ignorabitur: & qui cæcum ductorem sequitur, in foueam cadet. Tripliciter autem Deus instruit. Primò inspiratione: quemadmodum in Iob dicitur: Ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas surri eius, &c. Secundò instruit verbo externo. Et tertio pœnis & flagellis: iuxta illud, Sola vexatio dabit intellectum. Tertia promissio: Firmabo super te oculos meos. Sic habet translatio nostra. At Hieronymus tranf

1. Cor. 14.
 Matt. 15.

Iob 4.

Isa. 29.

transfert, Cogitabo de te oculo meo. Alij, Innua tibi oculo meo. Alij, Consulam tibi oculo meo. In iddè autè omnia redeunt. Est enim sensus: Ego Dominus habeo (vt dici solet) oculum & respectum ad te: conuertam oculos & aspectum meum ad te, vt te dirigam in via qua ambulare debes, vt si fortè errare volueris à rectitudine, ego tibi indicem errorem: & si fortè ignorare contigerit, quod pergere & quid agere debeas, ego tibi indicem, quid placeat mihi: & si quid mali tibi in via occurrerit, ego præsens illud depellam. Loquitur autè Deus secundum consuetudinem hominum, qui ambulantium per ignota itinera, gressus oculo & aspectu prosequuntur, vt de recto bonoque itinere admonerent, & ab errore via ignaros custodiât. Aut secundum modum, quo parentes filiis peregrè euntibus & viam ignorantibus, continuò oculos habent ad viam filiorum, vt illis iter rectum demonstrarent. Hoc igitur maximum est, quod Deus ad se conuersis non tantum intellectum & instructionem, sed etiam suam curam promittit. Nec solum dicit, Ponam oculos meos super te. quod verè magnum est. Nihil enim aliud orant sancti, quàm vt ipsos respiciat, & ne ab ipsis oculos auerrat. Hic autem maius quiddam dicit: Firmabo (inquit) super te oculos meos. Contingit enim eos, qui super quempiam oculos ponunt, rursus oculos auertere, idque frequenter absque omni ratione iusta. quod vt Deus excludat, ait, se non simpliciter positurum oculos super seruos suos, sed etiam firmaturum, id est, stabiliter firmiterque positurum, ita vt nunquam, absque

illorū culpa, sit eos auersurus ab illis, super quos semel posuerit. Sine pœnitentia enim sunt dona Dei: neque temere mutari nouit, vt homo. Hic est igitur respectus misericordiæ Dei, de quo in alio Psalmo: Oculi (inquit) Domini super metuentes eum, & in eos, qui sperant super misericordia eius. Et iterum: Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur. Iam considera, quantum bonum hoc sit, vbi Deus oculos suos super hominem aliquem firmat. Quis tali homini nocebit? Exemplo sint Israëlita, quibus nemo nocere potuit egredientibus ex Aegypto, quia scilicet Dominus super eos firmauerat oculos suos. Vnde & Moyses dicit: Custodiuit eum, vt pupillam oculi sui. Itēque, Nō reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Sic & Saul rex, cum omnibus adulatoribus & proditoribus suis non potuit nocere Dauid: quia Dominus firmauerat super eum oculos suos. Idem videmus in Ioseph & multis aliis. Stat enim sententia: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Iam vide, quā pulchrè verba Psalmsi se inuicem consequantur. Leua uerat Dauid oculos ad Deum, dicendo, Tu es refugium meum. Et statim audit, Deum velle oculos suos, etiam super ipsum firmare. Igitur si vis vt Deus firmet super te oculos suos, leua tu prior oculos tuos ad ipsum, non deflecte oculos tuos à Deo, & non deflectet ipse oculos suos à te. Nec timere habes, ne in laqueum incidas, si semper ad Deum suspicias, cum ipse oculis suis tibi prospiciat. Hinc Christus dicit: Nolite solliciti esse. Et

Rom. 11.
Nū. 23.
Psal. 32.

Deu. 32.
Psal. 104.

Zach. 2.

Matt. 6.
1. Pet. 5.

Et
Pet

Petrus: Omnem sollicitudinem proiicite in eum, ipsi enim cura est de vobis. Ideo & Dauid in alio Psalmo dicit: Oculi mei semper ad Dominum, & quasi diceretur sibi, Quid ergo agis de pedibus tuis, cum non antè attendis? subdit, Quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Hæ igitur tres promissiones meritò omnes homines ad Deum adducere debent. Nihil enim fœlicius eo homine, cui Deus dat intellectum, eumque instruit, & super eum firmat oculos, &c.

Psal. 24.

SERMO DVODECIMVS.

Vdistis supra ex Psalmo trigessimoprimo, quanta bona Deus promisit his, qui ex toto corde ad ipsum conuertuntur. Intellectum, inquit, tibi dabo, &c. Quid sibi velint hæc verba, & quanta bona promittant, ibidem dixit, simulque admonui, vt quilibet Christianus benignam hanc Dei exhibitio- nem magni æstimet, & cum summa gratitudine suscipiat, eoque diligentius ad Deum recurrat. Et quod ego tunc admonui, itidem & nunc Dauid ipse admonet in versu sequenti, qui vndecimus est.

Psal. 31.

Nolite fieri sicut equus & mulus, &c.) Hic primò videmus, quā nihil omiserit Dauid eorum, quæ nos ad Deū adducere possent. Nam & docuit, & promissionibus traxit, & minis exterruit. Collaudauit beatitudinē hominis eius, qui propitium Deum habet: prædixit diluuium aquarum multarum, quod impiis superuenturum est. adhæc ostendit, Deum velle suscipere, eripere, docere, defendere, quæ omnia meritò nos trahere

re debent. Nunc in fine etiam admonitionem addit. Ea enim necessaria est in Ecclesia. Alioquin non prodest docere, quod bonum est, nisi subinde admonerentur homines. Hinc & Paulus Timotheo precipit, ut non tantum doceat, sed arguat, increpet, obsecret, &c. Sic igitur & David hic monet, ne fiamus, sicut equus & mulus, &c. Sed quid, inquis, opus ei fuit hac admonitione? Quis unquam vidit hominem in equum mutatum? Audi mi frater. Non hoc timuit David, ne natura hominis in naturam equi mutaretur. Sed hoc præmonere voluit, ne moribus & studiis similes fiamus brutis animalibus: id quod non raro usu venit. Unde & scriptura homines impios plerumque brutis comparat. Imò de homine generaliter dictum est: Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus. Quæris, in quibus eis comparatus sit? Primò, quod solummodo ad terram respicit, & terrena: cum ideo erectam staturam acciperit, ut respiceret cælum. Secundò, quod tantum carnalia & delectabilia quærit, contemptis animæ bonis. Tertio, quod nec sefforem suum Deum agnoscit aut fert, sed ut plurimum eum deiicit. Quarto, quod homines inter se non minus pugnant, devorant, opprimunt, & cornibus se mutuo oppugnant, quam bestia. Qui igitur hæc quatuor habet, nonne videtur tibi similis esse iumento? Adde quod scriptura etiam aliquos homines speciatim bestiis comparat. Sic de Ioachim dicitur. Factus est Leo: didicit prædam capere, viduas facere, &c. Sic Sapiens Principem impium nominat Leonem rugientem & esurientem. Sic alius dicit,

*Psal. 48.**Exe. 34.**Exe. 19.**Pro. 28.**Ecl. 30.*

cit, Equus indomitus, adolescens indisciplinatus. Sic Paulus dicit, se liberatum de ore Leonis. *2. Tim. 4.* Intelligit autem Neronem. Sic in Psalmo: Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis furdæ, &c. Sic Christus Herodem nominat vulpem. Ite dicite vulpi illi, &c. Sic Petrus in peccata recedentes comparat canibus ad vomitum reuersis, & porcis lotis in volutabro luti. Ab huiusmodi bestiis se liberari petit David, cum dicit, Salua me ex ore Leonis, & à cornibus unicornium. De eisdem dicit, Circudederunt me canes & vituli multi, &c. Vides, quod impij, ubique ob bestiales motus bestiis comparantur. Quid autem miserius & indignius, quam hominem tam nobiliter creatum fieri bestiam? Triplici honore Deus hominem dignatus est: Primò in creatione: Secundò in recreatione: & tertio, in glorificatione. Cæterum ad bestialia opera declinando, omnem suum honorem perdit. Nam naturam ipsam dehonestat, gratiam perdit, & indignum se gloria facit. Insuper longè deterius est, bestiis comparari, quam bestiam nasci. Nam naturaliter non habere rationem tolerabile est. Nec quisquã ob hoc cani irascitur, quod ratione non ducitur. non est enim eius natura. Cæterum, ubi homo rationem habet irrationabiliter tamen vivit, reprehensione dignus est, quia vitium malæ voluntatis non naturæ est. Non igitur mirum, quod David monet, ne similes bestiis fiamus. Est enim sensus, quasi diceret, Quia ex natura rationem habetis, & insuper Deus intellectum promittit & dat, videte ne bestiis assimilemini. Sed quid sibi vult, quod David non canes, por

*2. Tim. 4.**Psal. 57.**Lue. 13.**1. Pet. 2.**Psal. 21.*

porcos, leones, serpentes, &c. nominat, sed tātum equum, & mulum? Num solis illis duobus nō debemus assimilari? Ergo nihil obest, si mordeamus vt canes, rapiamus vt leones? &c. Potest dici, quōd Dauid per hęc duo animalia intellexerit omnia alia. Non enim omnia enumerare potuit: & hęc duo prima occurrebant, quæ videntur ad humanos mores magis accedere. Quōd si his animalibus similem fieri turpe est, quantō magis, si porcis, leonibus, serpentibus similes efficiamur? Alij per equum intelligunt mundum, per mulum autem carnem. Putant igitur Dauidem hoc voluisse, ne vel mundum, vel carnem sequamur. Mundus enim ad quatuor peccata inducit, quæ sunt superbia, inuidia, ira, auaritia. Caro autem ad tria, quæ sunt luxuria, gula, accidia. Huc adducūt illud Pauli, Nolite conformari huic seculo, &c. Et iterum: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Alij per equum intelligunt peccantes apertē. Equus enim vix tenetur. Fortis est, luxuriosus est, superbus: sefforē non discernit. Per quas proprietates diuersa genera peccatorum intelliguntur. Per mulum autem hypocritas intelligunt. Sicut enim mulus ex nobili & ignobili generatur, sic in hypocrita conueniunt nobile opus, & corrupta intentio. Vult igitur, secundū hos, vt neq; apertē peccantibus, nec hypocritis similes simus. Propriē autem ideo duo illa animalia præ aliis nominauit, quia magis deseruiebant ad propositum suū. Nam vterque, tam equus, quā mulus, erecto collo ambulant, & superba animalia sunt. Hęc autem Deus maximē auersatur in homine. Hoc etiā est,

Rom. 12.
Rom. 8.

est, quod Dauid per totum hunc Psalmum vel maximē dedocere vult, ne scilicet superbiamus, sed omnibus modis nos deiiciamus & humiliemur sub potenti manu. Dei. Qui enim extento collo ambulat coram Deo, is verē non habet intellectum. Neq; enim aut seipsum aut Deum intelligit. Si enim propriam infirmitatem intelligeret coram fortitudine Dei, nedum non superbi-^{1. Pet. 5.} ret, sed tremere. Quandoquidem & columnæ cœli ad fortitudinem eius tremunt. Si Dei naturā^{Iob 26.} intelligeret homo, nunquā superbi-^{Psa. 112.} ret. Nā Dei natura est, quōd in excelso habitat, sed tamen humilia respicit, & ea tantū. Denique qui peccata considerat, nunquā coram iudicio Dei erecto collo apparebit: sed caput deprimet, nec cœlum aspicere audens, cum Publicano percutiet pectus, dicēs, Deus propitius esto mihi peccatori. In summa. Qui se exaltat, humiliabitur, & econtra. Erecto contra Deum collo ambulabat Nabuchodonosor, cū dicebat, Quis est Deus, qui vos liberare possit de manu mea? Pōst autem cognita virtute Dei, aliter loquebatur. Vult igitur Dauid ne ambulemus erecta ceruice, elato & præsumptuoso animo: quasi diceret, Etiam si aliquando bestiale quiddam in vobis sentitis, tantū curate, ne superbiatis. Potest Deus infirmitates nostras tolerare. Ipse enim nouit figmentum nostrū.^{Psal. 102.} Cæterū superbiam nō tolerat. Eiecit eam è cœlo, è Paradiso, è Templo Hierosolymitano. Eiciet eam finaliter è regno suo, quod est Ecclesia. Vult, vt creatura sua ipsi se subiiciat, ab ipso omnia expectet, nihil sibi ipsi tribuat: in summa, opoꝝ

Lit. 18.

Dan. 3.

oportet, vt omnis mons & collis humilietur, si cupimus videre salutare Dei.

SERMO XIII.

Avdistis supra, quàm diligenter Dauid (quandoquidem Deus tam benignus est & esse vult) omnes peccatores admonuit, ne pergant erecto collo, id est superbo corde, sicut equus & mulus Deo appropinquare, sed vt se humiliant, agnoscant, iudicent, damnent. Verè necessaria admonitio. Nil enim coram Deo nos promouet, nisi humilitas. Nihil impedit, nisi superbia. Si potes te humiliare, inuenies Deum placatum: quemadmodum vides in prodigo & peccatrice & latrone. Oratio enim humiliantis se, nubes penetrat, & Deus cor contritum, & spiritum humiliatum, non despicit. Quantumuis enim excelsus est, tamen humilia respicit. Econtra si in superbia manes & pergis, nihil aliud à Deo expecta, quàm quod contigisse vides Pharaoni, Antiocho, Sennacherib, &c. nempe, quòd potenti manu Dei humiliati sunt, qui seipos sponte Deo subdere volebant. Oportet enim, vt Deo subiiciamur, siue sponte, siue inuitè. Dies (inquit) Domini super omnem excelsum, & superbum, & arrogantem, & super omnes cedros Libani, &c. & incuruabitur omnis sublimitas hominũ, & humiliabitur altitudo virorum: & exaltabitur Dominus solus, &c. Ob hanc causam Dauid non immeritò dixit, Nolite fieri sicut equus, &c. Ceterum quia plerique sunt, qui tanquam bestia, nolunt intelligere, vt bene agant, imò tanquam iumenta, putrescunt in stercore suo: idcirco Dauid

cur

rursus ad Deum se conuertens orat, vt huiusmodi homines vel pœnis & plagis ad se cogat.

In chamo & freno maxillas eorum constringe, &c. Bifariam leguntur hæc verba. Aliqui enim ex Hebræo sic transferunt: In chamo & freno maxillas eorum constringe, ne approximent ad te, ne in te incurrant, te incedent, mordeant, molestant, què admodum feroces equi chamo & freno arcetur, ne hominibus appropinquare aut nocere possint. Et secundum hæc versiculus hic tantum ad impios & dânos pertineret. Orat enim Spiritus in Dauid, vt Deus ipsis resistat, ipsos deprimat, puniat, perdat, ne sic in Deum blasphement. Quod primum intelligitur de superbis illis, qui iustitiam suam volunt constituere, & Dei iustitia nolunt esse subiecti: prædicant & iactant sua merita, tacet sua peccata: sicque derogant gratia Dei per Christum, ostensa. Quid autem Dauid? Constringe (inquit) maxillas eorum freno: obtura os eorum, ne tam impiè derogent Gratia Dei. Sic Paulus dicit, Deum ideo vocasse non sapientes & diuites ad Apostolatam, &c. sed simplices, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, &c. Potest tamen generaliter etiam de omnibus impiis intelligi, quorum natura est, quòd nedum Deum non agnoscunt, sed insuper repugnant, blasphemant, murmurant, omnibusque modis Deo resistunt, nisi prohibeantur pœnis. Dicit enim insipiens in corde suo, Non est Deus. Vbi autem Deus, timorque eius è corde abiicitur, facile in omnia peccata ruit homo, id quod omnes historia ostendunt. Vnde & poëtae

fabu

Eccle. 35.

Psal. 50.

Psal. 112.

Isa. 2.

Psal. 35.

Iohel. 1.

1. Cor. 1.

Psal. 13.

fabulantur, fuisse homines, qui etiam Ioui & Diis bellum inferre, & ex cœlo eos deturbare conati sunt, quo nihil aliud significatur, quam immensa superbia humani cordis. Et reuera nihil crudelius, peruersiusve esset homine, nisi à Deo prohiberetur fræno & chamo. Huius exemplum sit Alexander Magnus. Quanta mala adhuc perpetrasset, si diutius ei viuere licuisset! Duodecim tamen annis senserat fortunam arridentem, & eò iam dementia venerat, vt se pro Deo adorari faceret. Quid fecisset, si diutius vixisset? Frænum igitur ei imposuit Deus, cum ei vitam abruptit. Quod de vno hoc dixi, hoc de Pharaone, Antiocho, & cæteris omnibus impiis dicere possum. Nihil superbibus homine, nisi aduersis humilietur. Tunc enim primùm sentit, se esse hominem. Hoc sibi vult, quod Sapiens dicit, Flagellum equo, chamus aino, & virga in dorso stulti. Hinc Iob dicit, Posuit frænum in os meum, &c. Et contra Sennacherib loquitur Deus, Ponam (inquit) circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te, &c. Quale autem fuerit illud frænum, quo à Hierusalem reductus fuit, ibidem dicitur: nempe, ingens illa plaga, qua periit vna nocte ferme totus exercitus eius. Hinc enim retractus fuit contra voluntatem suam. Eodem modo & in Ezechiele regi Aegypti dicitur, Ponam frænum in os tuum, &c. Hoc vult & petit Dauid, vt Deus omnes etiam alios impios, qui contra gloriam Dei se eleuant, sic compescat, satius ducens ipsos perire, quam Dei nomen blasphemari. In eundem modum & Eccle. 36. Ecclesiasticus orat: Immitte (inquit) timorem tuum

Pro. 26.

Iob. 30.

Isa. 37.

Eze. 29.

Eccle. 36.

tuum super gentes, quæ non exquisierunt te, vt agnoscant quia non est Deus, nisi tu. Alleua manum tuam super gentes, vt videant opera tua. Innoua signa: immuta mirabilia: Glorifica manum dextram tuam: Excita furorem: effunde iram, &c. In hunc igitur sensum, etiam versiculus ille noster ad solos impios pertineret, qui digni nõ sunt, nisi flagellis crebris retüdi & exterminari. Cæterum translatio nostra non habet, Ne appropinquent ad te: sed, Qui nolunt approximare ad te. Iuxta hoc igitur versus hic etiam ad electos pertineret, qui cum cessant, flagellis admonentur, vt pergant: cum lasciuunt, vel (vt Moyses ait) recalcitrant, chamo deprimuntur: cum per devia currunt, fræno tribulationum reducuntur. Atq; hinc vides, ad quid vtilis sint tribulationes, & ad quid nobis immitratur. Iumento ferocienti expedit, vt ei insideatur, & vt fræno regatur, alioqui vel ad præcipitia curret, vel sessorem deiiciet, aut alios molestabit. Nihil est, quod equum melius domet, quam frænum: sic hominem tribulatio & aduersitas. Quod equus est sine fræno, hoc homo est sibi ipsi relictus. Non igitur iræ, sed gratiæ est, quod Deus frænum homini imponit. Currebat Paulus sine fræno, cum Ecclesiam persequeretur: certòq; se ipsum perdidisset, nisi Deus frænum illi imposuisset, prosternens ipsum in terram, & magnas minas ingerens. Quid autem Paulus? Num indignatur contra Deum? Num murmurat? Non: sed magni beneficij loco ducit, quod sic coercitus esset. Misericordiam (inquit) consecutus sum, &c. Sic & omnes sancti dicunt: Lætati sumus pro diebus, qui-

Act. 19.

1. Tim. 1.
Psal. 29.

bus nos humiliasti: annis, quibus vidimus mala. Hoc est, quod Paulus monet, vt disciplinam Domini patienter feramus. Nam et si in exordio non videtur esse gaudium: in fine tamen gaudium perfectū adferet. Hinc David orat, vt tam ipse, quàm alij, vel fr̄no & chamo ad Deum attrahantur: quasi diceret, In hoc meo peccatō fr̄no & chamo, id est, angustiis, flagellis, & terroribus me ad pœnitentiam adegisti: alioqui nondum me conuertissem. Vtinam igitur & in posterum me cessantem sic vrgeas & trahas: imò non me, sed omnes in peccatis otiosè iacentes. Melius enim esset & mihi, & eis, vel pœnis ad Deum cogi, quàm in peccatis perire. In hunc modum etiã sponsa orat, Trahe me post te. Et David, Conuerte nos Deus salutaris noster, &c. Arguitur hic impietas nostra, Primò, quòd nihil ad eò cupimus, quàm ne quoquo modo impediamur in nostro proposito: Nec quicquam grauius nobis videtur, quàm si vel morbo aliquo, vel alio quopiam infortunio gaudia nostra turbentur, vel impediantur. Deinde omnino nolumus fr̄no duci: sed omnia fr̄na rumpimus sub prætextu Christianæ libertatis. Volumus enim liberi esse, hoc est, liberè agere, quodlibet, ne à quopiam arguamur, vel impediamur. O libertatem præposteram! Non est hæc libertas Christiana, liberè peccare, omnia inducentia ad bonum spernere, omnia retinentia à malo abrumpere & conculcare. Non sic agit David. Is fr̄num poscit, ne rebellet. Si te grauat fr̄num, age tua sponte quod bonum est fac, & vita malum, & nihil te grauiabit fr̄num quo te ducit Ecclesia, imò non opus habe

Canti. 1.
Psal. 84.

habebis eo. In summa, si Christianus es, noli abiicere fr̄num: sine te ducere ad bonum. Longè enim melius est, quàm si tibi ipsi relictus in præcipitium eas.

SERMO XIII.

Est autem adhuc duo versus, Psalmi trigésimi primi declarandi, quorum alterum modò absoluiam, deinde alterius declarationem monstrabo. Postquam igitur David orauit Deum, vt nolentes appropinquare ad se, fr̄no & chamo compellat, subdit, quasi concludere volens omnia, quæ dixerat:

Multa flagella peccatorum, &c.) Hic versus est, quasi summa totius Psalmi: ac eundem fermè sensum & affectum habet, quem Moyses etiã expressit in suo Carmine, cum diceret. Vtinam saperent & intelligerent, &c. Eodem modo & David hic dicere vult: Vtinam non appropinquantes ad Deum scirent & crederent, quantò melius sit iustis hic & in futuro, quàm peccatoribus. Vtinam præuiderent, quanta impios flagella maneant hic, & in futuro. Vtinam vel semel sensissent, quantam consolationem in Deo inueniant, qui in ipsum sperant. Certè meas illas eruditiones non spernerent, sed totis viribus me imitantes, ad Deum conuerterentur. Verùm filij Adam neutrum cognoscunt, nec quid boni iam habere possent, nec quid mali ipsos in futuro maneat, quemadmodum & Christus de Iudæis conqueritur, quòd nec diem pacis, nec diem futuræ calamitatis agnosceret. O, inquit, si cognouisses & tu, &c.

Deut. 32.

Verum abscondita sunt ab oculis tuis. Duo itaque habemus ex hoc versiculo. Primò, quòd impiis certissimè parata sunt flagella, quantumuis interim videantur securè agere. Secundò, quòd sperantes, in Deum, certissimè misericordiam consequentur, quantumuis ea differri videantur. Vtrūque horum diligèter notandum est: & qui ea rectè attendit, totum Psalmum habet. Omnia enim eò tendunt, vt & impij terreatur, & tentati consolentur. Itaque si totum Psalmum retinere non potes, saltem hunc versum retine: imò (vt cum Moysè loquar) inscribe eum foribus tuis, doce eum filios tuos. Duo siquidem verba sunt, quorum alterum te abstrahet à peccatis, alterum conseruabit te à desperatione. Sed videamus verba. Multa (inquit) flagella peccatorum. Vide pulchrum ordinem. Suprà de chamo & frano dixit, hìc de flagello. Hæc enim tria plerunque non procul ab inuicem sunt: & quod priora duo non consequuntur, tertium exequitur. Si frano & chamo nihil proficitur, adhibentur flagella. Vult igitur Dauid ostendere, quòd qui frano & chamo non attrahuntur, hi nihil aliud expectare habent, quàm horribile flagellum iudicij Dei. Obseruandum autem, quòd peccatorem quidem in singulari, flagella autè in plurali profert. Non enim dicit, Multis peccatoribus debentur multa flagella: sed, Vnicui libet peccatori debentur multa. Et reuera sic est, scriptura & experientia testibus: quantumuis mundus non credat, donec suo malo sentiat. Multa autem flagella peccatoris esse dicit, quia flagellatur in corpore & anima, in hoc & in futuro seculo, in se &

in suis

in suis. Hinc Ioannes, vidit ex ore Christi pro- *Apocal. 10.*
cedere gladium bis acutum. Hieremias quoque *Hier. 17.*
dicit, duplici contritione conterendos impios. Et *Iudith. 13.*
Iudith, Dabit, inquit, ignem, & vermes in carnes *Dente. 28.*
eorum, vt vrantur, & sentiant. Quod si scripturas *Psal. 51.*
quæris, en Moyses dicit: Si non audieris vocem *Isai. 30.*
Domini Dei tui, &c. percutiet te Dominus plaga *Dent. 37.*
Aegypti, &c. Hic habes flagellum corporis. Item dicit: Dabit tibi Dominus cor pauidum, &c. hic habes flagellum animæ. Et Dauid: Dominus (inquit) destruet te, in finem euellet te, &c. hic habes flagellum huius temporis. Et Isaias: Præparata est (inquit) ab heri Tophet, vel gehenna, profunda & lata facta est. Nutrimenta eius ignis, &c. Hic habes flagellum futuri temporis. Vides igitur, quàm verè dixerit Dauid, Multa flagella peccatoris. Huc pertinet quod in Moysè dicit Deus, Cùm arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis. Et Nahum: Dominus fortis & emulor, vlciscens Dominus, &c. ad longum. Et quid opus multis: cùm vel ipsa experientia videamus, multa esse flagella peccatoris, quanquam in multis impleatur illud Hieremix, Percussisti eos, & non doluerunt. Hoc igitur primo loco docet Psalmus hic. Caterum cùm omnes simus peccatores, ne quisquam desperet, addit, Sperantem autem in Domino misericordia circundabit. Hoc nos consolatur. Si times flagella, curre ad Deum. Si vrgent te flagella, quære misericordiam. Attende autem & hic ordinem verborum. Primò enim non simpliciter dicit, Qui sperant in Domino, misericordiam

f 3

inuenient: sed, Misericordia eos circūdabit. quod
 longè maius est. Circundabit (inquit) eos à tergo,
 ne præterita eis peccata imputentur: à fronte, ne
 timeant mala futura: de sursum, ne premat iudi-
 cium Dei: de deorsum, ne deuoret infernus: ex v-
 troque latere, ne aberrent & cadant. Hoc est,
 quod Dauid dicit, Misericordia eius præueniet
 me. Item, Misericordia eius subsequetur me o-
 mnibus diebus vitæ meæ. Sicut igitur nihil mise-
 rius est eo homine, quem iudicium Dei vndique
 premit & vrget, sic nihil felicius eo homine, quem
 misericordia Dei circundat. Hic enim securus di-
 cere potest, Deus noster refugium & virtus. Ipse
 enim sperantibus in se est & refugium, & turris
 fortissima in aduersis, nubes protegens & obum-
 brans in prosperis: & præmium eorum erit in cæ-
 lis. Obserua autem, quòd Dauid omnia hæc mise-
 ricordiam nominat, vt scias ea ex gratia dari, non
 de iustitia præsumptibus, sed sperantibus in
 Deum, vel (vt Paulus ait) credentibus in eum, qui
 iustificat impium. Sic igitur finis Psalmi cum prin-
 cipio correspondet. Vtrinque enim iustificatio &
 salus nostra fidei, vel gratiæ tribuuntur. Ea autem
 in solo Christo reperitur. Per ipsum enim veritas
 & gratia facta est. Veritatem autem huius versus
 apertissimè videmus in passione Christi. Quod
 enim Dauid verbis hinc pronuntiat, multa scilicet
 esse flagella peccatorum, multam irem misericor-
 diam Dei erga bene sperantes: nusquam tamen cla-
 rius apparet, quàm in passione Christi. Cur enim
 Christus tor & tam magna pati voluit & debuit
 intus & extrà, in omnibus membris suis, nisi præ-
 ter

pter peccata nostra? Hæc flagella nobis debeban-
 tur, nobis parata erant, nobis iam iam incutienda:
 at Christus in locum nostrum stans, ea in se rece-
 pit, se percuti passus est, vt nos liberi abiremus. Et
 quid eum ad hoc permouit? sola misericordia &
 compassio, qua ad nos ferebatur. Eadem miseri-
 cordia etiam Deam mouit, vt sic flagellaret pro-
 prium filium. Sic (inquit) Deus dilexit mundum,
 vt filium suum vnigenitum daret. Et iterum: Pro-
 prio filio suo non pepercit Deus, &c. Sic igitur to-
 ta Christi passio non est aliud, nisi expressum spe-
 culum miseriæ nostræ, & misericordiæ diuinæ. Et
 sic etiam oportet nos eam intueri: vt scilicet pri-
 mò nos ipsos in ea consideremus, hoc est deformi-
 tatem nostram, miseriam nostram, peccata no-
 stra, & iram flagellæque, quæ merebamur. Hæc,
 inquam, considerare nos oportet, & inde contre-
 miscere, gemere, pectus tūdere, clamare, Ego sum,
 q̄ peccaui: ego iniquè egi: & tu, ô bone Iesu, vltio-
 ne plecteris, &c. Itemq; ô si in viridi ligno hoc fa-
 ciūt, in me arido qd fiet? Si iustus p̄ alienis pecca-
 tis sic affligitur, quantò magis affligetur peccator
 pro peccatis p̄priis? Si filius dilectus tā crudeliter
 flagellatur, quid fiet de inutili & nequâ seruo? In
 hunc modū passio Christi cōsideranda est. Hoc vo-
 luit Christus, cum diceret: Nolite flere sup me, sed
 sup vos ipsos, &c. Hoc & Zacharias prædixit: Aspi-
 ciēt (inquit) in eū, quē cōfixerūt, & plāgēt eū. Velut
 Ioānes ait, Plāgēt se super eū omnes gētes. In illa
 die erit planctus magnus in Ierusalē, & plangent
 familiæ, & familiæ teorsum, &c. Caterum, post-
 quàm sic in passione Christi cōsiderauimus pecca-

Roma. 8.

ra, & flagella, & iram Dei, quæ peccatoribus debetur, vertamus oculos ad misericordiam Dei, quæ factum est, ut Christus ea pro nobis suscepit & passus sit: hic rursus spem concipiemus. Nusquam enim certius vides Dei misericordiam & dilectionem erga nos, quam in passione Christi. Si enim filium proprium nobis, & pro nobis dedit, quomodo non omnia cum ipso donaret? Si Christus tam misericorditer mala nostra suscepit, quomodo non & sua bona nobis communicaret? Sic igitur ex passione Christi discite primò timorem, deinde & spem. Cum audis, Christum captum, vulneratum, flagellatum, contremisce. Sunt enim flagella, quæ tibi parata erant. Interim tamen, cum audis, Christum ea pro te sustinuisse, concipe spem de misericordia Dei, & dic, Non desperabo de venia, quia vulnerum Domini recordabor. Si enim Deus tantam satisfactionem pro nobis sustinuit, credo quòd mihi omnibusque credentibus veniam dabit, propter obedientiam & meritum filij sui.

Hæc duæ considerationes multum nobis proderunt. Prior enim illa, id est, consideratio flagellorum nostrorum, faciet ut humilieris, peccata defleas, & deinceps ea deuites. Posterior autem faciet, ut Christo, imò & Deo Patri, perpetuò gratias agas. Hæc si in passione non ad singulos articulos feceris, frustra eam audies. Verum de hoc quoque, satis.

AVDIAMVS nunc, quomodo David totum Psalmum concludat.

Letamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.) Hæc est conclusio huius Psalmi, brevis quidem, sed admodum consolatoria.

ria. Præmiserat David, Sperantem in Domino misericordia circumdabit. Quibus verbis statim admonitionem suam addit, Letamini in Domino. Et hoc quidem in genere dicit omnibus, qui misericordiam Dei consecuti sunt: hos merito ad gaudium inuitat. Quis enim iustius gaudet, quam cui Deus peccata sua remittit, regit & non imputat? imò eum docet, ducit, clementer aspicit, misericordia sua circumdat: ac planè in omnibus tentationibus refugium eius est. Specialiter tamen nos letari iubemur in Christo Domino nostro. Is enim causa est omnis lætitiæ nostræ. Hinc Ioanni dicitur, Noli flere: Ecce vicit leo de tribu Iuda. Et Christus ipse: Nolite timere: ego sum. Ego (inquit) sum primus & novissimus, & fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum: Et habeo claves mortis, & inferni, &c. Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Vnus hic Christus causa debet esse gaudij nostri. Ad hoc gaudium inuitat nos David, cum dicit: Letamini in Domino. Non enim loquitur de gaudio mundano, quod nihil ad rem pertinet, sed de gaudio spirituali, quo interim gaudere debemus, donec ad verum gaudium perueniamus. Cæterum hic nobis videndum est, quoniam sint ad quos hoc gaudium pertinet. Hoc autem David diligenter exprimit, cum non quoscunque, sed iustos tantum, & rectos corde, ad gaudium inuitat. Sed dicis, Si iusti tantum huius gaudij participes sunt, quæ spes nobis relicta est, qui sumus peccatores & iniusti? Vel, ubi sunt illi iusti, cum scriptura aperte dicat, Non est iustus quisquam, ne vnus quidem? Omnes enim

Apo. 5.

Apo. 1.

Mat. 28.

Psal. 13.

declinauerunt, &c. Audi: Dauid non de his loquitur, qui nullum habent peccatum. Nemo enim talis inuenitur. Eum autem, pronuntiat iustum, cui Deus remittit, tegit & non imputat peccata, hoc est, credenti in Christum. Eum autem reputat rectum corde, qui nullum in spiritu habet dolorem. Vel secundum Augustinum, Iusti sunt, qui non in se vel in sua iustitia, sed in Domino, eiusque gratia latantur. Rectos autem corde, qui manum Domini patienter ferunt, non reclamantes, aut murmurantes, ut impij faciunt, qui in aduersis iudicant Deum, aut non esse iustum, aut non curare nostra.

Iob. 22. Distorti autem corde sunt, non subiicientes voluntatem suam diuinae voluntati. Itaque si verè in Domino latari volumus, quæramus veram iustitiã, conseruemus rectitudinem cordis. Hæc nisi fecerimus, lætari in Domino non possumus. Hactenus igitur de hoc Psalmo dixisse sufficiat. Faxit Deus Optimus Maximus, ut per veram pœnitentiam ad gaudium illud spiritus omnes pertingamus, AMEN.

DECLAMATIONUM,
in Psalmum tricesimum primum,
Finis.

SOLI DEO GLORIA.

ENARRATIO

PSALMI SEXA-

gesimisexti.

SERMO PRIMVS.

QVIA conduplicatum concionandi munus mihi rursus impositum est, (Reuerendo nimirum Domino, huius Metropolitanæ Ecclesiæ Parocho, & Concionatore vigilantissimo, Reuerendissimi quoque Principis nostri in Pontificalibus, ut vocant, Vicario, ad comitia Augustana per Cæsaream Maiestatem euocato, ut vnã cum aliis doctis, & piis consilia sua communicet, si quo tandem modo & Ecclesia pacificari, & perpetuæ illæ contentiones in rebus fidei, sedari possint) operæpretium me facturum arbitror, si pro concione matutina breuem aliquam & piã, ex Dauidicis Psalmis precationem huic tempori, & negotio pacificandæ Ecclesiæ conuenientem, charitati vestræ proposuero: id quod & aliàs non semel feci. Sedulis enim ad Deum precibus nobis opus est, ut ipse quoque negotio huic sedandæ discordiæ adesse dignetur, Ecclesiæque sue pacem restituat. Nam alioqui solis humanis cõsiliis nihil agitur: id quod hactenus, plus satis experti sumus. Neq; enim semel rãtùm in hac re, spes & expect

expectatio nostra nos fefellit. Cæterum nõ ob id desperandum nobis est. Contingere enim aliquãdo videmus, quòd vna hora plus effcimus, quàm prius in multis annis. Nouit Deus, quãdo & quomodo nobis suo auxilio adesse velit, & debeat. Non igitur cessemus de ipso bene sperare, quàm diu scimus eum misericordem esse. Interim tamen, dum alij cõsiliis suis, pacem Ecclesię promouere student, nobis ad Deum confugiendum est, eiusque gratia imploranda, vt negotium hoc conciliandę doctrinę felicem successum sortiatur. Nam etiam nostra res hic agitur, & vñ nobis, si pacem Ecclesię cernere non dabitur. In eum igitur finem Psalmum Sexagesimum sextum enarrandum assumpsi. Is enim pulchrè, & quàm breuissimè nos docebit, quid hoc tempore potissimum orare debeamus. Verba autem eius Psalmi hæc sunt:

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes: quoniam iudicas populos in aequitate, & gentes in terra dirigis. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. Benedicat nos Deus, Deus noster: benedicat nos Deus, & metuet eum omnes fines terra.

H V N C Psalmũ, hancq; Dauidis precationem paucis explicare proposui, ob id vel maximè, quãdã capite ad calcẽ vsq; nihil aliud, quàm piam quãdam

dam precationẽ habet fidelis populi, multis & sæpe repetitis verbis, Dei gratiã & misericordiã petentis, vt omnes populi, omnes homines illuminentur, & ad verũ Deum conuertantur, sicq; in toto mundo intèr q; omnes gentes, vera Dei cognitio, & cultus, laus, & gloria promoueatur. Hoc sibi vult Psalmus hic. Et quid melius, cõuenientius, magisq; necessariũ petere possimus: hoc maximè tẽpore, quo in plerisq; impletur illud Propheticum, Propterea captiuus abductus est populus meus, quòd non habuit scientiam. Et illud: Non est scientia Dei in terra. Et illud Dauidicũ: Nesciunt, non intellexerũt, in tenebris ambulant: quòd fit, vt etiã fundamenta terrę commoueantur. Eò feruentius vera Dei cognitio, illuminatio, benedictio & misericordia, piis precibus quærenda sint. Nec est quòd puremus, preces nostras sine fructu abituras. Multũ enim valet oratio iusti assidua: id quod Iacobus duplici exemplo Helię probat. Quin & Moses solus in mõte orãs maiorẽ stragẽ intulit Amalechitis, quàm Iosue cũ omni suo exercitu. Et Christus ipse pro impossibili ducit, quòd homo exorabilior esse possit, quàm Deus. Audite (inquit) quid impius iudex dicat: Etsi Deũ non timeo, nec homines reueor: tamẽ quia molesta mihi est hæc mulier, vindicabo eam ab aduersariis eius. Et Deus non faceret vindictam electorũ suorum clamantium ad eũ die ac nocte: Et iterum: Si vos, cùm sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quantò magis Deus dabit Spiritũ bonũ petentibus se? Imò in aliis locis pollicetur se nobis datũ, quicquid in nomine eius petierimus. Ecquid

autem

*Isai. 5.
Osee 4.
Psalm. 81.*

*Iac. 5.
Exo. 17.*

Luc. 18.

Luc. 11.

Ioan. 14.

autem melius, & illi magis placitum, in nomine eius petere possumus, quam pacem & unitatē Ecclesiæ: Ad hoc autem non parum nobis conducet Psalmus hic. Docet enim verū modū, qualiter, & pro quibus rebus, Deus à nobis interpellāndus sit. Insuper etiam quibus in oratione verbis utendū, nobis suggerit. Atq; hæc quidem vna causa est, quæ Psalmū hunc præ aliis selegerim. Altera est, quod Scriptura ubiq; Dei misericordiam commendat. Et hoc enim nos ad orationem inuitare debet: Misericors (inquit) sum Dominus Deus tuus. Et in Euangelio: Misereor super turbā. Quid autē iustus sequi debet, vbi se Deus misericordem esse profiteretur, quā vti misericordiā petamus? Quod si nihil nobis constaret de eius misericordia, quis nostrū ipsi appropinquare auderet? Nam & hoc Scripturæ tradunt, quæ Deus noster ignis cōsumens est. Ante faciē indignationis eius, quis stare poterit? dicit Nahum. Et Isaias: Quis poterit habitare cū igne deuorante? Nunc autem cum vbique misericordia eius prædicetur, possumus & nos confidenter dicere: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, &c. Et hoc igitur me nonnihil permouit ad hunc Psalmum enarrandum. Atque hæc quidem pro exordio dicta sufficiant. Nunc rem ipsam aggrediamur, ac verba Psalmi profundius aliquanto scrutemur. Sic igitur Psalter exorditur:

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultū suum super nos, & misereatur nostri. In hoc primo versu, ante omnia obseruādū est, quod nomen quidē Dei primo loco ponitur, verū semel tantū, statim autē subnectūtur alia tria verba, nepe, mi-
sereatur

seretur, benedicat, illuminet, quorū singula speciale Dei operationē indicāt. Hinc enim veteres Ecclesiæ doctores non dubitarūt, Spiritum sanctū per hoc voluisse Trinitatē personarū in vna diuina essentia adumbrare. Et hæc etiā tria verba, pulchrè nobis referūt cuiuslibet personæ diuinæ speciale operationē. Primò enim nulli magis cōpetit benedicere, nulli etiā cōuenientius appropriatur, quā Patri. Patris enim est benedicere filios, id quod in Isaac, & deinde etiā in Israël videmus. Deinde nulli iustius appropriatur illuminatio, quā filio, qui dicit, Ego sum lux mūdi. Et de quo Ioannes dicit, Erat lux vera, quæ illuminat omnē hominē veniētem in hunc mundū. Præterea nulli etiam iustius appropriatur misericordia, quā Spiritui sancto, qui & aliās Dei bonitas amorque nominatur. Sic igitur triplicē habemus in diuinis personis operationē, sed vnum tantū Deū. Deus Pater benedicat: Deus filius illuminat: Deus Spiritus sanctus misereatur. Quod autē scriptura hoc loco tres illas personas non aperte nominauit, sed tantū singularū appropriata & operationes, idē factū est, ne rudis populus, & ad idolatriā procliuus tres Deos esse putaret. Nondū enim tēpus erat, vt mysteriū sanctæ Trinitatis aperte publicaretur. Idē Dauid, vel Spiritus sanctus per os Dauidis, Deitatis nomen in hoc primo versu præponit: statim autē triplicem personarū diuinarum operationē subnectit, quod piis ipsa S. Trinitas ita publicaretur, vt tamē impiis & indignis tantum mysterium occultaretur. Quod autem illud, Misereatur nostri, quod Spiritui sancto appro

Gen. 27. &
49.

Ioan. 3.

Iom. 1.

appropriatur, bis ponitur, in principio videlicet versus, & etiam in fine, (quanquam in Hebræo nõ nisi semel ponatur) id significat, quod Spiritus sanctus dupliciter misericordiam & gratiam suam nobis ostendit, primò in anima, deinde etiam in corpore. Nam animam resuscitat à morte peccati, quæ est resurrectio prima: corpus autem à morte, corruptione externa. Hæc est duplex illa misericordia. Nam sine Spiritu sancto nulli contingit vita animæ, hoc est remissio peccatorum. Verbo enim Domini cœli firmantur, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Deinde sine Spiritu sancto nemo resurget in corpore. Spiritus enim Christi in nobis habitans, suscitabit corpora nostra. Et hæc igitur sit prima consideratio, iuxta primum hunc versum. Cæterum non hîc nobis subsistendum est, sed singula verba exactius discutienda. Nolumus enim opera diuinarum personarum à se inuicem separare, sed in communi omnia & singula verba, de ipsa sancta Trinitate intelligere. Hîc igitur primò obseruandum erit, quid sibi velint tria hæc verba, Misereri, Benedicere, Illuminare, quid in se contineant, quânam homines huiusmodi diuinarum operationum participes sint, & quomodo ad ea pertingamus. Et primò quidem nõ defunt, qui verbum illud, Misereri, ad pœnitentes referant. Hi enim vel maximè egent misericordia. Verbum, Benedicere, referunt ad proficientes, qui quotidiana benedictione Dei opus habent. Verbum, Illuminare, referunt ad perfectos & exercitatos. Hi enim indigent illuminatione. Quod autem

autem verbum, Et misereatur nostri, in fine versus reperitur, referunt ad morientes. Et quidem pia sunt hæc. Optima enim pœnitentium oratio est, Deus misereatur nostri: proficientium verò, Deus benedicat nobis: perfectorum autem, Deus illuminet vultum suum super nos: & morientium, Deus misereatur nostri. Pia, inquam, sunt hæc, Verùm scriptura sacra non fert, vt diuinas illas operationes ad specialia hominum genera referamus. Nam pronomina illa, nostri, nobis super nos, manifestè indicant, quæ hîc dicuntur, ad omnes nos pertinere. Non enim dicit, Deus misereatur pœnitentibus: benedicat proficientibus: illuminet vultum suum super exercitatos. Sed dicit, Deus misereatur nostri: benedicat nobis: & super nos illuminet vultum suum. Omnes enim egemus talium operum Dei. Omnes, inquam, opus habemus, vt Deus nostri misereatur, nos benedicat, vultum suum super nos illuminet: & denique etiam secundò in morte nostri misereatur. Communis, inquam, oratio est, & esse debet, qua quem liber Christianum, & pro se, & pro omnibus hominibus vti decet. Secundum hoc igitur quatuor bona in hoc versu petimus: quatuor etiam orando de nobis ipsis mala confitemur. Et sic etiam fieri necesse est. Si cupimus Dei bonorum effici participes, oportet vt inopiam nostram agnoscamus, & confiteamur. Quid igitur in primo verbo petimus? Misericordiam. Et quid vicissim confitemur? Nostram miseriam. Quæ est autem miseria nostra? Quod omnes peccauimus, & destitui-

Roma. 3.

omnium autem malorum digni sumus. Quæ est autem misericordia Dei? Quod remittit peccata. Benignus enim est, & misericors, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Hoc igitur ante omnia nos docet Spiritus sanctus petere. Et sic etiam necesse est. Quam diu enim peccata in conscientias nostris residere patimur, nõ est, quod vel misericordiam, vel benedictionẽ à Deo speremus. Peccata enim nostra prohibent à nobis omnia bona: vt Hieremias ait. Imò diuidunt inter nos & Deum. Nam alioqui manus eius nondum est abbreviata, vt saluare non possit, Isaia teste. Verus igitur ordo in oratione seruetur, cum primò dicimus, Deus misereatur nostri. Quomodo enim Spiritus sanctus aliud doceret, quam certam veritatem? Quid sumus aliud, nisi peccatores? Quid magis nobis necessarium, quam Dei misericordia? Non docet Spiritus sanctus, vt dicas,

Lucæ 16. Non sum, sicut cæteri hominum, iniusti, raptores, adulteri: ieiuno bis in Sabbatho, &c. Non docet, vt peccata tua excuses, & extenues: nec vt merita

Ibidem. tua iactes: sed vt dicas, Deus propitius esto mihi peccatori. Iam vide, tecumque expende, quò nos primùm & breue hoc verbum dirigat: nempe ad nos ipsos, ad conscientias nostras, imò ad malam vitam nostram. Nam cum etiam Dauid, omnẽsq; clamare coguntur fideles, Deus misereatur nostri: quid nobis faciendum comperit tam impiè viuentibus? Si iustus vix saluatur, peccator, & impius vbi manebunt? Facile quidẽ dicere potes, Deus misereatur nostri. Verum multa hoc verbũ in se cõplectitur. Imò nullus verbũ hoc rectè & cũ fructu

profert,

profert, nisi peccata sua & miseriam prius funditus agnoscat, sibi ipsi displiceat, de seipso desperet à sola misericordia Dei pendeat, peccare desistas, denique ad Deum ex toto corde conuertatur. Sic orauit Dauid hoc verbum, sic Manasses, sic Daniel, sic Publicanus. Et qui hunc affectum & propositum non sentit in corde, is frustra vtitur hoc verbo, etiam si centies in dies, nedum versum hunc, verum etiam totum Psalmum replicet. Tunc autem verè efficax oratio exordiumque omnis boni erit, si ex corde processerit. Et hæctenus quidem (quod & aliàs non semel admonui) nihil nobis ita incommodauit, quam quod nunquam ex animo dicere poruimus; Deus misereatur nostri. Cur hoc? Quia de peccatis nostris nunquam ex animo doluimus, nec vnquã fuit animus ea relinquere. Quid igitur prædest verbis dicere, Deus misereatur nostri? Quomodo misericordiã sperare possumus perpetuò in peccatis & impia vita permanentes? Nouit quidẽ Deus ad tẽpus dissimulare & parcere. Verum hæc nõ est misericordia illa, quã Dauid hoc loco petit. Non enim tantum orat, vt Deus ad tẽpus parcat, penãq; differat, sed vt peccatũ relaxet, auferat. Sic igitur exordiũ hoc Psalmi subindicat, vnde orationes nostras auspicari debeamus. Si enim ad benedictionẽ & illuminationem Dei peruenire cupimus, oportet vt primò misericordiã quæramus. Misericordiã autẽ nõ cõsequimur, nisi miseriam nostrã confiteamur, & à peccatis desistamus. Hinc nos oportet incipere, quantumuis carnali homini durũ & contrariũ videatur. Peccata nos oportet & agnoscere, & emendare:

109
alioqui nihil boni nobis expectandum erit.

SERMO SECVNDVS.

SVperiori sermone primum ex Psalmo sexagesimo sexto verbum, vt potui, explicauit, vbi David orat, & dicit, Deus misereatur nostri: similitudine probauit, hoc esse verum cuiuslibet orationis exordium. Oportet enim, vt prius in gratiam Dei recipiamur, si cuius benedictionis esse participes, quam Deus filiis suis promisit. In alio quodam Psalmo videtur David orationem suam diuerso modo auspicari. Primum enim petit, vt Deus dignetur à cælo respicere, se ipsum signo aliquo manifestare, potètiàmque suam contra hostes populi sui excitare. Cæterum statim quasi per correctionem subnectit, Deus conuerte nos. ac si diceret, Quid est, quòd verum ordinem inuerto, ac primò peto, vt Deus se ostendat in signis & miraculis, contra oppressores nostros, cum digni non simus, vt nobis tam mirabiliter succurrat, quàm diu in peccatis nostris perseueramus? Itaq; Domine Deus, conuerte nos: hoc est, Da gratiam tuam, vt peccata nostra agnoscamus: da nobis oculos, vt videamus, quina fiat, vt omni sic auxilio tuo destituamur. Da insuper nobis cor, quod odiat peccatum. Da voluntatem à peccatis deinceps cessandi. Da gratiam, vt verè ad te conuertamur. Domine Deus conuerte nos. Et quid sibi hoc verbo aliud vult, quàm quod hic dicit, Deus misereatur nostri. Alia quidem verba sunt, sed idem sensus. Vbi iterum obseruandum, quòd David vtrinque in plurali loquitur, hoc est, non de vno aliquo, sed de omnibus. Conuerte nos,
Mise

Psal. 79.

Misereatur nostri. Non enim in vnum aliquem vel alterum oculi coniciendi sunt, quasi solus ille vel hic peccarit: quin potius omnes nos in hoc verbo includamus, quemadmodum Scriptura omnes homines sub peccatum cõclufit, vt Deus omnium misereatur, eiusque gratia in omnibus conspicua fiat. Et hoc sibi vult verbum hoc, Deus misereatur nostri. Vna omnium sit hæc oratio: vna omnium sit hæc confessio. Noli igitur alios digitis notare, & cum Pharisæo dicere: Deus gratias tibi ago, quòd non sum, sicut cæteri hominum, nec sicut hic Publicanus. Sed in hunc modum ora, Deus conuerte nos: Pater dimitte nobis debita nostra: Deus misereatur nostri. In hunc modum de omnibus nobis loquitur scriptura. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, ne vnus quidem, ait Psaltes. Omnes student auaritiæ, dicit Hieremias. A planra pedis vsque ad verticem capitis non est in nobis sanitas, dicit Isaias. Et iterum: Facti sumus immundi omnes. Verùm obiiciet Pseudochristianus aliquis, Quid opus tot verba in ventum efflare? Si enim in tantilla hac oratione salus nostra dependet, bene nobiscum agitur. Quam facillè enim dictum est, Deus misereatur nostri? quem graualet tam breuis oratio? Nec vlla dies præterit, quin hæc oratio in Ecclesia fiat. Si igitur sola hæc precatiuncula sufficit, quid opus est alias addere? Audi mi frater. Verè tecum bene ageretur, si Deus nudis verbis contentus esse vellet. Quoniam autem in Euangelio dicit, Quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Et in alio loco: Non omnis, qui

Luce 16.

Matth. 6.

Psal. 13.

Hiere. 6.

Isai. 1.

Isai. 64.

Luce 6.

Matth. 7.

dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum
 cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei,
 plus aliquid ad ingressum regni cœlorum, ve-
 letiam consequenda Dei gratiam, requiritur, quam
 nuda verba. Si vis, vt Deus tui misereatur, se pone
 superbiam & pompam tuam: remoue à te adu-
 lteria & fornicationes tuas: mentiri, decipere, ali-
 que quibus proximum grauas, longe à te sint, blas-
 phemiam, qua Deum tuum dehonestas. Itémque
 turpiloquium in verbis, scurrilitatem in gestibus,
 quibus proximo offendiculum prebes, imò & aërē
 ipsum inficis, fuge, si vis vt credatur tibi quòd ex
 animo misericordiam Dei quæras. Alioqui non
 tantum coram Deo, verum etiam coram mundo
 ridiculus eris, si ore dicas, Deus misereatur nostri,
 re autem ipsa in pristinis peccatis perseueras, imò
 in dies peior corruptior, obstinatioꝝ efficeris. Ve-
 rum hîc alius quispiam eiusdem farinae succlama-
 bit, Quid talia nunc nobis ingeris? Quid opus no-
 bis est oratione? Tandudum res nostræ melius ha-
 bere cœperunt. Hostes nostri subacti sunt: Deus
 nobiscum est: non est quod amplius timeamus.
 Orent, querulentur, pœnitentiam agant alij, quos
 adhuc mala premunt. Noli frater ita loqui, vi-
 de ne Deum de nouo ad vindictam prouoces. No-
 li aliorum iudex esse temerarius, aut de pœnis &
 malis eorum gaudere. Vnusquisque enim Domi-
 no suo stat & cadit. Sic autem docet te David ora-
 re, Deus misereatur nostri. Tunc etiam oppor-
 tunum tempus est sic orandi, cum videmus, alios,
 qui iuxta nos sunt, flagellari. Tunc inquam, tem-
 pus est, vt fur timeat, cum videt sui similē suspen-
 dio

Ephes. 5.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

Roma. 14.

dio adiudicari. Quoties enim fur aliquis cruci-
 figitur, omnibus aliis furibus similis pœna inten-
 tatur, nisi furari destiterint. Nec aliud nobis per-
 suadeamus, cum Deus nunc hos, nunc illos punit,
 iudicioque suo premit. Putatis (inquit Christus) Lucæ 13.
 quòd hi soli peccauerint, super quos cecidit tur-
 ris in Siloë? Non, dico vobis: sed nisi pœniten-
 tiam egeritis, omnes simul peribitis. Hæc ideo
 tam diffusè tamque seridè dicere volui, quòd
 videam plerosque, posteaquam timere dedidi-
 cerunt, seque ab hostibus securos putant, mul-
 tò minùs de emendatione vitæ cogitare, quam
 prius. Deus misereatur nostri. Hoc vnum pio ho-
 mini residuum est, vt sic dicat, orètque. Quando-
 quidem nemo est, qui in hoc tam pio & planè ne-
 cessario opere corrigendorum vitiorum sedulam
 & constantem operam impendat. Et hætenus
 quidem satis de primo verbo. Hoc vnum si perfe-
 ctè cordibus nostris inscribere sciremus, quæ re-
 stant, x seipsis sequerentur. Verum procedamus
 in Psalmo. Sic igitur David vterius orat:

*Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet
 vultu suu super nos, & misereatur nostri.* Tria quædã,
 imò iuxta translatione nostrã, quatuor petit Da-
 uid in primo hoc versu, quorum posterius maius
 quid habet, & etiam expressius sonat, quam præ-
 cedens. Nam primò oramus pro misericordia: se-
 cundò pro benedictione: tertio pro illuminatione
 vultus Dei super nos: quartò iteru pro misericor-
 dia: verum alia ratione, quam in exordio. Et de pri-
 mo quidem audiuius. Nunc secundum accipia-
 mus, & quid sibi velit benedictio Dei inuestige-

mus. Nec quisquam tēdio afficiatur, quōd tam len-
tē in expositione huius Psalmi progredior, tam-
que diu primo huic versui inhareo. Digna enim
sunt omnia eius verba, quæ ad viuū excutian-
tur. Deus (inquit) benedicat nos. Hic est verus or-
do. Tunc enim fiducialiter Dei benedictionem pe-
tere possumus, cum prius ex corde pro misericor-
dia & remissione peccatorum orauimus. Quem-
admodum autem iuxta primum verbum dixi, ita
& circa hoc secundum dico, facile quidem dictū
est, Deus benedicat nobis. Multa enim hæc bene-
dictio includit, in dō longē plura, quā vel ipsū
verbum præ se ferat, vel simpliciores quisque vel
cogitent, vel credant. His enim videtur, quōd be-
nedicere nihil magni adferat: quando quidem be-
nedicere apud nos nihil aliud est, quā bene de
aliquo loqui, & bona precari. Hoc autē apud nos
scimus: at non semper dare possumus, quod opta-

Matth. 5. mus. Nam benedicere nostrum, nihil magnum
est: quando quidem & Publicani & Ethnici sibi
mutuō bona precari possunt. Multō autem aliud
est, vbi Deus benedicit. Eius enim benedictio, non
verbis tantū & precatione fit: sed eius benedice-
re, est benefacere: quemadmodum eius dicere, est

Heb. 4. eius facere. Verbum enim eius est viuū, & effi-
cax, & penetrabilius omni gladio ancipiti. Vnde
& Dauid, Ipse, inquit, dixit, & facta sunt: ipse man-
dauit, & creata sunt. Et Moses: Dixit Deus, fiat
lux, & facta est lux: dixit, fiat firmamentum, & fa-
ctum est, &c. Sic & quē Deus benedicit, huic certō
Gene. 11. benefacit. Id quod in Abrahamo apertissimē vi-

demus.

demus. Benedicam (inquit) te. Statimque subdit,
qualis futura erat ea benedictio: Magnificabo no-
mē tuum, multiplicabo semen tuum, sicut stellas
cœli. Faciā te in gentem magnam, tibiq; & semini
tuo dabo terrā hanc. Ideo magna differentia est
inter benedicere Dei, & nostrum. Cum enim ipse
nos benedicit, crescimus: itidē & nos, cum ipsum
benedicimus, crescimus. Ipse quidē benedictio-
nis nostræ non indiget: nos autem benedictione
eius carere non possumus. Ipse nostrā benedictio-
ne nec melius, nec maledictione nostrā deterius
habet. Qui enim Deo maledicit, sibi ipsi nocet.
Qui Deum benedicit, se ipsum commodo afficit.
Tunc nos eum benedicimus, cum eum laudamus,
& gratias agimus. Tunc autem ipse benedicit no-
bis, cum benefacit: Vtrunq; ad nostrā vtilitatē ce-
dit: Deo nihil ex nostrā benedictione accrescit.
Ipsi peribunt, tu autē permanebis. Cæterum non
possumus Deū benedicere, & laudare, atque gra-
tias agere, nisi ipse prior benedicat nos. Imō ideo
nos benedicit, vt eū iterū benedicamus, & laude-
mus. Hunc fructum in nobis querit. Illud quidem
est pluuia, (dicit Augustinus) hoc autem fructus.
Quōd largius igitur pluuia diuinorū beneficiorū
supernē nobis infunditur, eō abundantius fructus
diuinę laudis in nobis succrescūt & augētur. Quōd
benignius Deus benedictionem suā nobis immit-
tit, eō feruentius, maiorq; cum animi hilaritate,
nos ei laudes gratiarūque actiones referimus.
Oseruandum autē, q̄ non vnus generis sunt be-
nedictiones Dei. Benedicit enim Deus & tēpora-
liter & corporaliter, & spiritualiter. De tempora-

g 5

li benedictione dicit Salomon, benedictio Domini diuites facit. Et Dauid de homine iusto, Gloria & diuitiæ in domo eius: potens in terra erit semē eius, generatio rectorum benedicetur. Et Moses, **Deu. 28.** Si in præceptis Dei ambulaueris & mandata eius custodieris, benedictus eris in ciuitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum. Benedicta horrea tua, & benedicta reliquiæ tuæ, &c. **1. Reg. 6.** Hoc modo etiam Deus domum Obededom benedixisse legitur. De eadem benedictione etiam Dauid loquitur, cum de Deo dicit, **Psal. 144.** Aperis tu manum tuam, & implebis omne animal benedictione. Ad corporalem benedictionem pertinet illud, quod Moyses semel atque iterum in prima rerum creatione ponit. **Gene. 1.** Benedixit (inquit) illis Deus, & dixit, Crescite & multiplicamini. Item quod Dauid de viro pio dicit, **Psal. 129.** Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum, nempe quod labores manuum suarum manducabit: filiosque, sicut nouellas oliuarum, in circuitu mensæ suæ videbit. Eodem pertinet, quod Moyses ait, **Deu. 28.** Si in præceptis Dei ambulaueris, auferet à te Dominus omnem plagam Ægypti, &c. De spiritali autem benedictione ita scribit Paulus: **Ephes. 1.** Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni spiritali benedictione in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē: in quo habemus redemptionem in sanguine eius, nempe remissionē peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis. Hæc est benedictio Dei spiritalis. De qua & Abrahamo diceb

dicebatur, In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Hanc benedictionem spiritalē hic petit Dauid: quamuis etiam alia dona Dei sint, sed talia dona, quæ etiam malis & impiis dat. Non enim soli boni temporalia bona, sanitatem corporis, vxoress fecundas, filiorum copiã, &c. habet, **Gen. 22.** verum etiam mali & impij, licet nõ semper. Vult enim Deus hæc externa temporalia & corporalia dona permitta habere. Dat ea piis & impiis: aufert etiam ea piis & impiis. Ideo autem ea permitta esse vult (inquit Augustinus) quia si solis bonis ea daret, cogitare possent impij, quod etiam ipsos oporteret pro solis temporalibus Deo seruire. E diuerso, si solis malis talia bona daret, fieri posset, vt etiam boni in studio pietatis languerent, ne scilicet huiusmodi bonis destituerentur. Ad eundem modum si solis malis temporalia hæc auferretur, sibi ipsis persuasuri essent, se iam in amissione temporalium omnem aliam poenã euasisse, nec quicquã, illis amplius timendum esse. Quod si solis bonis auferrentur, possent iterum tardiores fieri ad pietatē, quasi frustra laboraturi. Ob hæc igitur causam Deus temporalia hæc bona ita permiscet. Bonis ea dat, vt sit, quo se ipsos in peregrinatione sua cõsolentur, ne omnino deficiant. Malis ea dat, vt ea beneficentia ipsos ad poenitentiam prouocet: & vt pijeò diligentius spiritalia & æterna bona quarant, quæ cum malis non habent communia. Ad eundem modum aliquando piis aufert temporalia, vt probentur, an cum sancto Iob dicere possint, Dominus dedit, Dominus abstulit. Item, Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare

quare non sustineamus? Sic & malis aliquando aufert temporalia, vt etiam in hac vita iram Dei sentiant. Quandoquidem igitur Deus solus, etiam hæc externa & temporalia dat & aufert, non incongruè benedictio eius nominatur, cum ea dat: maledictio autem, cum ea aufert. Quauis propriè loquendo, solis piis benedictio Domini sit. Illis enim omnia cooperantur in bonum. Impiis autem etiam ea, quæ bona sunt, plerunque cedunt in malum. E diuerso solis impiis maledictio est, cum Deus eis temporalia aufert. Bonis autem non est maledictio, quia maiora adhuc bona à Deo habent & meliora. Eorum benedictio est spiritualis, & eam potissimum quærunt. Hac enim spirituali benedictione solos amicos benedicit. Et de hac benedictione vel maximè loquitur Dauid hoc loco, quod vel hinc colligitur, quod non tantum benedictionem, verum etiam illuminationem vultus Dei petit. Nihilo secius tamen possumus hanc Dei benedictionem, etiam ad temporalia & corporalia bona referre. Nam & ipsa Deus dat, vt sunt pax, securitas, sanitas, prosperitas, copia victualium, frugifera tempora, &c. Sic etiam Scriptura frequenter de benedictione Dei loquitur, vt etiam supra memoratum est. Sicut enim & Dauid ait, Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: Et rege eos vsque in seculum. Et Isaac ad Esau: In rore cæli & pinguedine terræ erit benedictio tua. Ad eum modum possumus etiam hanc Dauidis precessionem intelligere, Deus benedicat nobis: hoc est, dignetur à nobis auferre omnes

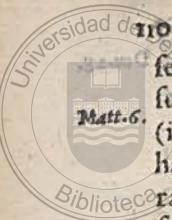
Psal. 28.

Gen. 27.

omnes illas maledictiones, quas in lege impiis ^{Dei. 28.} comminatus est: ediuerso autem omnibus illis benedictionibus exhilarare, quas in eadem piis pollicitus est. En omnia hæc in se comprehendit, quod Dauid dicit, Deus benedicat nobis. Quid autem & nobis, & Ecclesie sanctæ Dei melius facere possemus, quàm sic orare? Itaque verbum hoc hodie cordi inscribamus, Oremus pro benedictione Dei, ita tamen, vt quemadmodum dixi, præcedentium verborum nõ obliuiscamur. Nisi enim prius misericordiam & gratiam consequuti fuerimus, ad veram benedictionem peruenire non possumus. Imò quandiu in peccatis manserimus, externa illa benedictio nihil aliud nobis erit, quàm vera maledictio, vt & supra indicatum est. Et hæc nus igitur de benedictione externa.

SERMO TERTIVS.

IN Psalmo Sexagesimo sexto ita nos orare docuit sanctus Dauid: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis. Circa quæ verba etiam paucis ostendi, quid sit, & quatenus se extendat benedictio illa Dei. Itèmq; quod nõ in nudis verbis, sed omnigenis beneficiis constet. Quot enim modis homini bona obuenire possunt, tot modis etiam Deus nobis benedicit. Quatuor autem modis homini bona contingunt, in corpore, in rebus externis, in anima, & in æterna beatitudine. Itaque etiam benedictio quadruplex est: quod & superiori sermone subindicaui. Necessè est autem, vt in his benedictionibus à Deo petendis verum ordinem seruem

feruemus. Spiritualia & æterna prius querenda sunt, quàm temporalia & corporalia. Primum (inquit) querite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc adiicientur vobis. Nam temporalia & corporalia bona etiam malis dantur, verùm ita, vt in spiritualibus & æternis partem nullam habeant. Id quod in Abraham præostensum fuit, qui filiis concubinarum dedit munera, filio autem suo Isaac referuauit hæreditatem. Item Abraham ancillam Gen. 25. filium domo eiecit: solum autem Isaac secum retinuit. E diuerso Deus aliquando etiam filiis suis temporalia & corporalia aufert, eos in varias tribulationes coniecit, premit inopia, affligit cruce, variisque morbis & incommodis. Interim tamen spiritualibus & cœlestibus bonis quàm cumulatifsimè eos perfundit. Id quod pulchrè videtur Luc. 16. in Lazaro illo mendico, quo nihil miserius erat coram mundo, siue corpus, siue temporalia spectares. Interim tamen coram Deo tantus, tamque diues erat, vt moriens etiam ab Angelis portaretur in sinum Abraham. Eodem modo & Petrus cum Ioanne ad eum nihil temporalium bonorum habebant, vt Petrus audenter diceret, Argentum & aurum non est mihi. Interim tamen bonis spiritualibus ita abundabat, vt diceret, Quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi surge & ambula. Ad eum modum etiam Paulus de se aliisque credentibus dicit: Videmur quasi nihil habentes, & tamen omnia possidentes: quasi egen- tes, sed interim multos locupletantes, &c. Hæc autem Pauli verba Diuus Augustinus in expositione admodum pulchrè extendit. Quid dif-

fers (inquit) conuersionem tuam o homo? Quid times, miser, hæc temporalia relinquere, si bonus es? Suo certè tempore ea relinquant oportet, etiam si malus maneat. Si bene & piè viuens ea perdis, en is per seipsum te consolari dignabitur, qui ea tibi abstulit. Sarcina tua auro vacua est: at cor tuum plenum est fide, foris pauper es: at intus diues. Thesaurum & diuitias tuas tecum portas, etiam si è naufragio nudus euaderes. Muldò autem aliter se res habet cum impiis. Hi enim cum temporalia amittunt, duplex damnus patiuntur. Nã simul & domus, & conscientia eorum, à bonis vacuæ manent. Externè nihil habent, quo inopiam suam subleuent: internè illis deest, in quo requiescant. Et cur hoc? Quia in æstate non collegerunt, aut importarunt eas exemplo fornicarum, ad quas eos Salomon remittit. Tunc autem æstatem esse tibi persuadeas, dum sanus es, dũ omnia prosperè tecum aguntur, dum tempus & otium habes, dum diuitem & felicem te sentis. Hic tibi laborandum est, cibique spirituales importandi, vt etiam in hyeme, hoc est, cum aduersa ingruunt, cum morbi corpus occupant, cum vxor & filij, alijque necessarij moriuntur, nihilque externæ consolationis vsquam videtur, &c. à fame securus sis.

At nihil horum cogitant aut agunt mundani. Persuadent enim sibi ipsi, semper duraturam æstatem, hoc est, temporalem prosperitatem. Putant enim se iam fœdus pepigisse cum morte & inferno: dicuntque, Non veniet super nos malum. Longè aliter agit pius quisque in æstate, hoc est, dum tempus & fortuna arrident: præparat sibi cibos in futurum

172
 futuram hyemem, hoc est, tempus aduersitatis. Adit Ecclesiam: audit verbum Dei: orationi incumbit: laudibus Dei insistit: secū cogitat & ruminat, quod e scripturis audit, idq; cordi inscribit, &c. Hoc enim est exemplo fornicarum in æstate importare escas. Quod si hyems, hoc est, tempus aduersitatis inciderit, statim recurrit ad id, quod importauerat, quod legerat, quod audierat: illic suā inuenit consolationē, & cum alij eum iudicant miserum, & ab omnibus derelictum, ipse internè bonorū spiritualium dulcedine fruitur, &c. Hoc itaque est, quod Paulus de credētib; dicit: *Quasi tristes, semper autem gaudentes, &c.* Non igitur satis est, vt temporalia quæramus: nec satis nobis esse debet, cum ea habemus. Ea enim benedictio nō semper manet. Deus enim temporalia, & dat, & aufert. Id quod in Iob videmus. Spiritualia igitur quæramus, quæ manent, etiamsi temporalia percunt. Hæc Augustinus tot verbis, verūm non inanibus, in hunc Psalmum scripsit. Atque hoc id ipsum est, quod in Dauide nunc sequitur:

2. Cor. 6.

Iob 1.

Matt. 6.

Illuminet vultum suum super nos.) Hic vides, quod etiam Dauid non quancunque benedictionem à Deo perit, verūm adiectione huius verbi, non obscure subindicat, qualem benedictionem velit, ne quis suspicetur eum solam benedictionem temporalem desiderasse, vt ipse oblitus spiritualium bonorum ad sola temporalia animum intenderet: id quod Christiano homini minimè omnium competit. Nostra enim spes non in terrenis & visibilibus, sed in spiritualibus, & æternis bonis sita est. Nolite (inquit Christus) thesaurizare super

per terram, thesaurizate autē in cœlis. Spes enim quæ videtur, non est spes. Et Paulus ait, Et quæ videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Vis igitur scire, quibusnam rebus, præter temporalia illa opus habeamus? Vt Deus illuminet vultum suum super nos. Hæc est benedictio illa, quæ Deus solos bonos, solos amicos perfundit. Hæc magni nobis æstimari debet. Ad hanc enim ne comparari quidem meretur quicquid est, quod Deus malis dat, quantumuis magnum ac speciosum appareat. Beatum dixerunt populum, cui hæc, hoc est temporalia, adsunt. Quia enim Deus natura bonus est, solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniquos, datque omnibus affluenter & nulli improperat. Imò omne animal implet benedictione. Quin & lumen vultus sui etiam super pecora illuminat: nam & ipsa vident lucem huius mundi. Beati autem mundo corde: nam hi soli Deum videbunt. Et beatus populus, cuius est Dominus Deus eius. Et beati omnes, quos Deus oculo gratiæ suæ respexerit. Hoc quærebat Dauid. Hoc est lumen diuini vultus, ad quod respicere impij non possunt. Tollatur impius (ait Isaias) ne videat gloriam Dei. At dicis: An non habemus lumen naturæ, rationem videlicet & intellectum? Quemadmodum Dauid ait: Signatum est super nos lumen vultus tui. Et Paulus etiam de gentilibus & idololâtris: Quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Adeo vt etiam lumine naturæ, citra aliquam vltiorem illuminationem, ex ipsa creatura, perque ea quæ

Rom. 8.
2. Cor. 4.

Psal. 143.

Matt. 5.

Psa. 103

Mat. 5.
Psal. 143.

Isaie 26.

Psal. 4.
Roma. 1.

h

facta sunt inuisibilia Dei, hoc est, ipsius sempiternam virtutem & diuinitatem cognoscere potuissent. Quid igitur necesse est, vltiorem lucem & illuminationem à Deo petere? Ad hoc respōdeo. Certum quidem est, quod homini in prima creatione lumen quoddam inditum est, & tale quod nulla alia visibilis creatura habet: per quod etiam multò longius videt, quàm alia creaturæ terrestres. Ceterum per originale peccatum hoc lumen ad eò tenebris obductum est, indiēsque per actualia peccata magis & magis obscuratur, vt admodum paruum sit & penè nihil videat in rebus diuinis. Frequenter enim bonum esse iudicat, quod malum est: & quod malum est, iudicat bonum, quod amarum est, dulce: quod dulce, amarum. Tenebras iudicat esse lucem, & lucem tenebras. Amat & amplectitur, quod malum est, fugit & odit, quod bonum est. Ideo pius homo iuxta hoc lumen, quod ita fallit, aliud lumen quærit, idque desuper: dicitque cum Dauide: Dominus illuminatio mea, & salus mea. Et iterum: Illustra faciem tuam super seruum tuum. Et iterum: Tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas. Et iterum: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Et cū Michæa: Cū sederò in tenebris, Dominus lux mea est. Et cum Sapiente: Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam, vt mecum sit, & mecum laboret, &c. Hoc lumen etiam Dauid hic petit, cū dicit, Illuminet Deus vultum suum super nos. Quod autem non simpliciter dicit, Deus det nobis lumen suum, aut illuminet nos: sed, Illuminet vultum

Isaie 5.

Psal. 26

Psal. 30

Psal. 17

Psal. 11

Mich. 7

Sapient. 7

vultum suum super nos: non intelligendum est, quasi facies aut vultus Dei non semper luceat, aut quod orationibus nostris hoc efficere possimus. Nequaquam. Non oramus pro Deo, sed pro nobis, nec dicimus, Domine illumina vultum tuum: sed addimus, Super nos: vt sit sensus huius verbi, Dominus illustret nos vultu suo, splendorque lucis suæ: faciemque suam ad nos uertat, vt & nos per splendorem vultus sui illuminemur. Quemadmodum enim sol cū in ortu suo radios suos diffundit, etiam nos illuminat, vt videamus, qui prius in nocte & meris tenebris eramus: ita & diuinus ille splendor & lumen vultus Dei nos illuminat. Quādiu enim nihil, nisi naturæ lumē habemus, certò in tenebris ambulamus: somnia & opiniones nostras sequimur, non veritatem: contendimus esse, quod nō est: erramus tum vel maxime, cū recta via nos incedere putamus. Ratio enim nostra, vbi nimium ei tribuimus, saepe nos abducit à regia via in magnos & pudendos errores, quemadmodum in plerisque doctissimis viris Ecclesia Catholica ante nos vidit, & nos etiam nunc videmus. Hos enim nihil aliud fefellit, quàm quod rationi, propriaeque imaginationi plus crediderunt, quàm verbo Dei. Vbi autem lux illa diuina desuper infunditur, illic videt homo, quod prius non videbat: imò videt rationem suam, si sola sit, in rebus diuinis meras tenebras esse. Hic cogimur dicere, quod paganus ille dicebat, Hoc tantum scio, quod nescio: Quin & Paulus, etiam post perceptam lucem illam diuinam, nihil se arbitratur scire, nisi se-

sum crucifixum. Imò si lumen illud cœleste desideras, necesse est, vt lumini rationis tuæ diffidas. Qui vult (inquit) sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens. Et quid multis opus est? Qui lumen illud cœleste desiderat, is rationem & intellectum suū captiuare studeat in obsequium Christi. Ratio enim nostra in diuinis se sola nihil agit, nisi lumen vultus Dei infundatur desuper. Illuminet (inquit) vultum suum super nos. Quod est autem lumen illud vultus Domini (nam hoc solum quærit & perit Dauid) nisi Christus Iesus Dominus noster, quem Paulus nominat splendorem gloriæ Dei, & figuram substantiæ eius, & qui candor est lucis æternæ, speculumque sine macula? Hæc est vera illa lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnde & de se ipso dixit: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Et iterum: Qui videt me, videt & patrem meum. De hoc lumine etiam Prophetæ vaticinati sunt. Sic enim in Malachia legimus: Vobis autem timentibus Deum, orietur sol iustitiæ. Et in Isaia 9. Isaia: Habitatibus in regione vmbre mortis, lux orta est eis. Et in Dauide: Domine in lumine vultus tui ambulabunt. Et iterum, Da mihi intellectū & scrutabor legem tuam, & exquiram eam semper. Quod si quæras, ob quâ causam Christus lumen dicatur, & quomodo illuminet: responsio in promptu est, quod per Spiritum sanctum hoc facit. Ipse inquit docebit vos omnia. Et iterum: Ipse me clarificabit, testimoniūque perhibebit de me. Pro hoc lumine Dauid etiam in alio loco suspi

Hebr. 1.

Sap. 2.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Mal. 4.

Isaia 9.

Psal. 88.

Psal. 118.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

1. Cor. 3.

1. Cor. 10.

Biblioteca

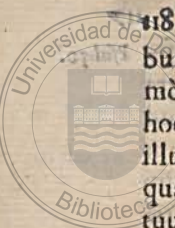
suspirat. Spiritum sanctum (inquit) tuum ne auferas à me. Hoc igitur lumen vultus Dei, nempe gratiam & illuminationem per Christum, Dauid hic petit. An non autem tibi videtur, quod etiam hæc oratio hoc tempore necessaria sit? Quid enim sumus, quid scimus? Quid possumus, citra gratiā & illuminationem Spiritus sancti? Illuminet igitur piissimus Deus hunc vultum, aut potius faciem suam super nos, (quæ Christus est) vel ipso teste, cum dicit, Qui videt me, videt & Patrem meum. Ceterum quod in fine repetitur verbum illud, Et misereatur nostri: in Hebræo quidē (vt & supra dixi) nō habetur: nō tamē temere & sine causa in translatione nostra adiūctum est. Non enim ex meritis nostris, sed ex sola gratia est, quod Deus nobis remittit peccata, quod benedixit, quod lumen vultus sui nobis manifestat in Christo. Omnia hæc soli gratiæ Dei ascribenda sunt. Et ob eam causam tamen exordio, quàm in fine huius primi versus, misericordiæ Dei mentio fit. Faxit Deus, vt ab eadem nunquam excidamus, Amen.

Ioan. 14.

SERMO Q V A R T V S .

Rimum huius Psalmi versiculū, præcedentibus tribus sermonibus utcunque explicauī, causam assignando, cur Dauid primò omnium misericordiam petat, & petere doceat: deinde quid sibi velit eo verbo, quo dicit, Deus benedicat nobis: postremò, quid etiam tertium verbum in se contineat, quo dicit illuminet vultum suum super nos. Duo

bus enim modis verbum hoc intelligi potest: Primò vt sit sensus, Illuminet vultum suu super nos; hoc est, aperiat nobis oculos, mentemq; nostram illustret, vt videamus imaginem eius in nobis, quasi diceret, Domine impressisti nobis vultum tuum: fecisti nos ad imaginem tuam: quæ tamè in multis hominibus per peccatum obfuscata est. Pauci etiam sunt, qui hanc Dei imaginem in se ipsis agnoscant. Indignum autem est, vt tua imago in tenebris delitescat, vt nec videri nec agnoscì possit. Itaque ó Domine Deus, emitte super nos radiu sapietia tuæ, depelle à nobis tenebras nostras, vt imago tua in nobis fulgeat, vt agnoscamus nos ad imaginem tuam factos. Tu enim es, qui illuminas lucernas nostras. O Deus noster illumina tenebras nostras. Si imago tua (quod ingenuè fatemur) in nobis deturpata est, vt eam non exprimamus, quemadmodum probos, & minime degeneres filios decet, tu eam per gratiã & Spiritum tuum restituere digneris, &c. In hunc modum Diuus Augustinus verbum hoc intellexit, & exposuit, & quidem satis pie: quanquam, vt præcedenti sermone dixi, ab aliis intelligatur de lumine illo, quod illuminat omnem hominè per aduentum suum in hunc mundum. At dicet quispiam: Quid nobis hoc lumine opus est? An nõ sol externus hoc præstat, vt omnia videamus? An non acutum cernit homo? quid enim tam abstrusum, tam subtile in rebus externis, quod non indagauerit, & inuenerit ratio humana? Eaque indies noua & nunquam visa in lucem profert tanto acumine & subtilitate, vt nemo satis mirari possit

Psal. 17

Ioan. 1.

sit tantum lucis rationi humanæ inditum esse. Quid igitur opus est, aliud lumen è coelis quærere? Audi quid Dauid vltèrius dicat:

Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Ad hoc (inquam) egemus lumine vultus Dei, vt & via & salutare Dei in omni terra, & in omnibus gentibus cognoscantur. Terra enim extra cognitionem Dei plena est tenebris & cæcitate. Et cū Dauid hæc diceret, Deus in sola Iudæa, & apud Iudæos notus erat. Cæteru pio homini satis non erat, quod ipse cū populo suo viam & salutare Dei videbant & cognoscebant: sed oprabat & orabat, vt eadè etiam omnes homines in omni terra viderent & cognoscerent.

Atq; hic vides, quàm multo aliter affectus fuerit sanctus Dauid, quàm nūc nostri Iudæi, sunt, qui sibi solis Deū vendicant, nobis inuidet & indignos putat, vt cū ipsis viam & salutare Dei cognoscamus: maluntq; perire, quàm nos in cõmunionem tantorū bonorum recipere: dataq; opera extra viã currunt, ne nos viæ comites habere cogantur: malunt deniq; oculos claudere, vt salutare Dei nõ videant, quàm pati vt nos ea gratia fruamur. At nõ sic agit pius Dauid: imò orat & petit, vt via & salutare Dei vbiq; & ab omnibus etiam gentibus cognoscantur. id quod certò piæ mentis indiciu est, quæadmodu & aliis inuidere salutem, maxime impietatis nota est. Nec te moueat, quod hic idè Dauid, aliq; Prophetæ, & pij homines, aliquando cõtra gentes orasse leguntur, vt exterminarentur & periret. Sic Dauid alicubi orat: Effunde irã tuã in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ no-

Psal. 79

Psal. 78.

men tuum non inuocauerunt. Ad eundem modū orabat & sancta illa Iudith contra Holophernem & Assyrios. Erige Domine brachium tuum, sicut ab initio, & allide virtutem illorum, in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, &c. Similia his multa inuenies in Scriptura sacra: quæ tamen vt dixi, te mouere nõ debent. Non enim sancti ex vindictæ cupiditate sic orarunt, sed vt blasphemis impiisque factis eorum finis imponeretur: quando quidem ipsi in animum non inducerent à talibus desistere. Hic autem Dauid longè aliter orat, nempe, vt etiam gentes Deum, salutareque eius cognoscant, ad suam ipsorum salutem.

Videamus igitur, quam sit Dei via, & quod salutare eius. Nemo enim dubitare potest, quin magnum quid in his duobus situm sit, quando quidem Dauid ea de causa lumen è cælo petit, vt mundus hæc cognoscere possit. Et reuera sic est. Nam mundus cum omni ratione sua neutrum ex his vel videre, vel indagare potest. Nescierunt, (inquit Dauid) non intellexerunt, in tenebris ambulant. Obserua autem, quòd hic metaphora illa vtitur: quæ admodum frequens est in Scripturis, vt per viam intelligatur certum cuiusque consilium, & propositum hoc vel illud faciendi, sic vel sic viuendi, in hoc vel illo perseverandi. Quicquid igitur homo ita apud se cogitat, proponit, agit, perficit, via eius dicitur in Scripturis: hinc nimirum similitudine sumpta, quòd sicut quis viam ingressus, quæ sibi bona videtur, & qua id, quod quærit, se adepturum sperat, constanter pergat, nec facile se auocari patitur, donec ad locum destinatum veniat:

Psal. 81.

niat: ita & homo quicquid apud se cogitat, proponit, pro bono ducit, hoc exequitur, illucque omnes suos cogitatus, verba & opera dirigit: nec cessat, aut auelli se patitur, donec quod quærit, consequatur. Et quemadmodum super terrâ peregrinantibus ignis viæ occurrunt, quarum hæc quidem lata & spatiosa, illa autem angusta est, nec ad vnum locum omnes tendunt: ita & variæ dissimilesque sunt hominum cogitationes, proposita, consilia, verba, & opera. Habent enim impij viam suam, in qua ambulant, quæ nihil aliud est, quàm eorum cogitationes, consilia, proposita, conatus, verba, & opera, quibus occupantur. Atque hæc est via impiorum, de qua Dauid, Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra derisorum non sedit. Et in fine Psalmi: Iter impiorum peribit, hoc est, Et vita eorum, & quicquid agunt aut instituant, in interitum ibit. De hac via peccatorum passim fit mentio in scripturis. Sic enim & Dauid in alio loco dicit: Contritio & infelicitas in viis eorum. Et Hieremias: Quam vilis facta es iterans vias tuas! Et sapiens in persona impiorum: Lassati sumus in via iniquitatis. Deinde etiam pij habent vias suas, hoc est, consilia, cogitationes, conatus, verba & opera, verum longè ab impiorum consiliis & operibus diuersa. Impiorum enim viam nominat Scriptura viam iniquitatis, & viam mortis: piorum autem via, dicitur via mandatorum Dei, via vitæ, via iustitiæ, via veritatis. De hac piorum via in Dauide multa legimus: vt cum dicit, Beati immaculati in via, qui ambulant

Psalm. 118.
Hier. 2.
Sapient. 5.
Psalm. 118.
Ibidem.

Psal. 1. in lege Domini. Et iterum: Nouit Dominus viam iustorum. hoc est, sicut ipsos nouit & fouet, ita & omnis eorum vita & actiones illi placent. Præterea in Scriptura sacra etiam legimus de viis Domini, quæ nihil aliud sunt, quam ipsius propositum, ipsius consilia, decreta, cogitationes & opera. Sic in Isaia dicit: Non sunt viæ meæ viæ vestræ, &c. Et Ezechiele: An non sunt æquæ viæ meæ, & non magis viæ vestræ prauæ sunt? Et in

Isa. 55.
Eccl. 13.

Isa. 24.

Dauid: Omnes viæ Domini misericordia & veritas. In hunc modum etiam hic per viam Domini nihil aliud intelligere debemus, quæ ipsius voluntatem, beneplacitum, præcepta, consilia, & opera. Sensus igitur verbi huius est, O Domine Deus, quia multæ viæ in mundo sunt: (habent enim impij viam suam, quæ tamen nihil est, quàm tenebræ & non lux: habent pij viam suam: habent hæretici vias suas: habent avari, ambitiosi, luxuriosi, vias suas: & vt semel omnia dicam, habent omnes homines suas proprias vias, consilia, adinventiones, & cuilibet videtur sua via optima & certissima esse, cum tamen nulli earum tutò se quis committere possit.) tu itaque illumina vultum tuum super nos, vt cognoscamus viam tuam, quæ ducit ad te, viam quam nos ambulare iussisti: vt non eamus per vias tenebrosas peccatorum, quæ ducunt ad perditionem. Caterùm quæ sit certissima illa via Dei, ex Euangelio discimus, vbi Christus ait: Ego sum via veritas & vita: Nemo venit ad patrem nisi per me. Itémq; Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur. In hac via non corporalibus, sed spiritualibus gressibus,

Prou. 4.

Ioan. 14.

Ioan. 10.

nos

nos incedere oportet, fide scilicet in Deum, & charitate in proximum. Hæc est via Domini, ambulate in ea, dicit Isaia. Tunc itaque cognoscimus viam Domini, cum Deus secundum bonitatem suam, nos dirigit in veritate sua: hoc est, cum in fide incedimus, ex fide viuimus, vitam Deo dignam agimus, omnia ex sincera fide citra omnem simulationem facimus, & in omnibus cogitationibus, consiliis, conatibus, operibus, nihil aliud quam Deum quærimus. Hoc est cognoscere viam Domini. Hoc petit Dauid, nec pro se tantum, sed pro omnibus hominibus: O Domine (inquit) da lumen tuum, vt videamus, quod omnes viæ nostræ nihil sunt, imò ducunt ad mortem. Da vt cognoscamus tuam viam, & in ea ambulemus, vt te tuamque voluntatem cognoscamus, & amplectamur, & impleamus: tuæ inspirationi, consilio, verbo locum demus, & non inspirationi Dæmonum, mundi, & carnis, vt cognoscamus viam tuam in terra, quemadmodum cognoscitur in cælis, vbi tu solus es omnia in omnibus. Hoc igitur vnum est, quod Dauid in hoc versiculo petit, & petere nos docet. Alterum est, quod statim subnectit, In omnibus gentibus salutare tuum. Hoc autem idem est cum eo, quod præcedit: verum aliquantò expressius rem ipsam explicat. Christus enim & via & salus nostra est, hinc Simeon ille Euangelicus ipsum in vlnis suis gestans, Viderunt (inquit) oculi mei salutare tuum. Et Deus ipse, Posui te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Qui igitur viam Domini cognoscere cupit, inno

Isa. 30.

1. Cor. 15.

Luc. 2.

Isa. 49.

Chri

Christum apprehendat. Qui enim Christum non cognoscit, is nec salutem, nec viam ad Deum videt. Ideo Dauid vtrunque connectit, petitque, ut hæc via & salus Dei, non in terra solum, sed in omnibus gentibus cognoscatur. Vbi iterum videmus veram charitatem, imò largitudinem charitatis, quæ se extendit ad omnes homines, in omnes fines terræ. Ipsi quidem Dauidi & via & salutare Dei manifestata fuerant: verum propria salute nõ contentus, optabat ut alij quoque homines hoc ipsum, quod ipse viderat, videre possent. Et quid melius magisque necessarium etiam nos optare petere & orare possemus, quam ut omnes homines viam & salutare Dei cognoscerent? Per hoc enim nobis vnde quaque consultum, omniæque sublata essent, quæ nos hæcenus erga inuicem exacerbauerunt, & tantum nos in mutuas cædes incitarunt. Non enim aliam video causam huius tantæ tamque diutinæ inter nos dissensionis & discordiæ, quam quòd non omnes cognoscimus viam & salutare Dei. Nemo quidem non videtur sibi & viam, & salutare Dei egregiè cognoscere: plerunque autem nos ipsos fallimus. Si enim omnes viam Domini cognosceremus, non tantum impietatis, iniustitiæ & turpitudinis, imò nihil eorum de quibus Paulus Gal. 5. & 2. Timot. 3. conspiceretur. Quòd si etiam omnes homines salutare Dei, hoc est, Christum agnoscerent, non tot erroribus, superstitionibus, abusibus sordidatam videremus Ecclesiam. Imò si omnes Christum agnoscerent, nullus iam vel Iudæus vel hæreticus esset, sed vnum ouile & vnus pastor. Itèmq; vnus

Ioan. 10.

Domi

Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, ^{Eph. 4.} & Pater omnium, qui esset super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. An non autem Ecclesiæ optime consultum esset, si hæc nostro tempore contingerent? Homines quidem suis consiliis hoc nunquam efficiunt. Eò fortius igitur cū Dauid clamemus, Deus illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri: ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Hæc oratio ad reformandam & repurgandam Ecclesiam non nihil efficere posset, &c.

SERMO QUINTVS.

Irca secundum Psalmi sexagesimiseptimi versum, præter ea, quæ annotaui, etiam hoc obseruandum est, quòd in eo versu personam mutat. Cùm enim in exordio Psalmi, quasi cum aliis de Deo in tertia persona loqui cœpisset: Deus (inquit) misereatur nostri: nunc in hoc versu ad Deum conuersus cum ipso in secunda persona, quasi coram positus, ipsumque præsentem videns, loquitur. O Domine (inquit) da ut cognoscamus viam tuam in terra, &c. Atque hæc mutatio personæ valde frequens est in Psalmis propter affectus, desideria & commotiones, quas Spiritu sanctus in cordibus fidelium excitat: quemadmodum etiam in nobis ipsis experimur. Cùm enim de Deo cogitamus, loquimur, audimus, aut legimus, cõtinere nos non possumus, quin vel cogitemus vel dicamus, O Domine, quàm bonus es sperantibus in te!

Quàm suavis est Spiritus tuus, his qui diligunt te!

Quis

Thre. 3.
Sap. 12.

Quis tibi non credat, teque amertimeatq;? Quis est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum? Quis sum ego, & domus patris mei, quod mihi tanta polliceris? Hæc est personæ mutatio. Nec quisquam pius est, qui hoc nõ in seipso experiatur. Hoc ipsius etiam hic videmus in Dauide. Totus hic Psalmus spirat deuotionem, bonos affectus, & commotiones internas. Non igitur mirum, quod David nunc aliis de Deo prædicat statim autem, quasi aliunde rediens, cum Deo ipso loquatur. Certissimũ enim indicium est, quod non ex frigido corde de Deo locutus, quemadmodum nos facimus, qui ipsi Psalmos & cantamus & legimus, sed plerunque sine feruore spiritus & deuotione, imò cum tædio & fastidio. Davidis autem verba ex magno feruore spiritus procedebant, nihilq; aliud præ se ferebant, nisi deuotionem & ardorem animi. Quemadmodum de Deo externè loquebatur, ita & in corde sentiebat. Atque hoc demum est Psalmos cum fructu canere. Hoc cui datum est, nõ mirabitur Dauidem toties personam mutasse: quin potius & ipse similia faciet. Verum de his satis. Nam & residua huius Psalmi verba discutienda nobis sunt. Audiuimus igitur, quam ob causam David ante omnia hoc optauerit, vt Deus nostri misereatur, nõsq; benedicat, & illuminet: nempe vt cognoscatur via & salutare eius: idq; nõ in vno loco, aut vno populo, sed in omni terra omnibusq; gentibus. Nullũ autem ex his verbis frustra positum putemus. Primò enim, quod tam aperte loquitur de via Dei, eiusq; salutarì, innuere voluit se ho

se hominum vias, & salutem, vel auxilium non magnificere. Idem enim est, ac si dixisset, Custodi nos Domine, ne vnquam in viis hominum ambulemus, aut in salute eorum confidamus. Nam viæ eorum sunt tenebræ & lubricum, & salus eorum vana. Aegyptus enim homo, & non Deus: & equi eorum caro, & non spiritus. Nec est, quod quisquam confidat etiam in principibus, aut filiis hominum, in quibus nulla est salus. Exhibet enim spiritus illorum & reuertetur in terram suã: peribuntque vna die omnes cogitationes eorum. Da igitur Domine Deus gratiam, benedictionem & lumen, vt tuam viam & salutare tuum cognoscamus. Cæterum via Dei est, qua & ipse venit ad nos, & nos ad ipsum. Et quæ est illa via, qua Deus venit ad nos? Omnes viæ eius (dicit David) misericordia & veritas. Per hanc viam Deus venit ad nos. Per hæc media nobiscũ agit. Quicquid enim nobis promissit, aut benefacit, non aliunde procedit, quàm quod ex natura bonus est, suãque nobis bona promissit. Per eãdem hanc viã etiam ad Deũ nobis redeundum est, videlicet vt per fidẽ & eius misericordiam & veritatẽ agnoscamus & apprehendamus: per spem in eadem eius misericordia & veritate confidamus: per charitatem autem ipsum super misericordia & veritate eius laudemus & diligimus. Vt cognoscamus in terra viam tuam. Cæterum via hæc Domini nusquam melius videtur, quàm in Christo. In ipso enim misericordia & veritas obuauerunt sibi, iustitia & pax osculata sunt. Per ipsũ apparuit nobis gratia Dei. In ipso etiam sunt omnes promissiones Dei, Amẽ & Etiam

Psa. 34.

Psa. 59.

Isa. 31.

Psa. 14.

Psa. 24.

Psal. 84.

Tit. 2.

2. Cor. 1.

& Etiam. Deinde etiam ipsum salutare Dei nihil aliud est, quàm Christus ipse. Per ipsum enim solum nos ducit ad salutem. Et ob eam causam etiã ubique in Scripturis nominatur solus vel salutare Dei. Huc pertinet, quod Simeon dixit: Nunc dimittis Domine seruum tuum in pace: Quia videntur oculi mei salutare tuum. Et Isaias: Videbit omnis caro salutare Dei. Et iterum: Exultabimus in salutari tuo. Et Deus ipse: Salus mea nõ morabitur. Isaiã 46. Et iterum: Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terrã. Et Dauid: Redde mihi lætitiã salutaris tui. hoc est, exhilara me per Christum filium tuum mihi promissum & reuelatum. Plura ad hanc rem pertinentia ex Scripturis possem adducere, in quibus Christus salutare, vel salus Dei nominatur. Hinc & Dauid hic orat, vt via & salutare Dei, hoc est, ipsius misericordia & veritas per Christũ nobis ostendatur, & inter omnes gentes & in omni terra cognoscatur. At dicit hic quispiam, Ecquid tantopere refert viam & salutare Dei, ab omnibus gentibus, & in omni terra cognosci? aut quid utilitatis inde consequitur mundus? Audi sequentia.

Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Sensus verborum est, Si via & salus tua ubiq; cognosceretur, fieri non posset, quin omnes nomen sanctum tuum magnificarent, omnesque gentes gaudio perfunderentur, propterea quod iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Ob

eam

eam causam summis votis exopto, vt omnes homines ubiq; terrarum, viam & salutare tuum cognoscant. Quod tamen fieri nõ potest, nisi tua misericordia, benedictio, & illuminatio vultus tui præcedant, & viam ad hoc præparent. Atque hic vides, quàm pulchrè Dauid seipsum magis ac magis declaret, & quid finaliter etiam quærat. Perierat lumen vultus Dei in eum finem, vt omnibus hominibus nota fieret via & salutare Dei: verum non in hoc consistit, ne quis putaret solam eum cognitionem exoptare: quemadmodum & Pseudochristiani nũc faciunt, q. de sola & nuda cognitione Dei, aut Christi, sibi placet omnia salua sibi esse iudicant, seq. perfectos Christianos esse autumat, si Euãgeliũ legere, de Christo loqui, aliisque viam salutis monstrare sciunt: hic sibi ipsis persuadentes, imò seipos miserè decipientes, quasi nulli vnquam fuerint, qui perfectiorem & absolutiorem Dei & Christi cognitionem habuerint: interim ne semel quidem cogitantes, non satis esse viam rectam cognitam habere, nisi per eandem incedamus, & salute per Christum nobis oblata rectè vtamur. Duo hæc paucissimi huius temporis attendunt, sola & nuda cognitione & fide contenti. Atqui certissime errant. Sanctus enim Dauid non tantum cognitionem, verum etiam fructus diuinæ cognitionis & fidei exoptat, & quærat. Et qui sunt illi fructus? Confessio & gaudium. Hoc (inquit) videre cuperè, vt omnes homines ex fide & cognitione tua, õ Deus, nomen tuum sanctificarent, te colerent, te glorificarent, te diligerent, & amarent, tibi ex animo seruirent in vera & omnimoda obe-

i

diencia, sequere in te solo, præceptisq; tuis oblectarent. Hinc enim nihil nõ boni sequeretur. Sic etiã in terra positi regnum tuum videre, habere, possidere possemus. Sic denique nihil bonorum nobis defuturum esset. Ceterum fieri nõ potest, vt te ex animo glorificemus, & in te solo gaudeamus, nisi prius cognouerimus viã & salutare tuum, hoc est, misericordiam & veritatem tuam, in Christo nobis ostensam. Ad quod tamen pertingere non possumus, nisi diuino lumine tuo desuper illustrati fuerimus. Huius autem capaces non sumus, quã diu in peccatis manserimus. Idcirco primò omnium gratiam & misericordiam, deinde benedictionem tuã, postremò lumen vultus tui à te precatus sum: simulque ostendi, ad quid huius luminis indigemus & quales fructus inde cuperem exoriri. Deus misereatur nostri, & benedicat nobis. Illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Tunc enim confitebuntur tibi populi Deus: confitebuntur, inquam, tibi populi omnes. Tũc latabũtur & exultabũt gentes, &c. Ex his, vt opinor, nemo non videre potest, quã pulchrè Dauid seipsum declarat, quãmq; concinnè & in vero ordine verba sua inuicem cõnectat, vt reuera melius ordinari nõ potuerint. Iam quẽ admodum veteres illi orare cogebantur & orabãt pro gratia, benedictione, & illuminatione, quæ in futurum illis promittebatur per Christum effundenda: ita nobis eo tempore natis, quo iandudum ea gratia, & benedictio, & lumen illud diuinum mundo innotuerunt, faciendum est. Nullo enim

non

non diè legimus & audimus Euangelium Christi, quod nobis apertissimè & viam & salutare Dei ostendit. Restat igitur vt eisdem rectè vtamur. Tunc autem rectè vtimur lumine, via, & salutare Dei, cum etiam in nobis exerimus fructus illos, quos Dauid hãc recenset, cum dicit: Confiteantur tibi populi Deus, &c. Latentur & exultent gentes, &c. Si cognouisti viam & salutare Dei, vide vt confessio sequatur: confessio, inquam, peccatorum, & confessio diuinæ laudis. Hic primus fructus est fidei & cognitionis Dei, qui si in te non apparet, nondum verè cognouisti viam & salutare Dei. Si enim verè cognouisses, non erubesceres malum tuum confiteri, nec cessares laudare bonitatem Dei. Imò si perfectè cognoueris vias tuas, facillè videbis & te, & omnia tua nihil esse, eoque promptius ad solum Deum glorificandum confurges. Alio qui semper tibi ipsi placebis de tuaratione, viribus & operibus, eoque minus Deo gloriam sibi vni debitam dabis. Itaque Dauid non solam prædixit, veram Dei cognitionem in omnibus confessionem & gaudium excitaturam, verum insuper orauit & optauit, vt id ipsum quã primum fieret, idque in omni terra, & apud omnes gentes. Sed quanam est illa confessio, quã Dauid tantopere in omnibus hominibus videre & audire cupit? Perfectò nihil aliud, quã sanctificatio nominis Domini, quã Christus & nos petere iussit, in precatione illa, quã discipulis suis præscripsit. Sic (inquit) orabitis, Pater noster qui es in caelis. Sanctificetur nomen tuum. Aduen. &c. Ea, inquam, confes-

i 2

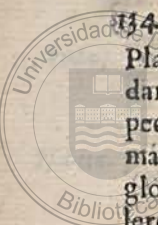

fio est, de qua Dauid loquitur, cum dicit: Cantate
Psal. 95. Domino canticum nouum: cantate Domino omnis
 terra. Cantate Domino, & benedicite nomini eius:
 annuntiate de die in diem salutare eius. Et iterum:
Psal. 116. Laudate Dominum omnes gētes: laudate eum o-
 mnes populi. At dicit quis: Hoc quidē facile per-
 agitur, nec magno labore indiget. Hoc quidem fa-
 cile tibi concesserim, frater, si Deus nudis verbis
 cōrentari vellet. Longē autem aliter res se habet.
 Multa enim ad hoc requiruntur, vt nomen Dei
 verē sanctificetur, ipsique verā laus tribuatur. Ve-
 ra enim laus Dei à confessione peccatorum inci-
 pere debet. Huius si exemplum queris, audi Dau-
 dem in alio Psalmo: Non nobis (inquit) Domine,
Psal. 113. sed nomini tuo da gloriam. In hoc vno verbo du-
 plicem habes confessionem. Primum enim pecca-
 ta nostra confiterur, cum dicit, Non nobis Domi-
 ne adscribitur gloria: deinde laudem Dei confi-
 tetur, cum dicit, Nomini tuo da gloriā. Hoc idem
 & aliquantō clarius, in aliis Psalmis videre licet:
Psal. 105, vt cum dicit, Confitemini Domino, quoniam bo-
 nus, quoniam in seculum misericordia eius. Et hic
 quidem preponit laudem Dei. Ceterum vt eam
 bonitatem Dei perfectius laudare possit, statim
 addit: Peccauimus cū patribus nostris, iniuste egi-
 mus, iniquitatem fecimus, &c. Consimile exem-
 plum habemus & in Daniele: Tibi (inquit) Domi-
Dan. 9. ne iustitia, nobis autem confusio faciei nostræ,
 quia recessimus à te, & non audiuius vocem
 tuam, &c. Hoc cupiebat Dauid videre & audire,
 vt omnes gentes simul & peccata sua, & laudem
 gloriāque Dei confiterentur. Ideo confessionis
 verbum

verbum bis repetit: Confiteantur (inquit) tibi po-
 puli Deus, confiteantur tibi populi omnes. Domi-
 ne da lumen tuum, ostēde viam & salutare tuum:
 imò quando quidem omnia hæc iandudum dedi-
 sti, da vt eis dē bene vtamur, vt te omnes perfecte
 laudemus, colamus, tibi soli seruiamus, tibi om-
 nia bona accepto feramus: ante omnia autem
 nos ipsos perfecte cognoscamus: in summa vt te v-
 num & solum magni æstimemus, nobis autem ex
 corde displiceamus. An non autem pia hæc & ve-
 rē necessaria oratio esset, cum semper, tum maxi-
 mē hoc tempore, quo nihil minus, quàm veros il-
 los fructus fidei, diuinæque cognitionis attendi-
 mus? An non aperta nobis esset via ad pacem, con-
 cordiam & reformationem Ecclesiæ restaurandā,
 si omnes & singuli, pro suo quisque statu & condi-
 tione, errores, peccata, miseriam, cæcitatem, super-
 stitiones, abusus, vitāq; nihil minus quàm Chri-
 sto dignam, agnoscere, confiteri & damnare in a-
 nimum duceremus? An non verē beata & angeli-
 ca vita esset, si omnes vno ore Deum super mise-
 ricordia & veritate sua glorificatemus, vt Paulus
 monet? Reuera enim nihil hætenus obstitit, om-
 nēmque Ecclesiæ pacem concordiam & refor-
 mationem impediuit, quàm quod nemo errores,
 peccata, miseriam, cæcitatem, superstitiones, abu-
 sus, & impiam vitam suam agnoscere & confiteri
 voluit. Fātum enim quid aliis desit, cōsideramus,
 atq; adeo plerunq; festucam in oculis aliorum vi-
 demus, ipsi trabem in oculo nostro non attenden-
 tes. Quomodo autem Deo placere potest, si ore
 ipsum laudes, interim miseriam tuā nō agnoscens?

Roma. 15.

Lucæ 6.

Rom. 3.

Plane erras, si hoc credis. Si autem Deum verè lau-
dare & glorificare cupis, non erubescas confiteri
peccatum tuum. Quòd enim minus de te sentis, eò
maiorè gloriam Deo tribuis. Solius enim Dei
gloria est, quòd errare non potest, mentiri & fal-
lere nescit, nihil iniustum agit, imò quòd solus iu-
stus, sanctus & verax est. Hic honor soli Deo com-
perit. De nobis ipsis longè aliter sentiendum: imò
aperte nos confiteri oportet, quòd in multis erra-
re, fallere, mentiri, & quòd malum est facere pos-
sumus: nec tantùm possumus, sed indies malum fa-
cimus. Confiteantur igitur tibi populi Deus: con-
fiteantur tibi populi omnes. Da gratiam, vt omnes
& singuli, cuiuscunq; status & conditionis sumus,
nos ipsos errorèsq; & peccata nostra agnoscamus,
tibi que vni omnem gloriam adscribamus, &c.
Hæc esset regia via ad veram laudem Dei, si nos
ipsos peccatores & miseros agnosceremus. Nec
parum etiam facere posset ad concordiam & re-
formationem Ecclesiæ. Quàm diu enim quisque
sibi ipsi placet, & errores peccatæque sua erubescit
confiteri, imò eadem nititur excusare, nullà spes
erit vel concordia vel reformationis; sed nec ad
perfectam vniformemque Dei laudem peruenire
poterimus. Eò fortius & feruentius à Deo peten-
dum, quòd ex nobis non habemus.

S E R M O S E X T V S.

Adiuimus supra in prioribus huius
Psalmi sexagesimifextivis versibus, quàm
feruenter sanctus David optet & oret,
vt omnes homines, omnes gentes, in
omni terra, viam & salutare Dei cognoscant: obq;

cam

eam causam summè admoneat Deum, vt dissimu-
latis peccatis nostris, dignetur misericorditer no-
biscum agere, nos benedicere, vultumq; suum su-
per nos illuminare: simul subindicàs pius ille Da-
uid, quid in hoc quærat, & inde speret. Vult enim
dicere: Domine Deus, video nihil aliud nobis deesse,
omniaque bona impedire, quàm quòd nimium
nobis ipsis tribuimus, propria rationi plus credi-
mus, quàm verbo tuo, nosque ipsos, tuo regimi-
ni diffidentes, regere & dirigere volumus. Da
igitur lumen gratia tua; vt viam tuam & saluta-
re tuum cognoscamus: imò vt omnes populi non
sibi, non suæ prudentiæ, non suis viribus, aut iu-
stitiæ, sed vni tibi gloriam dent, tuam viam pro-
certa & vnica, tuumque salutare pro vera & indu-
bitata salute teneant, omnemque fiduciam non in
seipsis, sed in te ponant, &c. Hoc sibi vult David,
hoc quærit, nec inmeritò. Reuera enim iam inde
à principio conditi hominis in hunc vsque diem,
summum nobis damnum intulit, & etiam nunc
infert, quòd non in omnibus Deo gloriam cedi-
mus, sed plus æquo nobis ipsis tribuimus. Hoc
ipsum enim primum hominem à Paradiso eiecit, Gene. 3.
Hoc ipsum gentes in tam varios errores horren-
dæque peccata coniecit, Hoc ipsum Iudæos ex fi- Roma. 1.
liis Dei, meros hypocritas, Deo abominabiles fe-
cit. Hoc ipsum etiam in Ecclesia tot sectas & hære-
ses excitauit, & adhuc excitat. Si primi patentes
nostri hanc Deo gloriam dedissent, quòd quæ
ipsis comminatus fuerat, certò euentura essent, Gene. 3.
nūquam serpenti cōtrariū persuadèri credidif-
sent, atque adeo nec in hanc miseriam incidissent.

Cum autem serpenti plus crederent, quam Deo, propriaque ratione sedulo sibi ipsis persuaderent, veritum illum cibum non posse tantum damnum inferre, præceptum Dei transgrediētes, ac minas eius parvipendentes, statim in seipsis senserunt, quod prius ignorabant, etiam antequam Deus iudicio suo eos premeret. Hoc idem in gentibus videre licet. Si enim Deum, quem, ex creaturis nosse poterant, ut Deum glorificassent, legique naturæ hominis insitæ obtemperassent, non in tot errores & peccata incidissent, nec ita in reprobum sensum dati essent. Quia autem propriam rationem sequebantur, & quilibet contempto Deo & lege naturæ, suo sensui & capiti innitebantur, in non numerādos errores, maximāq; vitia corruerunt. Ad eundem modum si Iudæi in eo perstitissent, quod Deus ipsis per Moysen denūtiaverat, nempe quod verbo suo nihil vel addere, vel minuire, & ab eodem nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare deberent: nunquam in tantam Dei indignationem incidissent. Quia autem non perstiterunt, cultum & religionem ipsis à Deo præscriptam fastidientes ac magis gentiliū ritus probantes, cœperunt gentiles cultus immiscere cultui diuino: ob quam rem Deus palam testabatur, & ipsos & cultus eorum sibi nequaquam placere, sed abominationem esse, donec tandem ipsos ex toto abiiceret, & in interitum daret. Similia videmus etiam apud nos. Si enim Christiani nos Deo gloriā dantes, & intellectū propriūmq; iudiciū, in obsequium Dei captiuantes, in doctrina Christi & Apostolorū simplici animo pstitissemus, nunquam

quam Diabolus tantum malorum in Ecclesia excitare potuisset. Quia autem plerique suo sensu nimium credentes, propriæq; rationis subtilitati & perspicacitati plus æquo confidentes, plus volebant scire, quam oportebat, factum est ut mundus erroribus & hæresibus plenus sit, semperq; error errorem pariat. Quod si vel hodie Deo debitā sibi gloriā dare, nostrāq; vanā gloriā, mundanam laudem, propriūque commodum se ponere in animum induceremus, iam consultū esset Ecclesiæ. Cæterum hi sunt scopuli illi, in quos vel maximè impingimus. Nemo non sua quærit, vnde cunq; etiam ea corradat. Nemo non sibi placet, cum dicere potest, Nos vicimus, nos rectè sensisse probamur. Vereor autem ne hæc duo, diuitias videlicet, & gloriā mundanam, plus quæramus, quam gloriā Dei. Et quid boni inde sequi possent? Bone Deus, an non Hieremias perquam diligenter admonuit, ne quis in sua sapiētia, fortitudine, aut diuitiis cōfidat? Quod si pergitimus tēporalia pluris æstimare, quam veritatem & spiritualia, doctique plus suam, quam Dei gloriā, quærere non desistent, actum est de Ecclesia. Quis autem non vider, quam nos hoc dedecet? Christus dicit, se non venisse, ut suam, sed ut Patris gloriā quærat. Hoc exemplum si non sequimur, cuius tandem discipuli sumus? Christus non sibi placuit: at nobis vel maximè placent imaginationes, adinventiones, dogmata & scripta nostra. Si hominibus placere (dicit Paulus) Deo placere non possem. Idem Paulus nullam quærit laudem ab hominibus, & pro minimo ducit mundi de se iudicium. Sed nec

Petrus erubuit aut iniquè tulit, cum à Paulo redargueretur. Diuis Augustinus, tantus videlicet Doctor, cupiebat etiam à puero discere. Idem etiã sua sponte multas scriptis suis vel retractauit, vel omnino aboleuit. Quam indecorè igitur nobis est, vbi gloriam nostram gloriæ Dei paciç & tranquillitati Ecclesiæ præferimus? Vt interim taceam, quòd probatus non est, qui vel se ipsum commendat, vel ab hominibus commendatur. Si vera in nobis esset dilectio Christi, nec gloria humana, nec diuitiarum rationem haberemus, sed simpliciter cum Dauide diceremus, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et iterum: Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Itaque quanta cumq; sanctitate præditus es, semper tamen dicere debes, Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quantuncunq; diuitiis abundas, semper tamè illud Dauidis in ore habeas, Ego autem mendicus sum & pauper. Quantuncunq; fortitudine polles, semper tamen dic, Domine, tua est potentia, tuum est regnum, tua est magnificentia & gloria &c. Sic & quantuncunq; eruditione præditus es, semper tamen illud Salomonis apud te cogita, Difficile æstimamus, quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cū labore: quæ autè in cœlis sunt, quis inuestigabit? &c. Et illud Pauli, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inperuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? &c. Et quid multis opus est? Quantuncunq; tibi bene

confc

conscijs es, quantuncunq; laboras, semper tamen dic, Domine, seruus tuus sum, feci quòd potui. Non autem certus sum in seruitio meo, quòd omnia recte perfecim, quemadmodum Angeli in suo seruitio: quin potius planè confiteor, quòd in pluribus cessauerim, & plus à quo frana laxauerim, aliquando nimium, aliquando minus, quàm oportebat, fecerim, nunc inuidia erga alios, nunc inordinato erga me ipsum amore ductus, nunc in meum commodum, nunc in aliorum damnum loquutus sim & scripserim. Ideo tibi cedat omnis honor. Verbo tuo plus tribuendum est, quàm meis scriptis. Tu verax es, omnis autem homo mendax. Tibi debetur omnis honor, mihi cõfuso, quæ gloria augeatur tua. En hoc esset Deo gloriam dare. Hoc volebat Dauid, vt omnes homines sic affecti essent, nullus in sua sapiëntia, scientia, potentia, cõfidat: sed agnosceremus, quòd nostra iustitia nihil est, nisi pannus menstruatæ: nostra sapiëntia, nihil nisi stultitia: nostra potëtia, nihil nisi bulla: atq; ad eò omnes tuam iustitiã, sapientiam, potëtiam, magni æstimarent, omnes illuc confugerent, & in eis cõfiderent. Confiteantur tibi populi omnes: quia quàm diu vel iustitia, sapientia, & viribus nostris cõfidimus, nos ipsos fallimus. Ideo ò Domine da gratiam, vt nobis metipsis non cõfidamus, neq; de sapiëntia, iustitia, viribus nostris, superbiamus, sed ex corde nos agnoscamus peccatores, cæcos, & infirmos, & in te vnũ nos conticentes, tuam iustitiã, sapientiam, potentiã glorificemus. Cõfiteatur tibi populi Deus. En hoc vult sibi versus hic: & hoc voluit Dauid, tot verbis dicere & repetere. Hoc enim

1/a. 64.

enim

enim est præcipuum in Psalmo hoc, & ideo semel atque iterum repetit, quemadmodum postea audietis. Deinde hoc ipsum est, quod minimè omnium ponderamus: quia homo vult semper aliquid esse: & humana ratio semper sibi persuadet, se aliquid scire. Cõtra hoc pugnat Spiritus sanctus vbique. Contra hoc etiam Pius Augustinus hunc versum specialiter exposuit: Si vis (inquit) hunc versum rectè intelligere, & tibi vtilem facere, confitere peccatum, confitere gloriam Dei, te accusa, illum glorifica, vt ipse veniens & videns quòd te ipsum damnes, se tibi saluatorem ostendat. Insuper addit exclamatione: O miseri homines, quid timetis confiteri vestram miseriam, qui auditis, Spiritum sanctum hoc exigere in omnibus gentibus? Si te vis abscondere, & non cõfiteri, nihil certius habes, quàm quòd tua superbia damnaberis. Quid times confiteri, qui nõ potes esse occultus? Etiam si non confitearis, certè tacens damnaberis, qui posses liberari, si confitereris: quia talis cõfessio non est ad perditionem, sed ad salutem: id quod indicat sequens versus, vbi David dicit:

Letentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in aequitate, & gentes in terra dirigis. Hic est quartus versus, quem exponit Augustinus, & alij, sicut iam audistis, de confessione peccatorum, & miserie nostræ: quamuis propriè loquendo etiam alium sensum habeat: id quod aliàs ostendisse me memini. Nunc volumus ipsum de cõfessione peccatorum intelligere, vbi homo confitetur peccatum suum, & miseriam. Hoc enim præcedere debet. Quàm diu enim aliquod peccatum celas, Deo

Deo gloriam suam non tribuis: contrà quòd magis te humilias, accusas, contemnis, eò magis Deum glorificas. Verùm hoc opus, hic labor est, se ipsum pro nihilo ducere, & propriam miseriam confiteri. In mundo quidem hoc parum comodi præstat. Qui enim nõ semper magnifica de se prædicat, ab omnibus contemnitur: qui mala de seipso confitetur coram mundi iudicio, is certò punietur. Imò mundus exigit cõfessionem à malis, vt postmodum eo durius puniantur. Sic etiam quis hic cogitare posset, cum audit à nobis exigi cõfessionem, posset retrocedere & dicere, Durus est hic sermo. Posset formidare ne forte sibi contingeret, vt latroni contingit in iudicio humano, postquam peccatum suum confessus est. Hoc igitur excludit hic versus. Non, dicit David: peto quidem & opto, vt omnes homines peccatum suum confiteantur, verùm non in eum finem, non ideo, vt confessi puniantur, sed vt in Deo gaudere possint. Confiteantur, præcedit: Letentur sequitur, coram Deo. In mundo aliud agitur. Si malefacta nostra cõfiteamur, nihil certius expectare possumus, quàm poenã. Qui autem coram Deo confitetur, nihil certius habet, quàm gaudiũ conscientie. Letentur & exultent gentes. Si flere coguntur, dicit Augustinus, qui corã iudice homine fatetur peccata: gaudendũ nobis est, cum coram iudicio Dei peccata confessi sumus. Illam confessionem extorqueri oportet timore poenæ. Ideo non potest talis confessio gaudium afferre. Quia antequàm cõfiteatur, torquetur: postquam cõfessus est, ducitur ad mortem. Vt rinq̃ miser est, ante & post confessionem. Quid autem

rem David: Latentur, & exultent. Vnde? In confel-
 sione. Cur? Quia bonus est, cui confitetur. Ad hoc
 exigit confessionem, vt humilem liberet. Ergo es-
 to tristis ante confessionem: post exulta, quia sa-
 naberis. Antequam confitearis, vlcus intumescit
 quod in conscientia sauit, & te quietum esse non
 patitur. Venit autē Deus, vult remedium presta-
 re. Adhibet autē primū verba. Vbi his nihil pro-
 ficat, accipit cauterium, excindit ipsum vlcus, im-
 mittit tribulationem. Agnosce tamen, quod om-
 nia facit, vt medicus. Confitere igitur: aperi os
 in confessione: quod reliquum est, facit sanabi-
 tur. En hoc vult David cum his duobus verbis,
 Latentur, & exultet: quasi diceret, O Domine, da
 gratiam, vt omnes peccata sua confiteantur, se hu-
 milient, veniam petant, vt sic etiam possint letari
 in conscientia, in tuo iudicio. Ita exponit Augu-
 stinus: & bene quidem. nam in hoc laudem Dei in-
 cipere nos oportet. Et secundū hoc possemus
 nunc hęc videre, ad quid confessio peccatorū vti-
 lis sit, nempe vt Deum minus timeamus in iudi-
 cio. Vbi enim confessio praeit, non est formidabi-
 le iudicium. Is autem timere potest, qui non per
 confessionē veniā accepit. Ideo proponit David,
 Confiteatur: postea, Latentur. Fratres, non cuius
 datū est, de Dei iudicio gaudere. Impiis summus
 terror est, qui Deum iudicem habere cogunt. Nā
 quod iustior iudex est, eō minus spem habere pos-
 sunt. Mallent enim Deum esse, quem vel minis
 terrere, vel muneribus placare possent: nunc autē
 sperare non possunt, vel euasione poenae, vel glo-
 riam beatitudinis aeternae. Iudicat in aequitate po-
 pulos:

pulos: nullum damnat innocentem: nullum ma-
 lum finit impunitum. Hoc autem impiis non ad-
 modum gratum est. At piis summum gaudium.
 Propterea quoddam aliās in mundo & iniustitiam
 patiuntur, & raro inueniunt iustos iudices, qui
 ipsorum causam agant: quando quidem nesciunt
 adulari, nec habent quod donent etiam. Ideo ipsis
 summum gaudium est, quod Deus eorum iudex
 esse vult, & est. Hic enim ipsis praesens adest, e-
 tiam si omnes homines derelinquant. Ipse nouit
 eripere, & si omnes homines contra eos pugnent.
 Hunc iudicem quarebat David, ubiq; in Psalmis
 suis: Deus (inquit) in nomine tuo saluū me fac, & in
 virtute tua iudica me. Iudica me Deus & discer-
 ne causam meam de gente non sancta: ab homine
 iniquo & doloso erue me. Sic Hieremias: Tibi re-
 uelauī causam meā, Domine Deus meus. Sic Za-
 charias: Videat Dominus & iudicet. Hęc est igitur
 causa, quod David dicit, Latentur & exultent
 gentes, quoniam iudicas populos in aequitate, &
 gentes in terra dirigis. Sic & in alio Psalmo dicit:
 Latetur mōs Sion, & exultent in rege suo. Quia
 enim sciunt Deum iudicare in equitate, certi sunt
 de salute sua. Nam alioqui nulla certa spes salutis
 esset, quia semper timendū esset, ne iudex fauore,
 vel dono, vel ira, vel indignatione, à iustitia auer-
 teretur. Quia autem iustus iudex est, timor ille su-
 blatus est. Latentur & exultent gentes: quoniam
 iudicas populos in aequitate. Sic igitur hunc sen-
 sum haberet versus hic: Domine da lumen, vt pri-
 mō viam, & salutē videamus: secundō, vt nos ipsos
 & miseriam nostram confiteamur, & humilie-
 mur:

inuit: vt finaliter videamus ad lætitiã cordis, & non timere habeamus iudiciũ tuũ. Nemo enim potest coram iudicio tuo consistere, nisi priusenderit gaudiũ consciẽtiã. Nemo gaudiũ habet consciẽtiã, quã diu peccatum in ipso latet. Nõ est igitur aliud medium peccata expurgandi, quã per confessionem humilem. Dixi confitebor (inquit ille) contra me peccatum meum Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. En hic esset vnus sensus exponendi hunc Psalmum, qui ad hoc seruire nobis debet, vt eò minus erubescamus coram Deo humiliari, quandoquidem audimus, quòd certum gaudium & securitas sequatur.

Psal. 31.

SERMO SEPTIMVS.

Sic Dauid nos hactenus orare docuit: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultũ suũ super nos, & misereatur nostri. Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes, quoniã iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Huc vsque progressi sumus in Psalmo hoc: sed tamen nondũ omnia verba satis exposita sunt. Obseruandum igitur primò, quòd verba præmissa nõ tantũ vt oratio accipienda sunt, sed q̃ diuinus Psaltes nõ solũ sic orauit & optauit, verũ certò in spiritu præuidit, q̃ Deus humano generi misereri & suam benedictionẽ tam abundanter effundere, tamq; aperte faciem suam detegere decreuisset, q̃ in tota terra inter omnes gentes

gentes ipsius via & salutare cognosceretur: vnde futurũ esset, vt in omnibus populis & gloria Dei celebraretur, & nomen eius sanctificaretur, atque ad eò omnes gentes gaudio perfundenda essent. Hoc, inquam, certò præuidit Dauid in spiritu, hocque ceu fundamentum posuit orationi suã: quasi diceret, O Dõmine, quãdoquidem mihi reuelasti per Spiritum tuum, quantam gratiam olim ostendere decreuisti, eò certius & maiori cum fiducia orare possum. Imò quandoquidem (neq; enim ausus fuisset tale ne sperare quidem: nimirum indignum me agnoscens) tu ipse promisisti, & sic tibi placet, volo fiducialiter orare vt propositum hoc tuum reipsa adimplere digneris. En sic, & hæc & aliã Dauidis orationes accipiendã sunt. Non enim in hunc modum oportet & hanc ipsam, & alias item Dauidis preces acceptare. Non super incertum aliquid preces suam constituit: sicut nos aliquando magna quidẽ & oramus & optamus, & tamen ipsi non credimus, quòd possibile sit id quod petimus. Dauid habuerat reuelationem. Est hic Psalmus oratio talis, qualem alibi legimus, vbi Dauid etiam promissionem Dei sibi cõtemplandã ob oculos ponebat. A sidebat ad arcam, sed uò admodum secum voluẽs quã Deus ad eum dixerat verba: Domine Deus (inquiens) quis sum ego? Et quã domus mea, quia adduxisti me, hucusque? Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiã de domo serui tui in longinquum, &c. In hunc modũ Dauid promissionẽ sibi factã considerabat: deinde orationem suam subnectit: Nunc ergo Domi-

k

ne Deus, verbum quod loquutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum, & fac, sicut loquutus es, ut magnificetur nomen tuum. In eum modum etiam David hic fecisse credendus est. Primum apud se voluens promissionem de futuro Messia sibi factam prorupit in verba laudis & orationis. Iam quando nobis etiam reuelatum est illud propositum Dei de futuro Messia, nec in alium finem, quam ut omnes homines ad laudem Dei & orationem inducerentur: conuenit etiam nobis, ut similia faciamus. Scimus enim Isaiam dixisse, Videbit omnis caro salutare Dei. *Isai. 40.* Et Ioel, omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Scimus Deum dixisse, Posui te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrarum: & Simeonem: Viderunt oculi mei salutare tuum. Eo maiori fiducia possumus & debemus orare, ut omnes homines cognoscant salutare Dei, in hoc gaudeant & ob hoc gratias Deo decantent. Hi enim sunt veri fructus, qui sequuntur, vbi hoc salutare Dei perfecte cognoscitur, nimirum confessio oris, & latitia cordis. David vtrunque coniunxit, & mox post cognitionem Dei. Vbi enim vterque fructus non sequitur, illic Deus non perfecte cognoscitur. Hoc autem non abs re dico: quia sunt, qui Deum quidem ore laudant, & tamen latitiam non sentiunt in corde: id quod certum indicium est, eos necdum verè cognouisse salutare Dei. Alioqui fieri non posset, quin ex animo gauderent. Quid prodest autem ore profiteri, & non sentire gaudium cordis? David quidem non solum preuidit, quod omnes gentes hoc salutare Dei confite-

tere

terentur ore, verum & corde inde gauderent. Denique non tantum orat, ut omnes gentes confiteantur, sed ut omnes populi latentur, omnesque in Deo gaudeant. In hoc rei cardo veritur. Illud enim nonnunquam faciunt & mali, hoc verò non nisi electi: illud pro eo acceptoferendum; hoc cedit ad nostram vtilitatem. David vtrunque petit: Domine (inquit) labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Redde mihi latitiam salutaris tui. Et iterum: Latifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. De hoc ultimo loquitur etiam in alio Psalmo: Domine (inquit) signatum est super nos lumen vultus tui. Et quid sequitur? Dedisti latitiam in corde meo. Et qualis est hæc latitia? Multò alia, quam in mundo experimur. Illic enim gaudent mundani, cum fructus terræ, frumenti, vini, & olei multiplicantur, cum omnia prosperè cedunt cum temporalia affatim cumulantur. Quod autem est gaudium pijs hominis? Quod dicere potest, in pace in idipsum dormiam & requiescā, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me: hoc est, tu solus facis me securum. Hoc est gaudium piorum, quod etiam in alijs ponitur locis, ut cum dicit: Dabo pacem in finibus vestris: dormietis & non erit qui exterreat. Et in Isa. Sedebit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, & requie opulenta. Hæc dicta sufficiant de duobus illis fructibus, confessione videlicet oris, & latitia cordis, quæ ex cognitione Christi & prædicatione Euangelij sequi debent. Confiteatur tibi populi Deus: letetur & exultent gentes. Vult enim dicere: Domine scio,

*Psal. 50.**Psal. 85.**Psal. 4.**Leui. 26.**Isai. 32.*

quod olim omnes te populi laudabunt & lætabuntur in salutari tuo. Da ut re ipsa impleatur, & nostris temporibus, & ut mox impleatur. Sed dicis: Quid tantopere refert, ut omnes gentes & populi ad laudem & gaudium inuitentur? Quia tum sciunt se, & iustum iudicem, qui eos ab omni malo eripere, & fidelem duce[m] habere in cœlo, qui eos dirigere ad omne bonum nouit. Atque hoc est, quod Dauid in sequenti verbo subindicare voluit. Ideo (inquit) gentes & populi confitebuntur tibi, & lætabuntur, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigitis. Hoc esse debet nostra laus, & gaudium, quod iudicem habemus iustum, qui nos non sinit perire, & fidelem duce[m], viæque comitem, qui nos errare non patitur. An non autem videtur tibi hæc res laude, gaudio, & omni exultatione digna? Quid enim miserum magis, quam cum homo multos aduersarios habet, nullum autem iudicem qui ipsum vindicet? Quid periculosius, quam cum quis ignota via incedit inter sylvas & paludes, inter latrones & bestias, nec videt aliquod effugium, nec fidelem duce[m] habet? Econtra quantum etiam pauper gaudere potest, in illis suis aduersis, cum cogitat, iudicem se habere in cœlis, qui iustitiæ fauet & iuste iudicat! Quam securè etiam ignota & periculosa via incēdimus, cum fidelem & potentem duce[m] habemus! Iam nobis dictū esse putemus, fratres, Nos sumus qui & iudice & fideli direttore opus habemus. Sumus enim hîc peregrini in aliena terra, & inter ignotos. Christus enim suos è mundo elegit. Ideo odit eos mūdus: coguntur multa pati & neminē habent inter

Ioan. 15.

inter homines, qui eos vindicare velit. Quid verò dicit Dauid? Gaudere gētes, quia Dominus ipse iudicium sibi assumet, & iustus iudex erit: qui nullum piū relinquit inultum, nullum impiū impunitum: cui nihil occultū est, quem nemo fallere potest, qui nullius altitudinem veretur. Hic est iudex ille, de quo Dauid, Tibi (inquit) derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor. Huic iudici tam crebrò causam suam commendat Dauid, tam frequenter ipsum appellat. Hic est iudex, de quo Sapiens ait: Non subtrahit personam cuiusquam, qui est omnium dominator. Nec verebitur magnitudinem cuiusquam & æqualiter illi cura est de omnibus. Qui & de seipso loquitur: Mihi vindictam, & ego retribuam: Et cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo: En hæc est vna causa gaudij nostri. Si enim verè cognouisti viam, & salutare Domini, meritò gaudes. Tunc enim & vides & habes iudicem tuum, qui te & vindicare & eripere potest, idque non temporaliter solū, verum etiam spiritualiter. Et quidem non tantum hostes externos habemus, verum etiam alios, qui potentiores sunt & nocentiores. Qui hîc? Nimirum peccatum, lex, diabolus, mors, infernus, qui omnes nos in æternum exitium conicere nituntur. Primò enim nascimur omnes filij iræ: iram autē Dei sequitur maledictio. Vbi autem lex maledicit, ibi diabolus habet potestatem. Vbi iuris quicquam ille acquirit, nihil aliud expectandum, quam mors, & infernus. En in hac miseria detinebatur omnes gentes, ibique nullus erat assertor, liberator, vindex. Non poterat homo sibi ipsi opitulari, nec ali-

Psal. 9.

Psal. 41.

Sap. 7.

Deute. 32.

Psal. 47.

11. 10. 11.

3. 10. 11.

qua creatura. Ibi sanè fletus & planctus fuerint oportet, apud eos præcipuè, qui hoc quatum sit periculum & malum, intelligebant. Quomodo autem dicit David: Latentur gentes, quia non sinis diabolum suum in nos semper exercere tyrannidem: sed tu ipse & iudex, & saluator, adiutorque, & liberator esse vis. Et quidem non vnum tantum populū iudicare & saluare vis, sed omnes cum Iudæos, tum gentes: & vero iudicio, non ex favore, aut personarū respectu, eos vis iudicare. In æquitate quippe iudicabis pauperem æquè ac diuitem, indoctum iuxta ac doctum, nullo excluso. Et hoc tandem est iudicare in æquitate. Hoc est iudicium illud, quod David ille sanctus, tam crebro tamque ardētibz votis petit. Deus (inquit) in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me. Itēque: Deus iudica me, & libera me, à peccatis nempe, & morte. Et alibi: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis, iudicare populum tuū in iustitia & pauperes tuos in iudicio. Quasi diceret: Domine en pauperes vim patiuntur: diabolus exercet tyrannidem: peccatum omnia aufert: mors interimit omnes: infernus omnia deuorat. Ibi nullū auxilium, quàm in te vno & solo. Nunc autē promissisti regem Messiam redemptorē. O Domine, mitte eum: da iudicium tuū regi: mitte Christum, vt pugnet contra diabolum, tollat peccatum, aboleat mortem, destruat infernum. Si filius vos libererit, verè liberi eritis. Qui sunt autem, quos iudicat & liberat? Populū suū, pauperes suos, filios pauperū. Sūt quidē omnes homines sententię mortis subiecti: nō tamen omnes liberat, sed solos pauperes.

Psal. 55.

Psal. 43.

Psal. 11.

Ioan. 8.

peres. Qui sunt illi? Qui agnoscunt peccata sua, qui nihil viriū habent, qui sibi ipsi nō possunt opē ferre, qui in nulla creatura spei quicquā collocāt, sed in solo Deo. Hi sunt pauperes, hic populū eius: hos iudicat: his parcit: his solis diuinę miserationis sin⁹ patet: horū animas liberat ex vsuris & iniquitate, hoc est, ab exactione & dānatione legis: horū nomē erit honorabile corā illo. En hoc vnū est, vnde gaudere, & debemus & possum⁹: nimirū q̄ Christus iudex noster est, qui & tēporaliter & spiritualiter liberat à diabolo, mundo, peccato, morte, adeoq; & inferno. Secūda causa est, q̄ etiā dirigit eos in terra, ne errēt. Qui sequitur me, nō ambulat in tenebris, sed habet lumē vitę, Itēque: Oues meę vocē meā audiēt, & nō peribūt. Hoc est, quod David dicit: Sedes tua Deus in seculū seculi: virga directionis virga regni tui. Verbum Dei est virga directionis. Sic, inquam, orauerūt veteres p̄ hoc iudice. Quod autem ipsi orauerunt, hoc nos accepimus. Pater (inquit) Christus dedit omne iudiciū filio. Quid est omne iudiciū? Nimirū, quod non tantum in sua persona potuit vincere aduersarium, sed suos etiam eripere potest: & non tantum eripere, sed etiam iustos facere. Ad hoc Deus misit Christum in hunc mūdum, vt rectē nos ducat, & dirigat, adeoq; & regat. En hoc præuidit David in spiritu, nimirum quod Christus suos liberaturus esset, & ad felicitatem ducturus. Ideo admonet omnes gentes ad laudem & lætitiā: orat denique, vt omnes hunc saluatorē, iudicē, & dncem agnoscāt, se ei dedāt de eius saluatione, & iudicij æquitate gaudeant. Et quid tandem melius ora-

Ioan. 8.

Psal. 11.

re possemus? Quid denique magis consolatorium & habere & audire possemus, quam hoc ipsum, quod Dauid hic agit? Si igitur in mundo penuriam pati te oportet, gaude quod habes iudicem. Si videntur peccata, mors, gaude. Vides plerosque errare, perire: adhære tu duci tuo, & gaude te talem habere, & habere posse. Proinde adu. semel idem repetit dicens, Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructum suum. En nostra terra talem fructum protulit, quod est Maria talis iudex natus est, imò quod vel semel tandem verum fructum attulit, non, sicut ab exordio, labruscas, sed fructum labiorum, imò & cordis quoque confessionem.

SERMO OCTAVVS.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructum suum. Hic mansimus, & hunc versum etiam aliqui veterum intellexerunt ad literam quoque de virgine Maria: volueruntque, quod Dauid per hoc instituerit omnes gentes ad laudem Dei prouocare, quod nobis talem fructum Christum, nempe ex nostra etiam terra, id est, virgine quæ nostræ naturæ fuit, provenire & nasci permisit. Sunt alij, qui versum hunc latius extendunt. Ego sanè vtrunque simul absoluiam. Primò tamen ostendere volo, quomodo aliqui verba hæc in genere exponunt: deinde ad beatam virginem ea referam. Et primò intelligunt quidam hunc versum, quasi hunc habeat sensum, ac si diceret Dauid: Domine Deus da gratiam, vt omnes

omnes populi tibi confessionem & laudem persoluant, vt te vna fide, vnòque animo omnes adorent & prædicent, non tantum ob id, quod miseris nostri, benedixisti nos per lumen vultus tui, nobis viam & salutare tuum ostendisti, vnde tandem gaudium in corde nostro exortum perpetuum est: sed etiam, quod terra foris, etiam ex tua benedictione, fructum dat ad sufficientiam omnibus populis. En hi intelligunt penes terram & fructum eius, omne id quod Deus extrà dat dignum gratiarum actione. Et huius gratia non esset malus intellectus, super hæc verba, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. At necdum satis. Quid enim est, etiam si terra dat, quod debet, si quidem nos ipsi infructiferi simus & maneamus? Iam autem audiuitis, quod Dauid in hoc toto Psalmo non aliud quicquam petiit, quam vt terra nostra, id est nos ipsi, qui antehac nihil quam spinas & tribulos protulimus, & etiam nunc proferimus, vel semel tandem fructum bonum adferret, nempe gaudium in conscientia, laudem Dei in ore, & timorem Domini in opere, & omni vita. Ad hoc Dei misericordiam, benedictionem, adeoque & illuminationem poposcit, speras, quod si quando nos Dei viam & salutare cognosceremus, hos fructus certò certius sequuturos. Nò sanè inanis petitio, & votum vsque irritum. Nam certè terra nostra, id est, homines super terram, nihil nisi spinas germinavit, prius quam Deus benedixit, & vultum suum illuminavit, vt viam eius & salutem cognosceremus. Quæris, quæ sint spinæ illæ, quas terra nostra protulit? Nimirum omnes

declinauerunt: simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant: venenum aspidum sub labiis eorum. & sic per integrum Psalmum. Vis adhuc aliquando accuratius scire vel audire, quas & salesque spinas terra nostra quondam protulerit? Audi quid illustrissimus ille Paulus de hoc dicat: Nolite (inquit) errare. neque fornicarij, neque idolis feruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnū Dei possidebunt. Et hæc ait aliquando fuisse, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. Et alibi, Et vos, ait, conuiuificauit, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis in xtra seculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aeris, qui est spiritus nunc agens in filios diffidentia, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentiis carnis nostræ, facientes, quæ carni & menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & ceteri. Et eratis aliquando tenebræ, nunc lux in Domino. Hi erant fructus illi putridi, propter quos Deus etiā aliquoties ad iracundiam commotus, nunc hoc, nunc alio supplicij genere in eos animaduertit. Quid verò Dauid ad hæc? Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructū suum. Verum propterea & conditi sumus, nempe vt cognoscamus, colamus, deniq; & timeamus Deum.

1. Cor. 6.

Ephes. 2.

Ephes. 5.

Hic

Hic est, & quidē deberet esse, fructus noster: ideo homines facti: ideo Christiani sumus, creati ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus. Quæ autem opera? Induite nouum hominē, qui iuxta Deum conditus est, per iustitiam & sanctitatem veritatis. Et iterum: Sitis igitur induti, tamquam electi Dei, sancti ac dilecti, viscera miserationū, comitatem, modestiam, mansuetudinem, lenitatem, sufferentes vos inuicem & condonantes vobis mutuo, si quis aduersus aliquem haberet querelam. Quemadmodum & Christus condonauit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc habete charitatem, quæ est vinculum perfectionis. Et iterum: Quod reliquum est fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq; pura, quæcunq; accommodata, quæcunq; boni nominis, si qua virtus, & si qua laus, hæc cogitate, quæ & didicistis & accepistis, & audistis, & vidistis in me. Hæc facite & Deus pacis erit vobiscum. Tales fructus dedit terra nostra. Quomodo autem, Dauid? Domino (inquit) da benedictionem, vt cognoscamus, & tunc dabit terra fructum suū: propter quod & omnes te laudabūt populi. Quod & factum est. Lege acta Apostolorum & Ecclesiasticam Historiam: videbis impleta hæc. Cui autē hæc acceptoferenda? Confiteantur tibi populi Deus. Ipse agricola, ipse euulsit spinas, ipse iniicit semen, ipse dedit pluuiam. Quomodo enim zizaniam, quæ tam altè radices in naturam nostram egerat, obuiam iri potuisset, nisi Deus ipse manū suā admouisset? Quomodo terra nostra daret fructum suum, nisi compleretur, nisi ipse, nempe Deus,

Ephes. 2.

Ephes. 4.

Colo. 2.

Philip. 4.

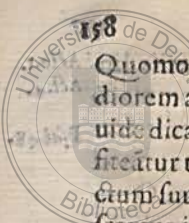
Ioan. 15.

Deus,

Deus, dedisset pluuiam? Quam pluuiam? Verbum
 nempe suum, Spiritum suum, Sicut enim imber
 & nix descendit de cælo, & illuc non reuertitur,
 sed inebriat terram, & infundit eam, & germina-
 re eam facit, & dat semen ferenti, & panem come-
 denti: sic erit verbum meum, quod egreditur de
 ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed fa-
 ciet, quæcunque volui, & prosperabitur in his, ad
 quæ misi illud. Et iterum: Pluuiam voluntariam
 segregabis Deus hereditati tuæ. Vis exemplum
 habere, quod verbum Dei id ipsum operetur in
 cordibus fidelium, quod imber in terra? Imple-
 tum est tempus (dixit Ioannes) & appropinquauit
 regnum Dei. Pœnitementi igitur, & credite Euânge-
 lio. Hæc erat pluuiam, imò pluuiam iuxta ac tonitrus.
 Vnà cum terribili quodam fragore pœnitentiam
 in clamat: quia hoc ipso omnia, quibus homines
 inniti possent, pessundabat: sed placidam admo-
 dum pluuiam huic superuenire sinebat: nimirum,
 Credite Euangelio. Item: Appropinquauit regnū
 Dei: Tempus impletum est. Vis exemplum habe-
 re, quis fructus sequutus sit? Venit mulier pecca-
 trix, adferens alabastrum unguenti, stansque ad
 pedes à tergo flens, lacrymis cœpit rigare pedes
 eius, & capillis capitis sui extergebat, & oscula-
 tur pedes eius, & unguento ungebat. Terra dedit
 fructū suū. Vis deinde audire etiam, quod Spiritus
 sanctus id ipsum etiam operetur in cordibus no-
 stris, quod pluuiam in arida quapiam operari solet
 terra? In die Pentecostes venit Spiritus sanctus su-
 per Apostolos, qui antea nihil quàm timere, fugere,
 negare, nouerant. Quem fructum imber ille
 cœlit

cœlitus demissus attulit? Loquebantur variis lin-
 guis Apostoli magnalia Dei. Et erant eis omnia cō-
 munia. En hic etiam impletum. Terra dedit fru-
 ctum suum. Huc etiam allegare possumus, quod
 Dauid ait, Benedixisti Domine terram tuā. Quo-
 modo benedixit? Misericordia & veritas obuia-
 uerunt sibi. Ostendisti, quod misericors quod &
 verax fuerit. Et quid sequitur? Iustitia & pax. Id-
 que tam opulenter, sicut alicui videtur in magna
 aliqua frugum ubertate non tantum terrā ipsam
 frugiferam esse, sed & è cælo quoque frumentum
 & vinum instar pluuiam defluere. Sic hæc veritas de
 terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. Om-
 nia hæc comperta habemus in Apostolis ipsis, a-
 deoque & fidei nostræ primoribus, & etiam com-
 periuntur in veris Christianis. Vbi enim via Dei
 & salutare agnoscitur, vbi Euangelium & Spiri-
 tus sanctus accipitur, ibi creditur Deo, ibi inserui-
 tur proximo, ibi denique diuites efficitur in om-
 nibus bonis operibus. Et hoc tandem præcipuum
 est, pro quo Dauid ille sanctus tam ardentibus vo-
 tis orat, & optat, vt vniuersi viam Dei, & salutare
 eius agnoscant, vt in omnibus gentibus Deus lau-
 detur, & in Deo lætemur, & terra nostra fructum
 det. Confiteantur tibi populi Deus. O bonam præ-
 cationem, o salutarem orationem, & o rem verè
 necessariam nostro tempore! Si autem oportet
 nos Deo acceptum ferre, cum terra nostra dat fru-
 ctum, & si quid boni operamur: quanto magis o-
 portet nos Deo adscribere, quod Maria protulit
 omnibus nobis fructum salutis. Ecce ita tandem
 ad alteram huius concionis venimus partem.

Quo

Quomodo possem autem breuibus verbis comodiorem admonitionem facere, quam ut cum Dauid dicam: Confiteantur tibi populi Deus, confiteatur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructum suum. Imò Domine, da gratiam, ut cognoscamus in terra via tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Fructus hic de cælo quidem venit: atqui ex terra tamen exortus est. Terra nostra dedit fructum, ait Dauid. Et rectè quidem beata virgo Maria terra nostra vocatur: eò quòd nostræ naturæ fuit, præter quòd tanto antè tempore prænuntiata, præmonstrata, & præfigurata fuit. Et quomodo terra talem potuit cælestem fructum ferre? Dominus (inquit) dabit benignitatem. Et hoc non debet ita intelligi, quod tantum per Spiritum sanctum Dominus eam fœcundam fecerit in corpore, sed in super omnibus virtutibus, & donis spiritualibus ornauerit in anima. Dominus (inquam) prius eius mentem donis suis, quam ventrem impleuit: Arcam prius splendidissimè decorauit, quam in ea manna illud cæleste reponeret. Dedit benignitatem, ut terra nostra benigna esset, quæ talem ferret fructum, & tam sancta terra tam sanctum pareret fructum, ut delibatio sancta, perinde ac massa: ut denique radix esset sancta, sicut ramus qui hinc processurus erat, à principio fuit. Postremò, ut virga sancta esset de Radice Iesse, vnde processurus erat flos Nazareus, super quem requiesceret Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, quem & replet Spiritus timoris Domini. Etenim Dominus dabit

dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Atque est, quod hic dicit, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. En hoc tandem est, quod pius quisque & facere, ad eoque & mente secum uere debet, ut nempe miserationum eius recorde mur, eumque laudemus super his, hæc & fecit, & dedit nobis per Mariam. Hoc autem cuius deuotioni commendatum esse volo. Nunc & semper Dominus suam gratiam nobis impertiri dignetur, qua adiuti eum rite laudare, & opera eius, ut dignum est, perpendere possimus. Faxit Deus.

SERMO NONVS.

N præcedente Sermone verba hæc, Terra nostra dedit fructum suum, ad Diuam Virginem retuli, propterea quod aliqui veterum hunc versum de fructu virginis vteri exponunt: & quidem mea sententia satis cõcinnè. Quanquam ego iuxta hoc paucis ostendi, quid præterea Spiritus sanctus in his verbis velit, nempe innuere, quod ex agnitione Dei & Christi, certò sequatur, quod terra, hoc est homines, alios allatura sit fructus, quam inde ab exordio attulisset: & propter hoc omnes gentes, & populi Deo gratias agendi occasionem satis quidem poderosam habituri essent. Et hoc idem omni quoque tempore ipsa compertum est, vbi Christus prædicatus & cognitus fuit. Et etiam nunc quoque comperitur, vbi veri Christiani sunt. Vbi enim via Dei, misericordia, & salutare agnoscitur, vbi

Euang

Euangelium & Spiritus sanctus accipiuntur, ibi cetero sequitur, quod Deus colitur fide, spe, charitate, & proximo inferuitur, & quod voluntati diuinae adimplenda in omnibus studetur. Et in summa, quod sobrie, iuste, & pie uiuitur in hoc seculo. Est autem hic diligenter obseruandum, quod Dauid uerbum hoc, Confiteantur, bis ponit, in utroque autem loco specialem causam assignat. Primo enim omnes ad laudem Dei inuitat, propterea quod Deus, & vindex, & dux esse uult, hoc est, uult nos vindicare ab iniuria, & ad bonum nos dirigere. Hoc autem reuera gratiarum actionem exigit. Nunc iterum omnes populos ad laudem Dei inuitat, hanc causam subnectens, quod terra nostra dedit fructum suum, quasi diceret: Non modò Deo gratias agere tenemur, quod plus curam iam in nos impendit, quam prius, sed quod nos ex eius gratia nouæ creaturæ facti sumus, & omnino alij, quam prius eramus. Quando enim Deus manum suam subtrahit, Diabolus maiorem habet potestatem. Nunc quando Christum agnoscimus, habemus iudicem, qui nostri curam gerit. Et cui habemus hæc accepta-ferre? Deo. Prius eramus omnes filij diffidentia: ambulabamus in uanitate sensus, tenebris, obscuratum habentes intellectum, alienati à uita Dei per ignorantiam, quæ erat in nobis per cæcitate cordis nostri qui desperantes nosmetipsos tradebamus impudicitia in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam. Nunc post agnitum Christum, incepit etiam terra dare fructum suum. Prius eramus tanquam oues errantes, Nescitis (inquit) quod cum gentes essetis ad simulachra, prout du-

ceba

cebamini, ibatis? Nunc autem habemus pastorem & ducem. Esset adhuc, unde gratias ageremus, si terra nostra, id est homines, ubique darent fructum suum. Quis non uidet autem quantum in hoc à nobis cessatum sit hætenus, & etiam nunc cessatur? In alio Psalmo loquitur Dauid, tanquam Propheta: Dominus, inquit, dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hoc erat futurum. In hoc Psalmo autem, futurum illud in præteritum mutatum est in nostra translatione: Terra dedit fructum suum. Oremus Deum fratres charissimi, nunc vel maximè, pro eius gratia, benedictione, & lumine, ut hoc præteritum in præsens mutetur: hoc est, ut terra nostra etiam nunc det fructum suum, & homines etiam nunc Deo credant, fidant, eum timeant, diligant, tam solertes sint in omnibus bonis, ut fuerunt in primitiua Ecclesia. In hoc negotij cardo uertitur. Non satis est, quod terra nostra dedit fructum, id est, quod boni & integri Christiani quondam fuerunt, nisi & etiam nunc quoque probi Christiani sint & fiant. Quem autem fructum terra nostra nunc ferat, quales modò Christiani sumus, plus iusto ad oculum, heu, patet. Vis uno uerbo, quod uolo, dicam? Vox est, præterea nihil. Nominales, ut uocant, aut uerbo tenus Christiani sumus, & ultra nihil. Verbum Domini in manica, fidem in ore, Diabolum in corde & in uita gestamus. Quod magis uiam agnoscimus, hoc longius ab ea discedimus. Quod frequenter nobis Christus prædicatur, hoc magis contra Christum uiuimus. Quando igitur in nobis implebitur, Confiteantur tibi populi Deus? Quis

I

propter vitam nostram Deo gratias agat? Quinimo omnes hanc deplorare habent, quod terra nostra etiam post agnitionem Christi, & diuinæ voluntatis, peiores & deteriores fructus adfert, quàm aliàs vnquam. Hòc ardentius orare conuenit id, quod Dauid in vltimo versu precatur & repetit:

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ. Hæc est conclusio huius Psalmi, bene quidem cepti, at melius tandem finiti, Deus Misereatur nostri, erat exordium: Deus benedicat, est conclusio. Vtrinque positus Deus: vtrinque Dei gratia & operatio postulantur. Et quanquàm in primo versu etiã orauerit pro Dei benedictione: nihilo minùs tamen id ipsum denuo in hoc vltimo versu precatur: Benedicat (inquiens) nos Deus, Deus noster: aliquantò feruentius hoc faciens, quàm priùs fecerat: nobis ostendere volens, permagni hanc Dei benedictionem nostra interesse, imò omnia in hac sita esse. Deinamque benedictio præcedat oportet, siquidem Christum agnoscere velimus. Deinde si cognitio Christi in nobis fructum operari debeat: iam iterum benedictio Domini hoc efficiat necessè est. Postremò, si in bono quod felicibus auspiciis cœpimus, perdurare velimus, hoc quoque benedictio Dei operetur necessum est: propterea non semel tantùm Dauid orat pro benedictione, non bis, sed tertio. Quoniam in hoc vltimo versu, benedicat, bis ponitur. Ad hæc nomine etiam Dauid in hoc breui versu nomen Dei, idque non semel, sed ter, Deus (inquit) Deus noster, benedicat nos Deus. Et sanè certum indicium est, quòd Dauid

Dauid hæc verba ex magno adfectu dixit. Nam sancti Dei homines, sanctum hoc Dei nomen nõ frustra, aut incassum in os acceperunt: taceo ita vanè, ita blasphemè, vt (heu) nunc fieri comperimus. Vbi illi Deum nominabant, non nisi Spiritus deuotio erat, & magnus affectus, adeoque & fiducia: id quòd notatu dignum est, in hoc loco, vbi Dauid non satis habet, quòd Deum bis suo nomine expressit, sed addit, Deus noster: id quòd verum argumentum est magnæ in Deum fiduciæ: quemadmodum nos Christus in Euangelio, in oratione dominica facere iussit: nimirũ Deum non solùm Patrem nominare, sed nostrum Patrem. Hoc præbet magnam fiduciã. Quid enim me gaudio adficere potest, cum audio, quòd Deus pater est, si mihi non satis prospicere possum, quòd etiam pater meus est? Sic etiam hìc. Quamuis veteres nostri altius quiddam perspexerint, & hæc verba ita acceperint, quasi Dauid hìc mysterium trinitatis indicare voluerit: nempe quòd tres personæ sint, & vna diuina essentia. Ideo ter Deum nominat. In fine autem adiungit, Et metuant eum omnes fines terræ: palàm subindicans, quòd hæc tres personæ, non tres Dij, sed tantum vnus verus Deus est. Ad hoc etiam hoc notatu dignum est, quòd mediam personam, id est filium, non simpliciter Deum, sed nostrum Deum nominat. Quòd propterea factum esse constat, nõ tantùm quòd ea persona singulari quodam modo se nobis vniuit, naturam nostram assumendo, & tali vnione id consecutum est, quòd etiam Pater & Spiritus sanctus noster quoque proprij

Ioh. 14. sunt. Ipse (inquit) Pater amat vos, quia vos me
 amastis, & credidistis, quia à Deo exiui. Et iterum:
 Ioh. 16. Mundus non cognouit Spiritum sanctum; vos au-
 tem cognouistis eum, quia apud vos manebit &
 in vobis erit. Merito proinde dicitur Christus, no-
 ster Deus. Huius gratia possumus, versus istum
 hunc in modum interpretari: Deus Pater, Deus
 Filius, qui noster proprius est, Deus Spiritus san-
 ctus, benedicat nobis. Ecquid iam tempore noui
 Testamenti tandem potuisset pius quisque Chri-
 stiano homine dignius vel cogitare, vel loqui de
 de hac sanctissima, adeoque indiuidua Trinitate,
 quam Dauid hic locutus est? Quid petit autem
 à sancta Trinitate? Benedictionem. At quid opus
 illi erat petere benedictionem, cum prius dixerit,
 Terra dedit fructum suum? Atqui non satis ei est,
 quod semel dedit: iam nunc veller, vt semper da-
 ret, & non vno in loco, sed vbique. Per hanc igitur
 vltimæ benedictionis repetitionem nihil aliud
 intendit, quam vt Deus velit augere & conserua-
 re, quod semel cœpit. Benedicere igitur idem est,
 quod multiplicare: sicut aliàs etiã sæpenumero
 in hunc modum accipitur: id quod dilucidè satis vi-
 dere est, in libro Genesis. Illic enim crebrò hæc
 dictio inuenitur. Sed plerunque nihil aliud signi-
 ficat, quam augere rem aliquã. Propterea in prin-
 cipio in prioribus tribus diebus, cum Deus fecis-
 set lucem, firmamentum, solem, lunam, stellas,
 denique ab aquis terram segregasset: illic dictio
 hæc, benedixit, non ponitur. Non enim volunta-
 tis Dei erat, quod lumen, firmamentum, terra,
 aqua, sol, luna, stellæ augeri debeant, sed ita per-
 petuò

Gene. 1.

petuò manere, sicut à Deo ab initio creata fue-
 runt.

Cum verò quinto & sexto die crearet Deus om-
 nem herbam virentem, pisces, volucres, & om-
 nis generis animantia, demum & hominem ipsum,
 illic perpetuò additur, Benedixit Dominus illis.
 Voluit enim Deus, vt omnia talia crescerent &
 multiplicarentur. In hunc sensum accipitur ver-
 bum hoc, etiam in aliis locis: vt cum Dominus ad
 Abraham diceret, Egredere de terra tua, & de do-
 mo patris tui, & veni in terram, quam monstraue-
 ro tibi: faciãque te in gentem magnam: & bene-
 dicam tibi. Quomodo benedicam? Sequitur, Et
 magnificabo nomen tuum. Sic in Psalm. Ecce sic
 benedicetur homo. Qualis benedictio? Vxor tua,
 sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: filij
 tui, sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.
 Sic quoque hoc in loco nihil aliud Dauid cum hoc
 verbo, benedicat, vult, quam vt Deus hoc quod
 bene & felicibus auspiciis in nobis cœpit, augeat,
 adeoque conseruet. Primum quidem fructum vt-
 cunq; delibauit. Ex benedictione tua, ô Deus, nos
 te agnoscimus: adauge eam benedictionem, vt etiã
 gentes incipiant ferre fructum, sicut Israëlita, &
 Exo. 1. Ad hunc modum Christianus quisque pro
 se ipso orare potest: O Domine, tu me benedixi-
 sti, quod te agnoui, quod fidem tuam confessus
 sum. Auge nunc benedictionem, vt instituum vi-
 tam Christiano homine dignam, vt constans sim
 in fide, denique in finem vsque perseuerem. Et
 quidnam quisquam melius queat orare pro se?
 Quid etiam melius orare possemus pro tota Ec-

clesia: maximè hoc periculossimo tempore. Nūc autem iam inde ab exordio nostis, quòd ideo hūc Psalmum incepti, quando pius Cæsar, denuo cum statibus regni consilium iniit, qualiter collapsæ Ecclesiæ succurri possit, vt & nos quoque interim sciamus orare pro iis, quæ negotiis huic inferuire possunt. Et quam tandem meliorem orandi formam habere, aut optare possimus, quàm hūc Psalmum: Deus misereatur nostri, &c. Deficit me tempus, non possum hoc vltimum verbum ad liquidum excutere. Nam proprium exposcit sermonem, & quidem hoc ipso dignum, Dominus det gratiam.

SERMO DECIMVS.

PEruenimus nunc tandem in Psalmo sexagesimosexto ad vltimum vsque versum: quem quidem nuper incepti, at non finiui. Omnia quidem hæc tribus aut quatuor sermonibus complecti potuissem. Quando autem nullum adhuc finem concionandi mihi polliceri possum, nolui festinare, sperans, nihil, nimium aut superuacaneum adhuc dictum fuisse, imò scio adhuc multa circa hæc dicenda esse, sicut Psalmi non satis & ad viuum excuti possunt. Quotiescunque enim eos quis legendos in manum acceperit, semper aliquid repositum inuenit, prius non obseruatum: id quod quilibet fatebitur, qui cum diligentia eos legerit. Sed est modus in rebus, sunt certi denique fines. Nolo me amplius in eo explanando remorari. Hunc honorem Spiritui sancto habere volo, & me agnoscere,

scere, cui impossibile sit omnia perspicere, & cōmonstrare, quæ idem Spiritus sanctus est per hunc Dauidē loquutus. Sex versus habet Psalmus hic: nouem iam ex eodem feci sermones: hic iam decimus est: & hoc ipso receptui canere institui: vti nam tãto feruore & spiritus ardore, quo ipsemet Dauid eundē cōclufit. Verba ipsius audistis: Bene dicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eū omnes fines terræ. Hic fuit vltimus versus. Ad hoc dixisse me memini, quòd nulla ratione hæc incassum dicta, à quoquã æstimetur: nimirū, quòd nomē Dei ter in vno breui verbo exprimit. Pariter nequaquã incassum putādū, quòd in hoc ipso versu iterū petit benedictionē, & hoc nō semel tantum, sed bis: cum id ipsum ipsemet in primo quoque versu fecerit. Apud mūdi sapientes vitio datur tautologia, hoc est vnus verbi frequēs repetitio. Nunc autē Dauid in hoc breui Psalmo ter dixit, Benedicat nos Deus, quater, Confiteantur tibi populi Deus. Si quis hoc corā mūdi huius sapientibus faceret, rideretur ab omnibus, quòd in tã breui spatio idē verbū toties repeteret. Atqui Spiritū sanctum huius neutiquam pudet. Etenim verba sua nō eò instituit, vt sua uē reddat sonū auribus, sed vt corda penetrarent. Ad verba, quæ docti huius mūdi aliquādo loquūtur, præstaret aures obturare: taceo, quòd in cor immitti permittatur. Hic autē summa utilitas, cū, quã fieri potest altissimè, in cor sermo penetrat. In ambobus nihil nouum, nam similia quoque in aliis locis legimus. Sic enim Moyses ait: Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. En hic etiã tertio repe-

titur nomen Dei. Etiam in vno versu Isaiæ canūt angeli ter, Sanctus, sanctus, sanctus. Dauid quoq; Sedes (inquit) tua Deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vixit te Deus, Deus tuus. En hęc habes etiam in vno versu bis nomen Dei. Eò minùs mirari conuenit, quòd hęc similiter facit. Spiritus sanctus voluit vbiq; indicare mysterium Trinitatis: ita tamen, vt piis tantùm manifestum esset, impiis verè occultum maneret. Ita etiam nulli mirum esse debet, quòd Dauid ter petit benedictionem Dei. Et quid tam nobis magis necessarium? Qui essemus nos? quid sciremus? quid possemus? vbi denique inueniremur? quomodo postremò cõsisteremus, nisi benedictio Dei pracederet, cooperaretur, & tandem subsequeretur? Talem autem Dei benedictionem parui æstimas? Dauid sanè eã magni æstimat. Huic enim Deus oculos aperuerat, vt videre posset, quomodo homo ex seipso nihil sit, & possit, & quòd Dei gratia, & auxilio maximopere egeat. Vt autem ad finem tandem veniamus, vt quoque vniuersi sciant, cur tantopere Dei benedictionem petat, subiungit Dauid, Vt metuant eũ omnes fines terræ. Non equidem mala exoptatio: imò super terram melius optari à quoquam nihil posset, quàm vt omnes & vbiuis locorum Deum timerent. Ibi enim nihil esse posset mali, ibi quoque nihil committeretur mali, ibi nemo quicquam iniustum faceret alij: ibi nullum locum obtinere posset idololatria, blasphemia, adulterium, furtum detractio, falsum testimonium, homicidium. **Quin-**
imò

imo ibi nihil aliud conspiceretur, quàm omne bonum. Ad hoc enim plurimum, vt si quid aliud, valeret timor Domini. Initium enim sapientiæ timor Domini. Per timorem enim Domini declinat omnis homo à malo. Nam timor Domini odit malum. Et iterum: Qui timet Deum, faciet bona, &c. Non igitur sine causa Dauid optat, vt omnes fines terræ Deum metuant. Signanter autem notandum, quomodo tam pulchrè omnes fructus recenset, qui ex agnitione Dei & Christi merito sequi debent: nempe, Primò, vt Deus laudetur: Secundò, vt pax & gaudium in conscientia sequatur: Tertio, vt terra nostra fructum det: Quartò, vt Deum timeamus. Hi sunt veri fructus Euangelij, cùm & Deum & proximum incipimus agnoscere. Et vbi horum vnus aut plures defuerint, certò Euangelium necdum verè auditum est. Imò quisquis diuini verbi prædicatoris nomine censetur, si huiusmodi paruipendit, aut eis non incumbit, is sanè nequaquam Euangelici Concionatoris nomine dignus est. Dauid non finit ibi gradum figure quemquam. Non satis esse putat, vt cognoscamus viam & salutare Dei, sed etiam latemur, Deum cõfiteamur, vel laudemus, bonos feramus fructus, & in timore Dei persistamus. Proinde nec nos quidem ibi gradum sistamus. Quis autem non videt, quòd modò maximus in hoc sit defectus. Facile quidem reperiuntur, qui graphicè quidem sonare sciunt, semper in ore habentes Dei viam & salutare, idque in non modicum commodum sibi vertere nouerunt, communis populi ora latissimè, vt dici solet, diducentes: sed in

Isa. 110
Prou. 13

Prou. 3

hoc vno perpetuò consistunt, non vltra ad fructus etiam progredi contendunt, qui subsequi deberent. Hinc vulgus illud ignobile opinatur satis esse, viam Domini, adeòque & Christum ipsum cognouisse, nihil vltra cogitans: imò pro ludibrio & blasphemâ habet, quando ad vltiora etiam se adigi videt: id quod vbiuis locorum, iam videre est. Iam enim non aliud quicquam audire volunt, quàm de sola illa fide. Et cui tandem hoc acceptoferendum, quàm immodestis illis prædicatoribus? Eia fratres, si ita negotio huic satisfactum esset, quando quis & Deum & Christum agnosceret, Dauid planè Psalmo huic iam dudum summam manum imposuisset. Nam fructus haberet & non vnum tantum, sed quatuor. Et hoc verbo iterum nos tangit. Ita enim iam plerique nostrum adfecti sunt, vt quamuis maximopere contendamus, vt Evangelium fructum tandem proferat, ad duos tamen priores tantum tendunt, nempe vt Deus laudetur, & conscientia consoletur; alios duos nimirum, quòd terra nostra det fructum, & quòd timeamus Deum, non putamus necessarios. Nemo amplius quid querit. Dauid autem alium habet spiritum, huic non satis est, vt ex cognitione Dei & Christi in conscientia gaudium & lætitia oboriatur, & Deus laudetur: sed vult insuper, vt & terra quoque nostra fructum ferat, & porrò vita & conuersatio nostra in timore Dei deduca-

ducatur. Hic iam vide, quem Spiritum habes, si hos duos postposueris fructus. Scimus Spiritum sanctum per Dauidem loquutum fuisse. 2. Reg. 23. Huius quoque vestigiis hæreere volumus, & nihil dubitare, quin simul esse oporteat, quo Dauid simul posuit. Qui aliter sentit vel agit, is pro se rationem reddet. Nos regiam viam teneamus.

En igitur, quisquis Christi nomine cense-ri velis, scire debes, quòd etiam bonifructus, & timor Dei ad Evangelij prædicationem requiruntur. Dauid non te seducer. Benedicat nos Deus noster. Hic sanè, hic, inquam, noua opus est benedictione, vt terra det fructum, & metuant eum omnes fines terræ. Idèò bis ponit, benedicat, vt omnes videant, quòd etiam in his quoque non nihil situm sit. In summa, vltimum, quod Dauid petit in hoc Psalmo, est, vt omnes timeant Deum. Et hinc iam pius quisque cogitare haberet. Primò quòd dicit, Metuant eum: non simpliciter dicit, Metuant, sed vt eum metuant. Alioqui nihil nouum est, si homo timet. Mulrò quoque aliud est Deum timere, & pœnam timere. Dauid non patibuli, sed Dei timorem subindicat. Ille seruilis, hic est filialis. Idèò dicit, Metuant eum. Verè enim multò aliud est, Deum timere, & pœnam timere & (vt inquit Dauid Psalmo 18.) Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Vbi verò timeretur pœna, is timor non diutius periculo ipso permanet. Hoc tandem

dem est Deum timere, cum quis eum propter se ipsum timet, non eod quod puniturus sit, & damnationi quenquam adiudicaturus est, sed propter se ipsum, ne videlicet eum aut offendant, aut rotum amittat: sicut filius patrem, vxor maritum timet. Hic timor prouenit ex amore. Qui filius patrem amat, semper timet, ne forte eum offendant: id quod seruus non facit. Timet quidem & ipse Dominum, sed tantum, ne vapulet. Alioqui nihili facturus irasceretur, aut rideret. Sic de proba vxore: quia diligit virum, timet semper ne offendant, & eum perdat. Hoc non facit adultera: timet quidem & ipsa quoque virum, sed tantum ne malitiam suam resciscat, & poenam de ipsa sumat. Illa, quæ proba est, timet ne maritus foris maneat: hæc autem quæ adultera est, timet ne veniat. Hoc exemplum & Augustinus quoq; dat, quo agnosci possit, quis sit verus timor Dei: Deus vult timeri, sicut filius patrem, bona vxor maritum timet. Non vult timorem seruilem, vt in lege: Non hypocriticum & simulatum, sicut in tribulatione & periculo, sed filialem. Non accepistis (inquit) Spiritum seruitutis, iterum in seruitutem: sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Hic timor filialis, nihil aliud est, quæ reuerentia & cultus Dei, vbi Deus præ oculis habetur, illi seruitur, eius voluntati adimplenda opera impeditur, cauetur ab omni eo, quod ipse prohibet, sit quod iubet. Hoc est timere Deum propter se. Hic est timor Dei, de quo scriptura tot

Dent. 6.

Eccle. 12.

bona prædicat. Quis det, vt timeant Deum. Item: Tob. 4. Deum time, & mandata eius obserua. Multa bo-

na

na habebimus, si timuerimus Deum. Beatus vir, qui timet Dominum. Et iterum: Timete Dominum omnes sancti. Hunc timorem David libeter habere, & videre vellet in omnibus hominibus. Da benedictionem, o Domine, vt omnes te cognoscant, omnes te timeant, colant, diligant, obediât, ob oculos habeant, tui nunquam obliuiscantur, nunquam contra te agant, omni tempore tuam voluntatem faciant. Et quid potuisset melius orare? Quomodo potuisset melius concludere? Esset sane iam nunc Ecclesia reformata, hoc vno & solo impetrato, nempe quod omnes homines Deum timerent. Vnde tandem quicquid mali est in mundo, prouenit, iniustitia leuitas, &c. nisi hinc, quod Deum non timeamus? Non est timor Dei ante oculos eorum (queritur David) propterea os eorum amaritudine plenum est, pedes veloces ad effundendum sanguinem. Igitur non frustranea oratio est, quod David omnibus hominibus optat Dei timorem. Hoc enim complectitur omnia: hoc propellit ad omne bonum, seruat ab omni malo. Vbi hic, nempe timor Domini, non sequitur, incassum fit, quicquid tandem de Deo, Dei via, aut de Christo dicatur. Deus misereatur nostri, &c. Tantum dictum volui de hoc psalmo. Pius quisq; & cognoscet, & præter hoc etiam penes se hæc meditabitur. Ego hic Colophonem (vt dici solet) adpositum volo, & finem faciam.

Amen.

SOLI DEO GLORIA.

Psal. 111.

Psal. 33.

Psal. 13.

